

*Slovenija! Daj sinom svojim mesto,
da uka žejo si doma gasé;
srce ohranijo narodu zvesto,
moči si za življenja boj krepé:
za drugimi Slovenec ne ostani,
grad vedam dvigni v beli se Ljubljani!*

Josip Stritar: Vseučilišče v Ljubljani, 1898

Tone Smolej

FILOZOFSKA FAKULTETA (1919–1971)

**Od fakultete profesorjev
do fakultete študentov**

1 Prvi dve desetletji (1919–1938)¹

V sredo, 3. decembra 1919, je bil slovesen dan in tega so se zavedali vsi. Ivan Kolar, študent prvega letnika, je pozneje takole opisal svoje občutke: »Završalo je v prvem nadstropju Deželnega dvorca v Ljubljani, oživel je hodnik, ki vodi v deželno zbornico, kakor da se pripravlja zborovanje deželnih poslancev. Obrazi izražajo nestrpno pričakovanje, kakor vselej, kadar je bilo pričakovati odločilne besede, ki je padla v prav tej zbornici in črtala od časa do časa usodo našega ljudstva.«² Nekdanji Deželni dvorec je postal univerza, poslance pa so zamenjali študenti, ki očitno še niso bili vsi inskribirani: »V prvem delu hodnika polna miza pisarjev, ki z mrzlično hitrostjo črtajo po papirjih. Šum, premetavanja, obračanja listov, beležk, knjižnic, fotografij, lahen šepet, vse to valovi s čudovito hitrostjo med rokami pisarjev. Sami mladeniški obrazi trudnega pogleda vsled pravkar prestale vojne. Med revno civilno obleko se vrsti uniforma – Kaj je? Kdo so ti! Prvi akademiki, prvi člani slovenske univerze, hite k vpisovanju.«³ Zaživela je naša alma mater. Vsem se je mudilo, kajti ob devetih dopoldne se bo začelo predavanje o historični gramatiki slovenskega jezika (glasoslovje) Frana Ramovša, ki je pravkar praznoval svoj devetindvajseti rojstni dan. Tik pred vojno je pod mentorstvom Rajka Nahtigala promoviral s tezo o praslovanskih reduciranih

vokalih v slovenščini, na fronti je onemogel, po zdravljenju pa se je habilitiral kot privatni docent za slovansko filologijo v Gradcu, kjer so nanj računali še v zimskem semestru 1919/20, saj je omenjen v *Seznamu predavanj*.⁴ A Ramovš se je odločil za Ljubljano in postal eden od prvih 18 profesorjev nove univerze. Pričakovanja študentov so bila zato velika: »Z obrazov nam je sijala svečanost, ko smo drhtajočim srcem pričakovali prve besede svojega predavatelja na svoji univerzi. Tišina je vladala v dvorani, ko je vstopil vseuč. prof. dr. F. Ramovš.«⁵ Zahvaljujoč Kolarjevemu zapisu so se ohranile prve slovenske besede, izrečene izza katedra ljubljanske univerze:

Z današnjim dnem, ko pričakujemo novo dobo, novo življenje, ko ustvarjamo slovensko univerzo, naj vas iskreno pozdravim kot prve slušatelje naše almae matris. S tem svetim trenutkom stopa naš narod v zgodovino, ki je ne izbriše nihče nikoli več. Naš glavni predmet bo historična gramatika slovenskega jezika. Obširno je to polje in ni še obdelano! Mnogo imamo odličnih slavistov, ki so si pridobili častnih zaslug na tem polju. Imena Kopitar, Miklošič, Štrekelj, Škrabec in Oblak naj nam ostanejo vedno v častnem spominu in izgovarjali jih bomo na tem svetem prostoru z največjim spoštovanjem vedno in vsekdar. Drugi kulturni narodi imajo svojo historično gramatiko, mi je nimamo še. Nacijonalna

1 V poglavju so uporabljeni številni podatki, pridobljeni znotraj projekta Zgodovina doktorskih disertacij slovenskih kandidatov v Avstro-ogrski monarhiji (1872–1918), ki ga je financirala ARRS.

2 Ivan Kolar: Prvi dih slovenske univerze. *Slovenski narod. Priloga* 52/252 (25. 12. 1919), 4. Zahvaljujem se ge. Tatjani Dekleva za opozorilo.

3 Ibidem.

4 *Verzeichnis der Vorlesungen an der Karl-Franzens-Universität zu Graz für das Winter-Semester 1919/20*. Graz: Verlag des Akademischen Senats, 1919.

5 I. Kolar, op. cit., 4.

dolžnost nas, Slovencev, pa je, da to sestavimo sami! Baza za to je starocerkv. slov. gramatika. Posameznik ne zmore tako velikega in težkega dela. More to storiti akademija znanosti, more pa tudi skromni seminar. Zato vas pozivljам, da sodelujete po svojih skromnih močeh. Še enkrat prisrčno pozdravljeni pri tem velepomembnem koraku v slovensko zgodovino.⁶

Učenjak »prijaznega mladeniškega obraza« je izrekel pomembno misel, da z ustanovitvijo univerze vstopa narod v zgodovino, hkrati pa poudaril, da narodu, če želi biti primerljiv z drugimi, manjka zgodovinska slovnica, in vse študente povabil, naj sodelujejo pri tem projektu. Na tem predavanju so bili verjetno kot študenti prisotni Mirko Rupel, Rudolf Kolarič in Jakob Šolar, ki so skoraj štiri desetletja pozneje izdali znamenito *Slovensko slovnico*.

Drugo predavanje je bilo v petek, 5. decembra, študente pa je nagovoril tedaj dvainštiridesetletni Rajko Nahtigal, ki so ga izvolili za prvega dekana Filozofske fakultete in je prej deloval kot profesor slovanske filologije (s posebnim ozirom na slovenski jezik in književnost) v Gradcu, kjer je še v letnem semestru 1919 predaval rusko slovnico in slovansko besedotvorje.⁷ Študenti so s spoštovanjem zrl v učenjaka s častitljivo tolstojevsko brado, ki se je kljub delovanju na ugledni avstrijski fakulteti, kjer bi lahko ostal, odločil za ljubljansko univerzo: »Kakor ve, kako trnjev je začetek novorojenega svetišča, ki nima niti lastne strehe, niti svetinj, arhivske knjižnice, in znanstvenih knjig, tako je z mladeniško veselim obrazom stopil med svoj narod na revni, toda slovenski univerzi.«⁸ Nahtigalovo predavanje je bilo verjetno posvečeno starocerkveno-slovanskemu jeziku, začel pa ga je z omembo genialnega slovanskega apostola Cirila.⁹

V ponedeljek, 8. decembra, je Ivan Prijatelj, prodekan fakultete in profesor slovanskih literatur novejšje dobe s posebnim ozirom na slovensko, takole nagovoril svoje slušatelje:

Tiho, brez šumnih in slovesnih pojavov, kakor je v slogu in značaju našega skromnega in delavnega naroda, smo se sešli v teh važnih dneh, da kot prvi predavatelji in slušatelji započnemo in udeležimo stoletne sanje našega naroda – slovensko univerzo. Dovolite, da vas prav od srca pozdravim in povabim, da si kot dolgoletni kulturni izgnanci po tujih tleh omike podamo roke v domačem prosvetnem poprišču ne samo v znak veselega snidenja, ampak zlasti in posebno v znak plodovitega, organskega, nepretrganega dela.¹⁰

Prijatelj je v nadaljevanju predaval o treh vprašanjih: »kaj je, s čim se peča in kam stremljita literarna zgodovina.«¹¹ Poudaril je pomenske razlike med slovstvom, književnostjo in literaturo, ki je zanj »poslednji izraz duševnosti kakega naroda na najvišji stopnji njegovega razvitka, na kateri prihaja narod do popolne svoje samozavednosti v osebah svojih izbrancev – leposlovnih umetnikov.«¹² V nadaljevanju je analiziral tudi razmerje med filologijo in literarno vedo in opozoril, da je ljubljanska univerza med prvimi izvedla razdelitev področja na starejše slovstvo in novejšo literaturo. Na dunajski slavistiki, kjer je Prijatelj študiral pri Vatroslavu Jagiću, sta bila v ospredju zanimanja predvsem historična gramatika in starejše slovstvo. Sicer pa je posebej poudaril pomen primerjalne metode, ki utegne tudi v literarni zgodovini »odpreti marsikatero novo perspektivo.«¹³ Predavanje je bilo uvod v Seminar iz slovenske zgodovine petdesetih let 19. stoletja, istega dne je razdelil tudi teme seminarskih nalog, ki

6 Ibidem.

7 *Verzeichnis der Vorlesungen an der Karl-Franzens-Universität zu Graz für das Sommer-Semester 1919*. Graz: Verlag des Akademischen Senats, 1919.

8 I. Kolar, op. cit., 4.

9 Rajko Nahtigal: Starocerkvenoslovanski jezik (Predavanja 1919/20). Biblioteka SAZU.

10 Ivan Prijatelj: Literarna zgodovina. Rokopis. NUK Rz 973 II. A/št. 56. Takole pa je nagovor ohranil Kolar: »Tiho in mirno, brez šuma in hrupne slavnosti, kakor je lepo v slogu naših razmer, začnemo delo, da pokličemo v življenje stoletne sanje slovenske univerze. Dovolite, da vam in vsem slovenskim inteligentom, ki ste iskali na tujem znanosti, v duhu stisnem roko v znak organskega in kulturnega dela v tem zavodu znanosti.«

11 Ibidem.

12 I. Prijatelj: Literarna zgodovina. *Izbrani eseji in razprave*. Ljubljana: Slovenska matica, 1952, 6.

13 Ibidem, 15.

§ 1. Golozret in važnost sloksh-ine.

Sloksl-ina najstarejša in najprobonejša oblika je oni jezik, za katerega je genialni slovanski apostol Konstantin, s poznejšim moniškim imenom Cyril, imenovan tudi „filozof“, okoli 60. let IX. stol. (l. 863. se je podal napot na Moravsko) sestavil prvo slovansko pismo, po narivu prvih črk „arbuks“, in v katerega je začel prevajati iz grščine cerkvene tekste, začevajoč z izbranimi nedeljimi evangelijski (t.zv. evangelistarijem ali aprakosnim evangelijem), seveda z namenom, da ga uvede pri Slovanih v cerkvi kot liturgični jezik. S tem pa se ustvaril tudi prvi in najstarejši slovanski pismeni jezik.

Konstantinovo delo je nadaljeval in daže razvil njegov ^{starejši} brat Metod, veliki organizatorski talent, ki je svojega mlajšega brata tudi za mnogo let preživel (869-885). Njih obojih učenci pa so delo ohranili potomstvu, ga udrili in razširili pri celi vrsti slovanskih narodov, tako da je jezik obeh slovan-

Rokopis prve strani predavanja Rajka Nahtigala o stari cerkveni slovanščini, zimski semester 1919/20
(Nahtigalova zapuščina. Biblioteka SAZU)

nele cerkveni, temveč tudi pismeni jezik pri precejšni množici Slovanov

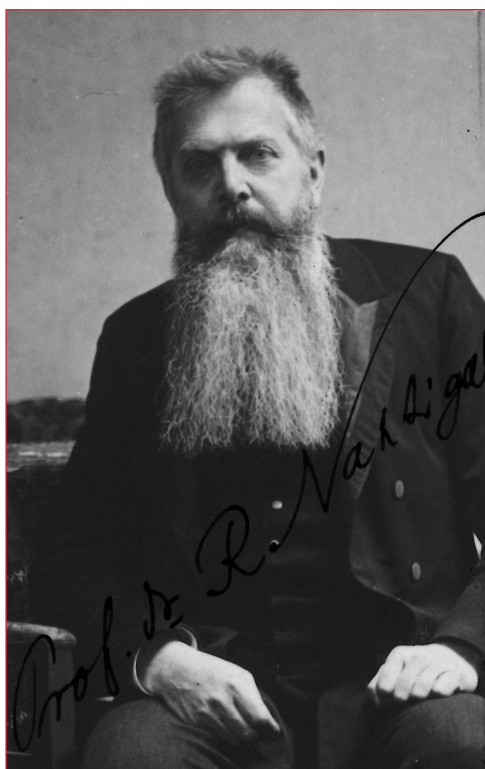
Literarna zgodovina ni seveda nič drugega kakor zgodovina literature. Za mednarodni naziv „literatura“, ki ga uporabljajo večina romanskih in germanskih narodov, obstojajo pri različnih, lasti tudi slovanskih narodih že posebna domača poime, noranja, izpeljana po gramatičnih doktrini, jezikov in izrazov in slovo (beseda), pismo (pisanje) in knjiga. Pri nekaterih slovanskih narodih ti termini res niso nič drugega kakor poizkusi, uvesti domače izraze za mednarodnostujočo „literatura“. Pri drugih pa sta naša nesla raka in plasti razvoja naše vede, da se je to nako, pičeno nazivovstvo bogastvo porazdelilo, da so se nekateri postavili v aktivno službo na ta način, da so se prejšnji sinonimi začeli uporabljati na poznamo, noveje različnih pomenov in razpolov celotnega slovarske vede. Že Bželinovskij je bil dal tem v rusčini običnim nazivovstvom imenice: slovesnoe, kulturnost, razpazpa tri različne vsebine kakor to delajo danes po Bželinovem Rusi (v zadnjem času tudi Čehi in Poljaki), kar bo moral.

1) Крпмурская меморія русской литературы стр. 1.

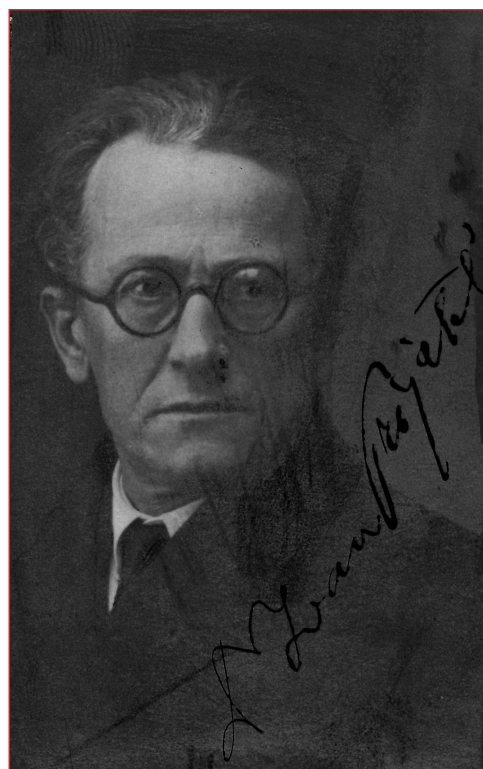
Rokopis prve strani Prijateljevega predavanja, 8. 12. 1919

(Ivan Prijatelj. Rz NUK 973 II A/št. 56)

trije naši izrazi so: slovesno, književnost in litera,

Rajko Nahtigal

Ivan Prijatelj

Fran Ramovš

Ivan Lunjak
(vir: D. Movrin)

so obravnavale literarne oznake sinov te dobe, mladi-
no okrog *Vaj*, Bleiweisa in Levstika kot »imenovalca
konservativnih in naprednih števcov dobe«. Kolar pa
je dobil seminar o teoretskih vzrokih avstrijske reak-
cije in njenem izvajanju na Slovenskem. Skratka, lite-
rarno-zgodovinski seminar je zaživel.

Kdo so bili študentje, ki so se jeseni leta 1919 vpi-
sali v prvi semester, razpisan sploh prvič v zgodovini
ljubljske univerze? Po uradnih podatkih se je tedaj
na Filozofsko fakulteto vpisalo 230 študentov. Nji-
hovi osebni izkazi, shranjeni v Zgodovinskem arhivu
in muzeju univerze (ZAMU), izkazujejo, da je mar-
sikdo med njimi že absolviral več semestrov prava v
Zagrebu, Gradcu ali na Dunaju. Študenti prava so
se vrnili v domovino, na novo univerzo, ki pa v zim-
skem semestru 1919/20 še ni mogla razpisati juridič-
nih predavanj, saj so bili profesorji Ivan Žolger, Leo-
nid Pitamic in Bogomil Vošnjak kot člani delegacije
Kraljevine SHS na mirovni konferenci v Parizu. Da
študenti ne bi izgubili še enega semestra, je zagato
razrešila Filozofska fakulteta, ki jim je na široko od-
prla vrata in jih vpisala med svoje. Kar 180 študen-
tov – tri četrtine vseh – je tedaj vpisalo slavistične
predmete. Že v letnem semestru 1920 pa se je več
kot sto študentov (med njimi sta bila tudi poznejša
politika Miha Krek in Aleš Stanovnik), obogatenih s
slavističnim znanjem, prepisalo na Pravno fakulteto,
ki je bila na drugem hodniku iste stavbe. Nekateri so
študij opustili in tako je v tem semestru na Filozofski
fakulteti ostalo le še 94 študentov, ki jih bomo anali-
zirali podrobneje.

Večina študentov je prihajala z območja nekdanje
Kranjske, opazen je delež Primorcev in Goričanov, za
katerimi pa zaostajajo Štajerci. Le peščica študentov
prihaja iz drugih južnoslovanskih dežel, eden celo iz
Rusije. Slaba polovica študentov letnega semestra je
rojena med letoma 1898 in 1900, kar pomeni, da se
je za večino študij začel prav v zimskem semestru na
ljubljski univerzi. Nekateri starejši kolegi z absol-
viranimi semestri na filozofskih fakultetah na Du-
naju, v Gradcu in Zagrebu so imeli za seboj trpko
izkušnjo prve svetovne vojne, kar omenja Kolarjevo

poročilo. France Koblar (roj. 1889) se je jeseni 1914
vpisal v sedmi semester klasične filologije in slavi-
stike na Dunaju, nato pa je bil vpoklican, se boril v
Galiciji in Gorici, kjer je bil ranjen.¹⁴ Pesnik Ivan Al-
brecht (roj. 1893) je študij prirodopisa in geografije
začel leta 1913 na graški univerzi, nato je bil dve leti
pozneje mobiliziran in ranjen. Pesnik Janko Glazer
(roj. 1893) je po dveh graških slavističnih semestrih
na Dunaju vpisal prirodopis, ki ga je študiral spet
v Gradcu, po vojaščini pa se je vpisal na zagrebško
univerzo. Na graški univerzi je zgodovino študiral
preporodovec Ernest Turk (roj. 1895), ki je leta 1916
prestopil na rusko stran in se boril kot jugoslovanski
prostovoljec.¹⁵ V prvem letniku je najti tudi goriškega
pesnika Andreja Čeboklija (roj. 1893), ki mu je vojna
povsem uničila zdravje. In celo najstarejši slušatelj,
ki se je rodil leta 1876, duhovnik Janez Evangelist
Kociper, je kot kurat sodeloval v vojni. Med starejši-
mi študenti imamo tudi doktorja prava in magistra
farmacije.

Konec decembra 1919 je Fakultetni svet sprejel
začasne skupine izpitnih predmetov, ki so veljale do
novega organizacijskega statuta, veljavnega za celo
kraljevino. Seznam je predvideval 18 skupin. V prvih
treh so bili jeziki (latinščina in grščina, latinščina in
en živ jezik, slovenščina s srbohrvaščino in en sodo-
ben jezik), v četrti in peti zgodovina s kombinacijama
(geografija, slovenščina s srbohrvaščino). Kar osem
je bilo naravoslovnih skupin, povezanih z matema-
tiko (in fiziko ali opisno geometrijo) kot glavnim ali
stranskim predmetom, prirodopisom (in geografijo
ali kemijo) ter samostojno kemijo. V zadnjih petih
skupinah so filozofijo lahko povezovali s klasičnimi
ali modernimi jeziki, zgodovino in celo prirodopi-
som ali matematiko.¹⁶ Čeprav večina študentov v
letnem semestru 1920 še ni zapisovala skupin, je
študijska raznolikost iz osebnih izkazov bolj očitna
kot v prvem semestru. Polovica študentov je v tem
semestru študirala filologijo, zlasti slovansko, kar pa
ne pomeni, da je bil značaj fakultete samo jezikoven.
Tretjina vseh študentov je vpisala naravoslovne kom-
binacije (matematika, kemija, fizika, prirodopis). V

14 France Koblar: *Moj obračun*. Ljubljana: Slovenska matica, 1976, 96–100.

15 Roman Savnik: Turk, Ernst. *Slovenski biografski leksikon* 13. Ljubljana: SAZU, 1982, 241–242.

16 Skupine izpitnih predmetov na Filozofski fakulteti. *Seznam predavanj na univerzi Kraljestva Srbov, Hrvatov in Slovencev za letni
semester 1920*. Ljubljana: Univerza, 1920.

tem semestru se pojavi tudi kombinacija zgodovine in zemljepisa, ki je bila pri naših študentih priljubljena že na avstrijskih univerzah. Študenti, ki so vpisali filozofijo, so maloštevilni, a znameniti. Klement Jug, tudi veteran prve svetovne vojne, je ta predmet kombiniral s prirodopisom, Alma Sodnik pa s slavistiko. Poznejša prva asistentka in prva dekanja Filozofske fakultete je bila ena od enajstih prvih redno vpisanih študentk. V povprečju so bile takrat stare 21 let in so večinoma vpisovale jezikoslovne predmete. Iz arhiva Karlove univerze je razvidno, da je Celjanka Emilija Janežič v šolskem letu 1918/19 v Pragi študirala slavistiko in romanistiko, Tržačanka Mariana Zalaznik pa je – kot je mogoče razbrati iz tamkajšnjega arhiva – na graški univerzi 1917/18 študirala germanistiko, na ljubljansko univerzo pa se je vpisala skupaj s svojim starejšim bratom. Melita Pivec je le malo pred tem na dunajski univerzi promovirala iz zgodovine in tako postala prva slovenska doktorica s področja humanistike, v Ljubljani pa je vpisala še dva semestra.¹⁷ Pred njo pa so v Pragi in na Dunaju že tri Slovenke doktorirale iz kemije oziroma botanike. Čeprav je bila botanika na dunajski univerzi med vsemi strokami najbolj naklonjena študentkam, pa je v Ljubljani le ena od enajstih vpisala prirodopis.

Filozofska fakulteta je imela ob ustanovitvi dve sekciji, in sicer Oddelek za humanistične vede (filozofija, filologija in zgodovina) ter Oddelek za matematično-prirodoslovne vede. Takšna je bila uredba Filozofske fakultete v Beogradu iz leta 1906, ki je veljala v smislu ustanovitvenega zakona tudi za ljubljansko, določala pa je tudi stolice, seminarje, inštitute in izpitni red.¹⁸

Iz *Seznam predavanj na univerzi Kraljestva Srbov, Hrvatov in Slovencev v Ljubljani za letni semester 1920*, prvega, ki ga je natisnila univerza, je razviden razvoj posameznih strok. Največ profesorjev in honorarnih sodelavcev je predavalo jezikoslovje, ki je obsegalo slovansko filologijo, klasično filologijo, germansko filologijo in primerjujoče jezikoslovje. Fran Ramovš je tedaj v pismu tožil Aleksandru Beliču,

da ob drugem slovenističnem delu suplira še indoevropsko jezikoslovje kot dolgoletni učenec graškega profesorja Rudolfa Meringerja.¹⁹ Pri drugih jezikih je bilo več kadrovskih zagat. Kljub obilju solidnih klasičnih filologov v Ljubljani ni bilo habilitiranih učiteljev. Nahtigal je očitno predlagal Ivana Lunjaka (Jana Luňaka), ki je v Gradcu od začetka prve svetovne vojne živel v težkih razmerah, saj mu niso več izplačevali ruske pokojnine. Lunjak, sicer Čeh po rodu, absolvent Karlove univerze in univerze v Leipzigu, kjer je poslušal predavanja znamenitega Friedricha Ritschla, Nietzschejevega učitelja, je od konca sedemdesetih let 19. stoletja živel v Rusiji, kjer je deloval na kazanski in moskovski univerzi, leta 1909 pa se je upokojil kot redni profesor za klasično filologijo Novoruske univerze v Odesi. Uveljavil se je sicer z dokazom, da je bil Assisi res rojstni kraj pesnika Propertija.²⁰ Čeprav ga je minister prosvete šele marca 1920 postavil za honorarnega, nato pa še pogodbenega rednega profesorja za klasično filologijo, je dvainsedemdesetletni Lunjak že v zimskem semestru 1919/20 v nemščini – slovenščino je obvladal le teoretično, češko in rusko pa njegovi slušatelji niso znali – predaval zgodovino rimske književnosti, grško elegijo in imel seminar iz Vergilijevih eklog. Ob njem sta Josip Pipenbacher in Josip Debevec izvajala še vaje v latinskem in grškem proseminarju. V nasprotju s slavistiko in klasično filologijo je imela germanistika le enega predavatelja – Jakoba Kelemينو, graškega doktoranda, ki je tedaj predaval historično gramatiko nemškega jezika in je bil januarja 1920 imenovan za docenta za germansko filologijo, doktoriral pa je s sago o Tristanu.

Seznam predavanj je bil v Ljubljani prevzet po zgledih avstrijskih univerz, kjer je bila na filozofski fakulteti na prvem mestu filozofija, ki je tedaj pokrivala več strok, tudi pedagogiko. Januarja 1920 je bil za izrednega profesorja pedagogike imenovan Karel Ozvald, ki je sicer v Gradcu študiral filologijo in promoviral iz fonetičnega, morfološkega in akcentološkega orisa središkega narečja, a ker je »iskal širših

17 Tanja Žigon: Melitta Pivec-Stelè, die erste Slowenin mit zwei Dokortiteln. *Frauen, die studieren, sind gefährlich*. Ur. Petra Kramberger, Irena Samide in Tanja Žigon. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2018, 131–170.

18 Filozofska fakulteta. *Zgodovina slovenske univerze v Ljubljani do leta 1929*. Ljubljana: Rektorat Univerze kralja Aleksandra I., 285.

19 F. Ramovš: Pismo A. Beliču, 7. 4. 1920. *Korespondenca med Franom Ramovšem in Aleksandrom Beličem*. Ljubljana: SAZU, 16.

20 ZAMU IV – 33/541, Lunjak, Ivan. Personalna mapa. Za informacije se zahvaljujem tudi prof. dr. Kajetanu Gantarju.

sintez v mišljenju«, se je udeleževal tudi predavanj na drugih fakultetah. V šolskem letu 1909/10 se je v Münchnu izpopolnjeval iz filozofije in pedagogike, pet let pozneje pa se je habilitiral v Zagrebu.²¹ V letnem semestru 1920 Filozofska fakulteta še ni imela stalnega predavatelja filozofije. France Weber (Veber) je kot privatni docent zagrebške univerze predaval analitsko psihologijo in Lockov *Esej o človeškem razumu*. Šele jeseni istega leta je bil imenovan za docenta za teoretsko filozofijo. Njegov mentor Alexius Meinong, ki mu je sicer ponujal možnost profesure v Gradcu, mu je ob slovesu razumevajoče dejal: »Pravimate, zdaj, ko so narodi tudi ozemeljsko ločeni, pripadate svojim.«²² Vebrova predavanja so v naslednjih letih doživela velik uspeh pri študentih. »Karkoli je on predaval, se mi je zdelo dvakrat resnično,« je zapisal pisatelj Vladimir Bartol.²³

Seznam sledi avstrijskim zgledom tudi pri zaporedju naravoslovnih predmetov. Matematiko sta tedaj predavala Josip Plemelj, redni profesor in nekdanji dekan Filozofske fakultete Univerze Franca Jožefa v Černivcih, in Rihard Zupančič, docent Tehnične univerze na Dunaju. Kemijo je na Slovenskem uvažal priznani profesor Maks Samec, študent Adolfa Liebna, mineralogijo s petrografijo Karel Hinterlechner, nekdanji glavni geolog avstrijskega Geološkega zavoda, zoologijo Jovan Hadži, botaniko pa je predaval Franc Jesenko, privatni docent za žlahtnjenje rastlin in vrtnarstvo Visoke šole za kulturo tal na Dunaju. Naravoslovnim predmetom je sledila zgodovina, na kateri je Ljudmil Hauptmann predaval občo zgodovino srednjega veka, grško-perzijske boje ter imel seminar iz Jordanesa. Hauptmann, ki je v Gradcu pod mentorstvom Karla Uhlirza promoviral s tezo o izvoru dednega zajema v Avstriji, je bil januarja 1920 potrjen za izrednega profesorja zgodovine srednjega veka in starejše slovenske zgodovine. Čisto na koncu se na *Seznamu* pojavlja še zgodovina umetnosti.

Izidor Cankar, ki je bil istočasno kot Hauptmann imenovan za docenta, je tedaj predaval zgodovino starokrščanske umetnosti, sedem let prej pa je pri Maxu Dvořaku na dunajski univerzi promoviral s tezo o slikarju Giulio Quagliu. Kmalu je začel pisati seminarsko kroniko, ki jo bomo še omenjali.

Iz navedenega sledi, da se je večina humanističnega pedagoškega kadra izobrazila v Gradcu (pedagog Ozvald, filozof Veber, zgodovinar Hauptmann, germanist Kelemina in slavist Ramovš), naravoslovci (Plemelj, Samec, Jesenko, Hadži) pa so predvsem absolventi dunajske almae matris.

V zimskem semestru 1920/21 je s predavanji nastopil France Kidrič, ki je bil sicer predlagan za rednega profesorja že poleti 1919, a ob ustanovitvi univerze ni bil imenovan, saj mu državna uprava ni bila naklonjena. Kidrič je najprej menil, da mu nasprotuje SLS, saj je njegov protikandidat Ivan Grafenauer pripadal katoliškemu taboru, nato pa se izkazalo, da je ugovor zoper njega v vladne kroge poslal srbski slavist Vladimir Ćorović, saj naj bi med vojno v okupirani Srbiji domnevno sodeloval pri odtujitvi starih rokopisov, nato pa ni storil ničesar, da bi se vojni plen vrnil. Kidrič je bil sicer res član avstrijske znanstvene ekspedicije, a je pošiljal na Dunaj le rokopise, ki bi sicer propadli, po vojni pa jih je dvorna knjižnica na njegovo zahtevo vrnila.²⁴ V takšnih razmerah je Kidrič še na Dunaju prijavil habilitacijo in bil nato potrjen kot privatni docent za slovansko filologijo s posebnim ozirom na južnoslovansko in rusko. Prof. Václav Vondrák, ki je odhajal v Brno, si je Kidriča želel za svojega naslednika,²⁵ zato je ta v zimskem semestru 1920/21 s predavanji iz zgodovine slovanskih književnosti in ruskega jezika že naveden v *Seznamu predavanj*,²⁶ vabili so ga tudi v Fribourg, vmes pa je v vlado vstopil štajerski liberalni politik Vekoslav Kukovec in prosvetni minister Pribičević je potrdil njegovo imenovanje. S tem se je uresničil Ramovšev načrt, da bo imela slavistika štiri katedre.²⁷ Nahtigal je imel

21 ZAMU IV – 43/666. Ozvald, Karel. Personalna mapa.

22 Anton Trstenjak: Veber, France. *Slovenski biografski leksikon* 13. Ljubljana: SAZU, 1982, 374–375.

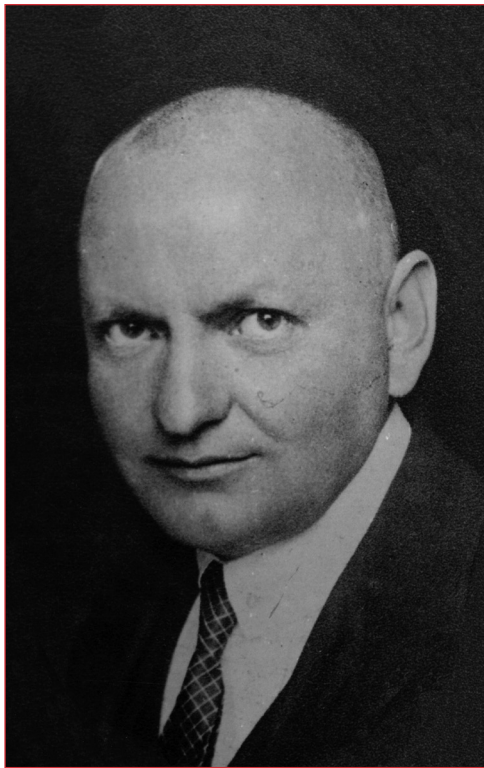
23 Tomo Virk: *Vebrov učenec*. Ljubljana: LUD Literatura, 2014, 43.

24 Darko Dolinar: France Kidrič in ljubljanska univerza 1918–19. *Kidričev zbornik*. Maribor: Slavistično društvo, 2002, 44–53.

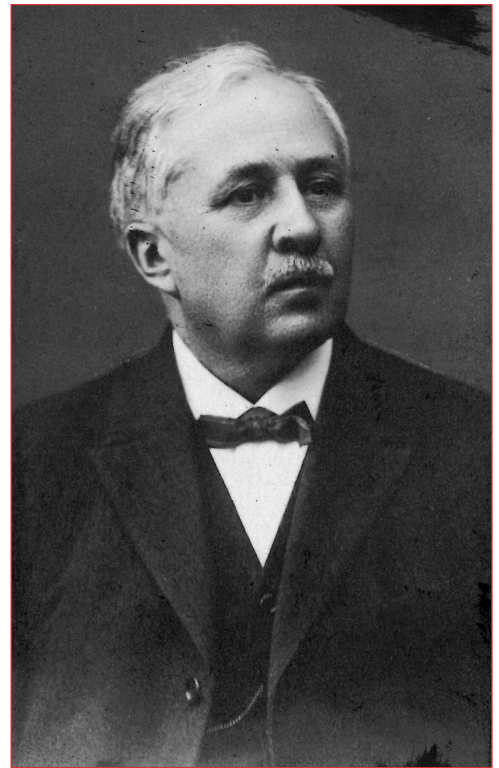
25 F. Kidrič: Pismo F. Ramovšu, 25. 9. 1920. *Pisma Franceta Kidriča Franu Ramovšu*. Ljubljana: ZRC SAZU, 2001, 92.

26 *Öffentliche Vorlesungen an der Juristischen und Philosophischen Fakultät der Universität zu Wien in Winter-Semester 1920/21*. Wien: Adolf Holzhausen, 1920.

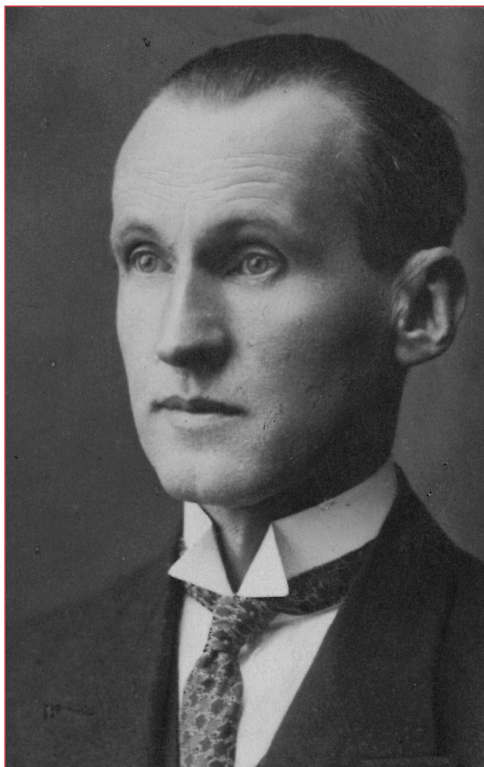
27 Fran Ramovš: Pismo Rajku Nahtigalu, 21. 12. 1918. *Slavistična revija* 8 (1955), 241.

Izidor Cankar

Karel Ozvald

Jakob Kelemina

Ljudmil Hauptmann

B. Slawische Philologie.

Vondrák Wenzel, o. ö. Prof. Dr.: ~~Historische Grammatik der polnischen Sprache (Fortsetzung), 2. std., Mo. 4–6, Di. 4–5, Saal 35. *K 30~~
~~„Geschichte der tschechischen Literatur (seit ihren Anfängen), 2. std., Fr. 4–6, Saal 35. *K 20~~
~~„Seminar für slav. Philologie, Übungen, Do. 4–6, Saal 34. Gratis~~
Kidrič Franz, Privatdoz. Dr.: ~~Die slavischen Literaturen der 1. Hälfte des XVIII. Jahrh. in Grundzügen, 1 stünd., Stunde wird später bekanntgegeben. *K 10~~

V seznamu predavanj dunajske univerze prečrtana predavanja Václava Vondráka in Franceta Kidriča, predvidena v zimskem semestru 1920/21. Prvi je odšel v Brno, drugi v Ljubljano (Arhiv dunajske univerze).

splošno slovansko filologijo, Ramovš zgodovino slovenskega jezika, Prijatelj novejšo slovansko literaturo, Kidrič pa starejšo književnost s posebnim ozirom na slovensko. Predaval je do vključno Prešerna.²⁸ Njihov dunajski mentor Vatroslav Jagić, ki je sicer podpiral nastanek nove univerze, pa se je že prej spraševal, ali Ljubljana sploh potrebuje toliko slavistov, pri čemer se nihče »ne bavi našim jezikom i našom literaturom«.²⁹ Ob tem velja poudariti, da sta bila pozneje Prijatelj in Kidrič – poleg Ozvalda in Cankarja – med podpisniki t. i. avtonomistične izjave slovenskih kulturnih delavcev, ki je zavračala nujno mehansko unifikacijo in se izrekla za avtonomijo slovenskega ozemlja.³⁰

Tudi druge stroke so dobile nove ali dodatne kadre. Aprila 1920 je fakulteta zaposlila rednega profesorja za geografijo – Dalmatinca Arturja Gavazzija z zagrebske univerze, na zgodovini pa je s predavanji iz srbske in hrvaške zgodovine začel Nikola Radojčić. Okrepila se je tudi umetnostna zgodovina, na kar je posredno vplival Max Dvořák, ki je Vojeslavu Moletu, tedaj privatnemu docentu Univerze v Tomsu, sporočil, da ima v Jugoslaviji možnost zaposlitve bodisi kot generalni konzervator bodisi kot univerzitetni profesor. Ker je bila stolica za umetnostno zgodovino že zasedena, bi se lahko potegoval za klasično arheologijo. Ker je Molè študiral

pri slovitem Emilu Reischu, mu je nekdajni profesor svetoval Ljubljano.³¹ Poleti 1920 je bil Molè izvoljen za docenta za antično in bizantinsko umetnostno zgodovino; bizantinski dodatek si je izgovoril sam. Molè se je v Ljubljani soočil s hudo prostorsko stisko, pa tudi s spori, saj je nekaj klasične arheologije predaval Josip Mantuani, ravnatelj Narodnega muzeja, ki je že v devetdesetih letih 19. stoletja na Dunaju doktoriral s tezo o miniaturi umetnosti in umetni obrti v 10. in 11. stoletju, zdaj pa je bil bolj v napoto kot v pomoč:

Spominjam se, kako skrbno je stražil in varoval srebrni zaklad iz Polhovega Gradca (srebrne posode), ki bi ga bil jaz prav rad porabil za vaje v seminarju, a nisem mogel priti do njega. Prav tako je bilo s situlo iz Vač. Na vse, kar bi bil rad dobil v roke ali vsaj v pogled, sem prejemal odgovor: Tega vam ne morem dati, ker sam pripravljam o tem publikacijo. Enako se je godilo tudi Cankarju, kateremu je delal podobne težave. [...] Kmalu mi je postalo jasno, da delo v Ljubljani ne bo lahko in da bo treba napeti vse sile, če naj kaj dosežem.³²

Spor Mantuanija in Cankarja danes velja za »prvi konflikt med protagonisti slovenske umetnostne zgodovine«,³³ a tudi predstavnika iste generacije se nista najbolje ujela, kar je bil eden od razlogov, da je Molè

28 Rajko Nahtigal: Seminar za slovansko filologijo. *Zgodovina slovenske univerze v Ljubljani do leta 1929*. Ljubljana: Rektorat Univerze kralja Aleksandra I., 338.

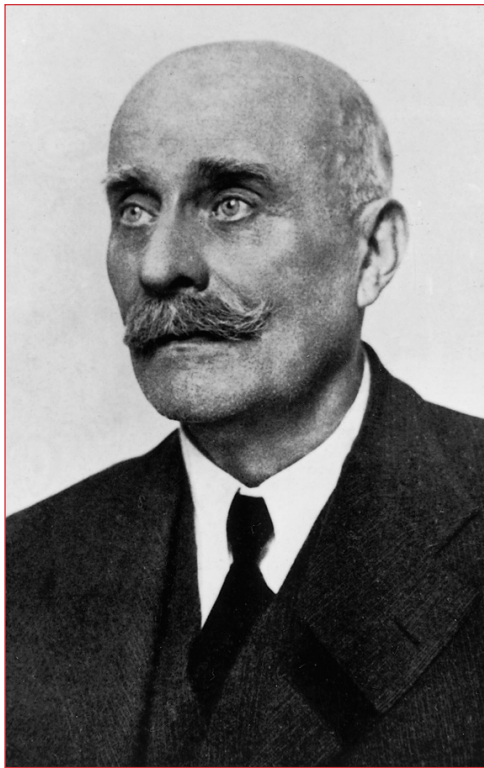
29 Vatroslav Jagić: Pismo Milanu Rešetarju, 10. 2. 1920. *Korespondencija V. Jagića I*. Zagreb: JAZU, 1953, 165. Tudi V. Jagić: Pismo Ivanu Prijatelju, 7. 1. 1920. NUK Rz 895.

30 Izjava. *Naši zapiski* 13 (1921), 25–26.

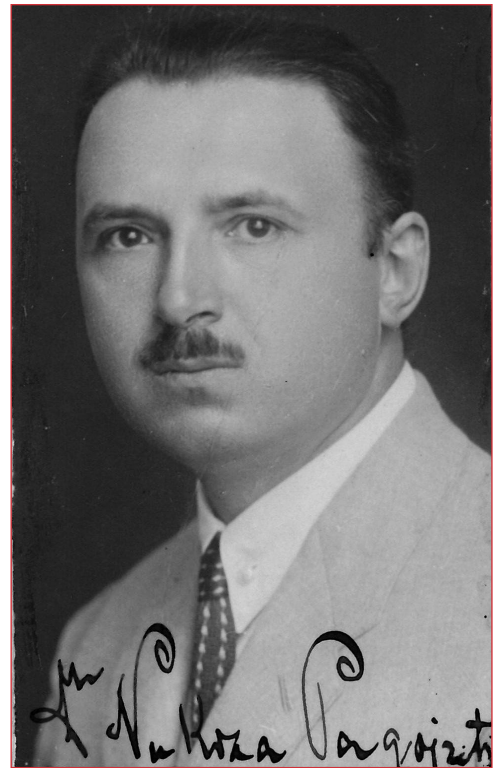
31 Vojeslav Molè: *Iz knjige spominov*. Ljubljana: Slovenska matica, 1970, 293.

32 Ibidem, 298–299.

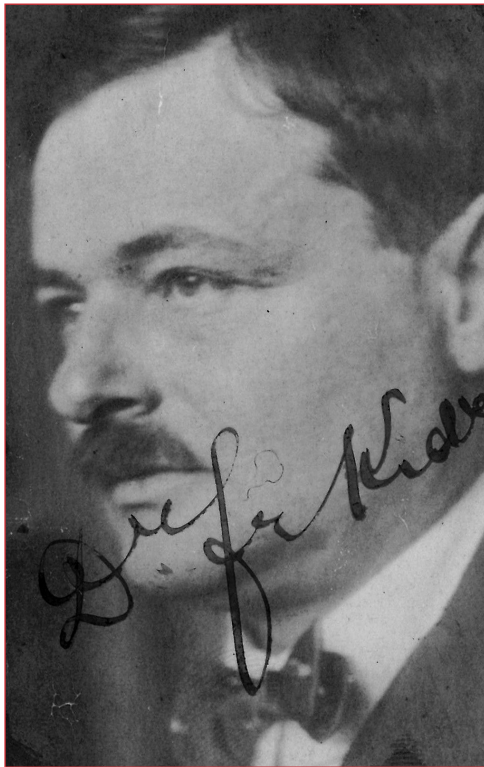
33 Janez Höfler, Gašper Cerkovnik: Josip Mantuani: med umetnostno zgodovino in muzikologijo. *Zbornik za umetnostno zgodovino* 48 (2012), 172.

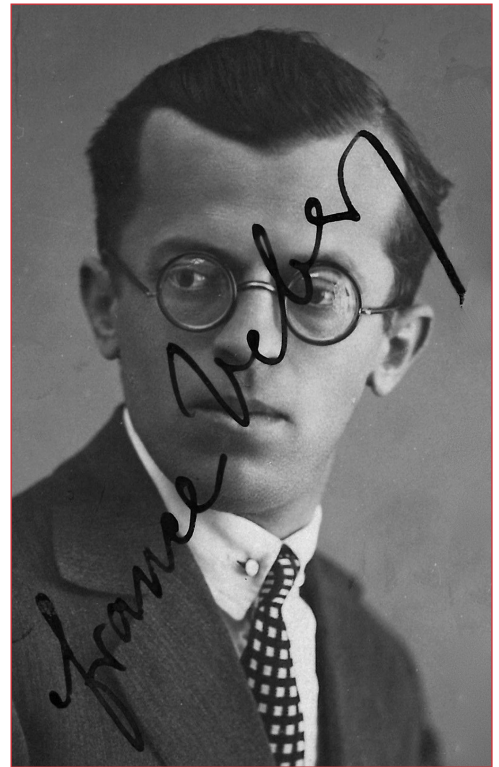
Artur Gavazzi
(vir: Oddelek za geografijo)

Nikola Radojčić

France Kidrič

France Veber

razmišljal o odhodu. Najbrž ga je užalostila tudi novica, da je ministrstvo za prosveto ob njegovi izvolitvi za izrednega profesorja za klasično arheologijo in bizantinsko umetnostno zgodovino postavilo vprašanje o potrebnosti njegove stolice.³⁴ Novembra 1920 pa je regent Aleksander za pogodbenega rednega profesorja za antično zgodovino imenoval Nikolaja Mihajloviča Bubnova, ki je kot dekan Zgodovinsko-filološke fakultete kijevske univerze leto poprej le z osebno prtljago emigriral v Kraljevino SHS.³⁵

Leta 1920 so bile na fakulteti – z izjemo slovenščine – najslabše zastopane t. i. moderne filologije. Slavistika je bila brez predavatelja srbohrvaškega jezika in književnosti. Nahtigal se je v preteklosti pogovarjal s hrvaškimi slavisti Milanom Rešetarjem, Tomom Matićem in Brankom Vodnikom-Drechslerjem. Kidrič pa se je spraševal o smiselnosti še pete katedre, saj bi lahko srbohrvaški jezik in književnost predavali preostali slovenski profesorji, ki se ukvarjajo tudi z ruskim, poljskim ali češkim.³⁶ Ker je morala biti mlada univerza previdna pri nastavljanju še nekvalificiranih učnih moči, so zavrnila favoriziranega beograjskega kandidata brez doktorata.³⁷ Nazadnje je bil na priporočilo Aleksandra Belića za izrednega profesorja izvoljen Aleksandar Stojićević s skopske fakultete.³⁸ Uspešno so nastavili lektorja Vavra Buriana za češki jezik in pri tem računali na pomoč češkega poslanika.³⁹ Nikolaj Fjodorovič Preobraženski, ruski zgodovinar iz Nahtigalovega graškega kroga,⁴⁰ pa je leta 1922 postal lektor za ruščino, potem ko mu ni bila priznana docentura za zgodovino severnih Slovanov, ki jo je pridobil na Karlovi univerzi.⁴¹

Ker je prišlo veliko število slušateljev iz Primorja in Dalmacije in ker je morala slovenska univerza

proučevati stalne in dolgotrajne stike ter vplive sednjega romanskega elementa na Slovence, je bilo treba misliti na predavanja iz italijanskega jezika in književnosti.⁴² Med kandidati so omenjali idrijskega profesorja Andreja Budala, nato pa je bil povabljen zagrebški romanist Petar Skok, ki je predaval Danteja in Ariosta. Pozneje je bil za lektorja izvoljen Stanko Škerlj,⁴³ ki je že med prvo svetovno vojno na Dunaju doktoriral s tezo o razmerju med zgodnjo italijansko liriko in nemškim Minnesängom, a službe zaradi finančnih razlogov ni mogel nastopiti, zato je odšel v Beograd, kjer je ustanovil italijanistiko. Francosko književnost je začasno prevzel Friderik Juvančič, sicer gledališčenik in prvi slovenski prevajalec Molièra, ki je predaval tudi zgodovino francoskega gledališča, pozneje pa ga je kot »honorarni nastavnik« nadomestil Franc Šturm s kurzi o francoski historični slovnici. Leta 1928 se je ta nekdanji študent slovitega dunajskega romanista Wilhelma Meyer-Lübkeja, pri katerem je leta 1907 opravil doktorat iz romanskih elementov v notranjskih dialektih, ob delu na gimnaziji tudi habilitiral. Težave so bile tudi z Lucienom Tesnièreom, ki so ga bili pripravljeni zaposliti le kot lektorja oziroma honorarnega nastavnika, a mu niso dovolili izvajati kolokvijev.⁴⁴ Tesnière, ki je bil po študiju germanist in slavist, je v Sloveniji zbiral gradivo za svojo disertacijo *Oblike dvojine v slovenščini* (*Les formes du duel en slovène*), priljubljen je bil tudi med študenti, pripadajočimi krogu Srečka Kosovela, ki je tudi študiral romanistiko. Najbrž bi Fakultetni svet pokazal večjo prožnost, če bi se zavedal, da bo pozneje Tesnière, avtor *Elementov strukturalne sintakse*, utemeljil t. i. odvisnostno slovnico. Februarja 1922 pa

34 Zapisnik redne seje Filozofskega fakultetnega sveta (ZRSFFS), 3. 10. 1923.

35 Alja Brglez, Matej Seljak: *Rusija na Slovenskem, Ruski profesorji na Univerzi v Ljubljani v letih 1920–1945*. Ljubljana: ICK, 2008, 127–130.

36 F. Kidrič: Pismo I. Prijatelju, 1. 1. 1920. *Pisma Franceta Kidriča Franu Ramovšu. Dodatek*. Ljubljana: ZRC SAZU, 2001, 169.

37 ZRSFFS, 30. 10. 1920.

38 ZRSFFS, 11. 12. 1920. A. Belić: Pismo F. Ramovšu, 17. 11. 1920. *Korespondenca med F. Ramovšem in A. Belićem*. Ljubljana: SAZU, 19.

39 ZRSFFS, 4. in 7. 10. 1921.

40 Nahtigal Preobraženskega prvič omenja že 21. 4. 1916 v pismu I. Prijatelju. NUK Rz Ms 895.

41 Željko Oset: Akademska kariera Nikolaja Fjodoroviča Preobraženskega (1893–1970). *Monitor ISH* 17 (2015), 129–138. A. Brglez, M. Seljak: *Rusija na Slovenskem*. Op. cit., 205–201. ZRSFFS, 16. 12. 1921.

42 Filozofska fakulteta, op. cit., 286.

43 ZRSFFS, 15. 10. 1920, 23. 11. 1920, 23. 1. in 4. 2. 1922.

44 ZRSFFS, 23. 11. 1920, 11. 12. 1920, 23. 1. in 4. 2. 1922.

je začel delovati tudi angleški lektorat, ki ga je vodila Fanny S. Copeland.

V graškem krogu se je našel tudi kandidat za stolicu za primerjalno indoevropsko jezikoslovje. Rudolf Meringer je v pismu Ramovšu zapisal, da ga doktorat Karla Oštirja iz alarodskega jezikoslovja sicer ni prepričal, a da izkazuje veliko učenost in kombinatorično moč: »Oštirja poznam dovolj, poznam njegovo veliko znanje, veselje do raziskovanja in njegovo nikakor običajno nadarjenost. Oštir lahko postane pomemben in ugleden znanstvenik.«⁴⁵ Novembra 1921 je bil Oštir izvoljen za docenta in nato začel s predavanji iz primerjalne slovnice baltoslovanščine, germanščine, latinščine in grščine.⁴⁶ Okrepila pa se je tudi klasična filologija. Referent Ramovš je sicer poudaril, da delo Frana Bradača ne odgovarja v vseh pogledih postulatoma vzornega znanstvenega dela, a da gre za filologa, ki je napisal odlične učbenike in bo moral vzgajati predvsem dobre srednješolske profesorje. Čeprav so nekateri menili, da se s tem nižajo standardi, je Nahtigal navedel primer graškega profesorja Heinricha Schenkla, ki med klasičnimi filologi ni užival slovesa, a so bili njegovi učenci med najboljšimi gimnazijskimi profesorji, in Bradač je dobil docenturo za grški jezik in literaturo.⁴⁷ Pozneje se je uveljavil kot avtor *Latinsko-slovenskega slovarja* in prevajalec številnih antičnih del.⁴⁸

Aprila 1925 pa se je zgodil mednarodni škandal, saj so fašistični uradniki v Trstu aretirali prof. Vebra, ki je imel najavljeno predavanje, ga za nekaj ur zaprli in nato izgnali iz države. Dekan Hauptmann je nekaj dni pozneje sklical izredno sejo Fakultetnega sveta, na kateri so sklenili, da bodo na ministrstvo poslali protest.⁴⁹

V letih med 1924 in 1926 so trije profesorji zapustili fakulteto: Bubnov se je upokojil, Hauptmann

je odšel v Zagreb, Molè pa je sprejel mesto profesorja zgodovine slovanskih umetnosti na Jagelonski univerzi v Krakovu. Milko Kos, ki je leta 1915 na Dunaju pri Oswaldu Redlichu promoviral s tezo o oglejskem patriarhu Bertoldu Andeškem, se izpopolnjeval na sloviti pariški École nationale des chartes, nato pa deloval v Beogradu in Zagrebu, je postal izredni profesor za občo zgodovino srednjega veka in pomožne vede. Slovenska zgodovina je tako izginila iz naslova, ne pa iz predavanj, saj jo je Kos predaval – sicer le srednjeveško, občasno pa je segel tudi v novejšo.⁵⁰ Ptujčan Balduin Saria – kot se je v svojem življenjepisu sam označil – »evangelizanske vere, nemškega rodu, trenutno z jugoslovanskim državljanstvom«⁵¹, ki je leta 1921 na Dunaju pri prof. Reischu promoviral z disertacijo o razvoju Mitrine kultne podobe, pa je prevzel stolicu za antično zgodovino in deloma pokrival tudi antično umetnost ter arheologijo.⁵² Nacionalnih pomislekov pa ni bilo, mu je v pismu zapisal Oštir.⁵³ Leta 1927 je Gavazzija zamenjal njegov doktorand Anton Melik, prvi docent humanističnega oddelka, ki je sicer študiral na Dunaju, a je doktoriral že na ljubljanski univerzi.

Po dvajsetih semestrih ali desetih letih je humanistični oddelek Filozofske fakultete pridobil kader, ki ga je deloma sam vzgojil. Sicer pa se je število profesorjev v desetih letih podvojilo, število slušateljev pa potrojilo. Ta oddelek je imel tedaj deset rednih profesorjev, štiri izredne in tri docente ter več kot tristo slušateljev. Fakulteta je imela tudi nekaj asistentov, za katere pa se je bil boj tudi med stolicami, saj je npr. Plemelj nasprotoval, da bi Seminar za filozofijo dobil asistenta, ker tam ni praktičnih vaj.⁵⁴

45 Rudolf Meringer: Pismo F. Ramovšu, 17. 10. 1921. R 46. Biblioteka SAZU.

46 ZRSFFS, 7. 11. 1921. Karl Oštir in memoriam. *Linguistica* 13 (1975).

47 Zapisnik izredne seje Filozofske fakultetnega sveta (ZISFFS), 22. 3. 1923.

48 David Movrin: Bradač, Fran. *Novi slovenski biografski leksikon (Ble-But)*. Ljubljana: ZRC SAZU, 2018, 229–231.

49 ZISFFS, 27. 4. 1925. Več o tržaških dogodkih: T. Virk, op. cit., 446–449.

50 Vasilij Melik: Predhodniki in začetki ljubljanske Filozofske fakultete. *Zbornik Filozofske fakultete v Ljubljani 1919–1989*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, 1989, 14.

51 Archiv der Universität Wien. Rigorosenakten. PN 5203. Saria, Balduin.

52 Predrag Novaković: Zgodovina arheologije na Univerzi v Ljubljani. *Osemdeset let študija na Univerzi v Ljubljani*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, 2004, 32–36.

53 Janez Mlinar: Balduin Saria (1893–1974). Ein deutschsprachiger Sohn der Untersteiermark. *Österreichische Historiker. Lebensläufe und Karrieren 1900–1945. Band III*. Ur. Karel Hruza. Wien, Köln, Weimar: Böhlau, 2019, 389.

54 ZRSFFS, 24. 6. 1925.

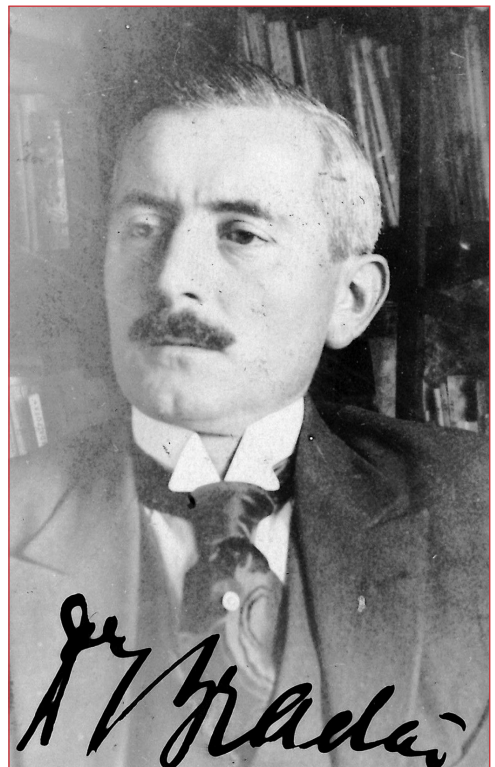
Vojeslav Molè

Aleksandar Stojičević

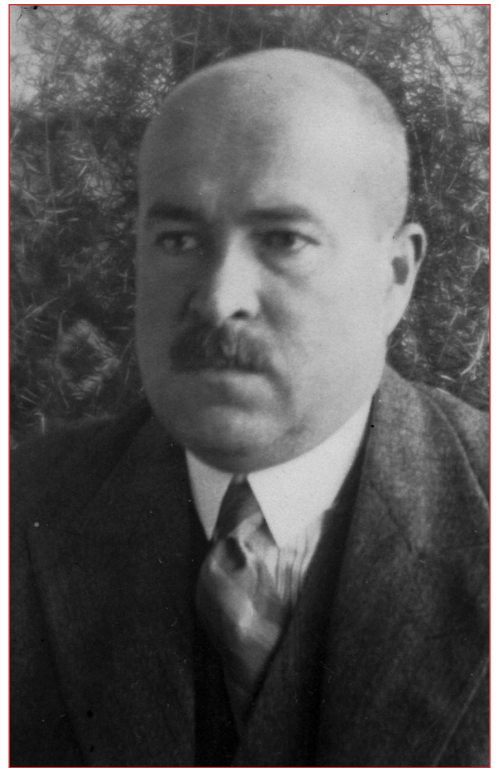
Karel Oštir

Fran Bradač

Milko Kos

Balduin Saria

Anton Melik

Prve katedre humanističnega oddelka Filozofske fakultete⁵⁵

1919

Slovanska filologija (Rajko Nahtigal, 31. 8. 1919)
Slovenski jezik (Fran Ramovš, 31. 8. 1919)
Novejše slovanske literature s posebnim ozirom na slovensko (Ivan Prijatelj, 31. 8. 1919)
Klasična filologija (Ivan Lunjak, sicer formalno imenovan 13. 11. 1920, a imel predavanja že decembra 1919)

1920

Umetnostna zgodovina (Izidor Cankar, 27. 1. 1920)
Pedagogika (Karel Ozvald, 27. 1. 1920)
Germanska filologija (Jakob Kelemina, 27. 1. 1920)
Zgodovina srednjega veka in starejša zgodovina Slovencev (Ljudmil Hauptmann, 27. 1. 1920)⁵⁶
Geografija (Artur Gavazzi, 19. 4. 1920)
Zgodovina Srbov in Hrvatov (Nikola Radojčić, 20. 4. 1920)

V prvem desetletju je Fakultetni svet sprejel nov izpiti red, po katerem je imel vsak kandidat le en glavni predmet (označen v razdelku a), ki ga je običajno spremljala ena izmed predmetnih ali strokovno sorodnih pomožnih disciplin (označena v razdelku b) ter splošno znanje vzporednih pomožnih predmetov (označeno v razdelku c). Študenti so morali glavni predmet poslušati najmanj šest semestrov, sorodni štiri in vzporedne pomožne predmete dva semestra. Diplomski izpiti so bili junija, septembra in januarja. Kandidat je imel dva pisna izpita, za glavni in stranski predmet. Ko ju je opravil (seštevek ocen je moral biti najmanj 12), je bil pripuščен k ustnemu izpitu. Za glavni predmet je bila na voljo ena ura, za druga predmeta pol ure. Izpraševanje kandidatov je obsegalo vedo določene skupine v celoti, ne glede na to, ali so bili vsi deli predmeta pri predavanjih dovršeni ali ne. Na ljubljanski Filozofski fakulteti so imeli sicer

Starejše slovanske literature s posebnim ozirom na slovensko (France Kidrič, 27. 8. 1920)

Filozofija (France Veber, 30. 8. 1920)

Antična in bizantinska umetnostna zgodovina (Vojeslav Molè, 30. 8. 1920)

Antična zgodovina (Nikolaj Bubnov, 13. 11. 1920)
1921

Srbohrvatski jezik in literatura (Aleksandar Stojićević, 5. 2. 1921)

1922

Primerjalno indoevropsko jezikoslovje (Karel Oštir, 8. 3. 1922)

1923

Grški jezik in književnost (Fran Bradač, 8. 8. 1923)

1928

Romanska filologija (Franc Šturm, 1. 3. 1928)

največ težav z besednima zvezama »narodni jezik« in »narodna književnost«, saj kandidat, ki bi se usposobil za to področje v Beogradu, kjer so predavali srbohrvaščino, ni primeren za profesorja v Ljubljani. Pri tem so se sklicevali tudi na vidovdansko ustavo, v kateri je bila slovenščina omenjena kot državni jezik.⁵⁷ Centralistična ureditev je odprla vrata za razvoj vsaj ene nove stroke. Ker se je v različnih skupinah pojavljala tudi primerjalna književnost, je Kidrič predlagal, naj jo vsak literarni zgodovinar predava za svojo dobo, Prijatelj je bil proti primerjalni književnosti, podprl pa je predlog, da se pridobi predavatelja za literarno teorijo.⁵⁸ Leta 1929 je nova stroka dobila prva predavanja. Prvotno je bilo devetnajst skupin, sčasoma pa so nastale še nove: slovanska, orientalna, etnološka, psihološka in umetnostnozgodovinska, ki je zamenjala prvotno bizantološko. Razširili pa sta se tudi romanska in germanska.⁵⁹

⁵⁵ Podatke povzemamo po *Zgodovina slovenske univerze v Ljubljani do leta 1929*. Ljubljana: Rektorat Univerze kralja Aleksandra I., 1929, 469–471.

⁵⁶ Leta 1926 je prišlo do spremembe imena katedre: Starejšo zgodovino Slovencev so zamenjale Pomožne historične vede.

⁵⁷ ZRSFFS, Priloga, 23. 1. 1922.

⁵⁸ ZISFFS, 12. 10. 1925.

⁵⁹ Filozofska fakulteta, op. cit., 291.

Znanstvene skupine, iz katerih so se opravljali diplomski izpiti⁵⁵

I. Skupina za teoretično matematiko

- a) Teoretična matematika.
- b) Racionalna mehanika, poleg tega teoretična fizika ali nebesna mehanika.
- c) Fizika ali teoretična astronomija.

II. Skupina za uporabno matematiko

- a) Racionalna mehanika, teoretična fizika in nebesna mehanika.
- b) Teoretična mehanika.
- c) Fizika in praktična astronomija.

III. Astronomska skupina

- a) Astronomija (teoretična in praktična) in nebesna mehanika.
- b) Teoretična mehanika.
- c) Racionalna mehanika, fizika in meteorologija.

IV. Fizikalna skupina

- a) Fizika.
- b) Racionalna mehanika in teoretična fizika.
- c) Osnove višje matematike, kemija in poleg tega meteorologija ali praktična astronomija.

V. Fizikalno-kemijska skupina

- a) Fizika.
- b) Fizikalna kemija.
- c) Osnove višje matematike, osnove racionalne mehanike, teoretična fizika in kemija.

Va. Kemijsko-fizikalna skupina

- a) Fizikalna kemija.
- b) Fizika in kemija.
- c) Osnove višje matematike, mineralogija in meteorologija.

VI. Kemijska skupina

- a) Kemija.
- b) Fizika.

- c) Fizikalna kemija, osnove višje matematike, mineralogija in ena prirodnoslovna znanost.

VII. Praktično-kemijska skupina

- a) Kemija (z razširjenimi vajami).
- b) Fizika.
- c) Fizikalna kemija, osnove višje matematike, mineralogija in poleg tega kemijska tehnologija ali ena prirodnoslovna znanost.

VIII. Mineraloško-geološka skupina

- a) Mineralogija s petrografijo in geologija s paleontologijo.
- b) Zoologija.
- c) Botanika s kemijo in fiziko ali botanika s kemijo in fizikalno geografijo.

IX. Biološka skupina

- a) Botanika in zoologija.
- b) Fiziologija in geologija s paleontologijo.
- c) Kemija z mineralogijo ali mineralogija in fizika.

X. Fizikalno-geografska skupina

- a) Geografija.
- b) Geologija s petrografijo.
- c) Fizika in meteorologija.

XI. Antropogeografska skupina

- a) Geografija.
- b) Etnologija z etnografijo ali obča zgodovina.
- c) Narodna zgodovina s sociologijo.

XII. Skupina za narodni jezik

- a) Slovenski (ali srbohrvatski jezik) s staroslovenskim jezikom.
- b) Zgodovina južnoslovanske književnosti in teorija književnosti.
- c) Narodna zgodovina, primerjalna slovnica indoevropskih jezikov in en slovanski

60 Povzemamo po *Seznamu predavanj na Univerzi kralja Aleksandra I. v Ljubljani za poletni semester 1940/41*. Ljubljana: Univerza, 1941, 12–16.

jezik in poleg tega en klasičen ali orientalen jezik s književnostjo ali en moderen jezik (francoski, nemški, angleški, italijanski).

XIII. Skupina za narodni jezik in književnost

- a) Zgodovina južnoslovanske književnosti.
- b) Slovenski (ali srbohrvatski jezik) s staroslovenskim jezikom.
- c) Narodna zgodovina in en slovanski jezik in poleg tega en klasičen ali orientalen jezik s književnostjo ali en moderen jezik (francoski, nemški, angleški, italijanski).

XIV. Skupina za narodno književnost

- a) Zgodovina južnoslovanske književnosti.
- b) Primerjalna književnost s teorijo književnosti.
- c) Slovenski (ali srbohrvatski jezik) s staroslovenskim jezikom, narodna zgodovina, en slovanski jezik in poleg tega en klasičen jezik s književnostjo ali en moderen jezik.

XV. Slovanska skupina

- a) Ruski jezik s književnostjo.
- b) Češki (ali poljski) jezik s književnostjo ali slovenski (ali srbohrvatski jezik) in staroslovenski jezik.
- c) Slovenski (ali srbohrvatski jezik) in staroslovenski jezik (za one, ki ga nimajo pod b) in primerjalna slovnica indoevropskih jezikov ali primerjalna slovnica slovanskih jezikov in zgodovina južnoslovanske književnosti (za one, ki imajo pod b češki ali poljski jezik).

XVI. Klasična skupina

- a) Klasična jezika s svojima književnostma.
- b) Zgodovina starega veka. In poleg tega klasična arheologija ali bizantologija.
- c) Narodna zgodovina in primerjalna slovnica indoevropskih jezikov ali primerjalna slovnica slovanskih jezikov ali zgodovina južnoslovanske književnosti in en moderen jezik s književnostjo ali etnologija z etnografijo.

XVII. Orientalna skupina

- a) Orientalna filologija.
- b) Narodna zgodovina.

- c) Slovenski (ali srbohrvatski jezik) in staroslovenski jezik, slovenska (ali srbohrvatska) književnost in primerjalna slovnica indoevropskih jezikov.

XVIII. Romanska skupina

- a) Francoski jezik in književnost s starofrancoskim jezikom ali italijanski jezik in književnost.
- b) Primerjalna književnost s teorijo književnosti ali primerjalna slovnica romanskih jezikov.
- c) Latinski jezik in južnoslovanska književnost.

XIX. Germanska skupina

- a) Nemški jezik s staronemškim jezikom ali angleški jezik in književnost s staroangleškim jezikom.
- b) Primerjalna književnost s teorijo književnosti ali primerjalna slovnica indoevropskih jezikov.
- c) Zgodovina južnoslovanske književnosti in poleg tega slovenski (ali srbohrvatski) jezik ali narodna zgodovina ali nemški jezik (za one, ki imajo pod a angleškega) ali angleški jezik (za one, ki imajo pod a nemškega) ali francoski jezik.

XX. Skupina za narodno zgodovino

- a) Narodna zgodovina.
- b) Obča zgodovina in poleg tega bizantinska zgodovina ali orientalna filologija.
- c) Pomožne zgodovinske znanosti, zgodovina južnoslovanske književnosti in poleg tega umetnostna zgodovina ali slovenski (ali srbohrvatski) jezik ali en slovanski ali en klasičen ali en moderen jezik ali etnologija z etnografijo ali klasična arheologija.

XXI. Skupina za občo zgodovino

- a) Obča zgodovina.
- b) Narodna zgodovina in bizantinska zgodovina.
- c) Etnologija z etnografijo ali geografija ali en klasičen jezik ali primerjalna zgodovina književnosti ali umetnostna zgodovina ali glasbena zgodovina.

XXII. Skupina za umetnostno zgodovino

- a) Umetnostna zgodovina.
- b) Obča in narodna zgodovina.
- c) Narodna zgodovina (za one, ki imajo pod b občo zgodovino) ali obča zgodovina (za one, ki imajo pod b narodno zgodovino) in poleg tega en moderen jezik.

XXIII. Skupina za primerjalno književnost

- a) Primerjalna književnost s teorijo književnosti.
- b) En klasičen in en moderen jezik.
- c) Obča zgodovina in poleg tega umetnostna zgodovina ali glasbena zgodovina.

XXIV. Etnološka skupina

- a) Etnologija z etnografijo.
- b) Slovenski (ali srbohrvatski) jezik ali zgodovina južnoslovanske književnosti ali obča zgodovina ali klasična jezika s svojima književnostma ali narodna zgodovina ali geografija.
- c) Geografija ali slovenski (ali srbohrvatski) jezik za one, ki nimajo tega predmeta pod b, in poleg tega ali zgodovina južnoslovanske književnosti (za one, ki je nimajo pod b) ali en klasičen jezik (za one, ki nimajo klasičnih jezikov pod b) ali klasična arheologija ali bizantologija.

XXV. Filozofska skupina

- a) Spoznavna teorija, logika, psihologija in zgodovina filozofije.
- b) Etika ali estetika.
- c) Osnove višje matematike ali osnove astronomije ali fizika in kemija ali obča biologija.

XXVI. Psihološka skupina

- a) Eksperimentalna psihologija.
- b) Fiziologija, zgodovina filozofije in logika.
- c) Fizika in kemija ali botanika in obča biologija ali zoologija in obča biologija.

XXVII. Pedagoška skupina

- a) Pedagogika.
- b) Psihologija in logika z etiko ali zgodovina filozofije.
- c) Obča biologija ali narodna zgodovina ali en moderen jezik (angleški, francoski, nemški).

Že leta 1920 je Fakultetni svet sprejel tudi pravila za doktorske izpite. Kandidat je moral dekanu predložiti curriculum vitae, absoltorij in disertacijo, napisano v slovenskem ali srbohrvaškem jeziku. S svojo častno besedo je moral zagotoviti, da je disertacijo izdelal sam. Če je odbor disertacijo sprejel, je kandidatu določil rok za ustni izpit, ki je bil sestavljen iz dvournega strokovnega in enournega filozofskega rigoroz. Od leta 1920 do 1928 je na Filozofski fakulteti doktoriralo 52 kandidat in kandidatov.⁶¹ Med strokami prevladujeta slavistika in filozofija s po desetimi disertacijami. Prav t. i. »pozabljen generacija filozofov«, ki ji je bil mentor prof. Veber, je bila šele v zadnjem času deležna podrobnejših analiz. Med njegovimi doktorandi je najti Klementa Juga, Stanka Gogalo, Stanka Lebna, Vladimirja Bartola in Almo Sodnik.⁶² Delež doktorandk je osemmodstoten. Ana Mayer, ki je študij kemije zaključila že prej na Dunaju, se je leta 1920 v zgodovino vpisala kot prvi doktor, promoviran na ljubljanski univerzi, ter kot prva doktorica filozofije.⁶³ V sredini dvajsetih let je fakulteta zaostri-la pogoje za pridobitev doktorata, saj so ga poslej lahko opravljali šele po diplomskih izpitih in ne neposredno po končanem študiju.⁶⁴ Zlasti po letu 1928 je število doktoratov znatno upadlo, saj je v

61 Jože Kokole: *Bibliografija doktorskih disertacij univerze in drugih visokošolskih in znanstvenih ustanov v Ljubljani 1920–1968*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, 1969.

62 Alojz Cindrič: *Od imatrikulacije do promocije. Doktorandi prof. Franceta Vebera na Oddelku za filozofijo Univerze v Ljubljani v luči arhivskega gradiva (1919–1945)*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2015. *Pozabljen generacija filozofov*. Zbornik razprav. Ur. Marko Uršič. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2016.

63 Franc Perdiš: Ana Mayer Kansky, die erste Promovierte an der slowenischen Universität. *Frauen, die studieren, sind gefährlich*. Ur. Petra Kramberger, Irena Samide, Tanja Žigon. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2018, 107–125.

64 Filozofska fakulteta, op. cit., 292.

obdobju 1929–1938 promoviralo le 28 kandidatov in kandidatke. V tej generaciji so doktorirali številni znanstveniki, ki se bodo pozneje tudi habilitirali na fakulteti (Fran Zwitter, Milan Grošelj, Svetozar Ilešič, Anton Ocvirk, Cene Logar, Dragotin Cvetko, Marja Boršnik), med strokami pa prevladuje slavistika.

Leta 1929 se je univerza brez posebne diskusije na Fakultetnem svetu preimenovala v Univerzo kralja Aleksandra I. Zanimivo je, kako so si načrtovalci po prvem desetletju predstavljali fakultetno prihodnost: Potrebni bosta dve stolici za germansko in romansko jezikoslovje oziroma literaturo, kjer ne bo mogoče brez anglistike, zgodovina novega veka še nima zastopnika, slovanska fakulteta bo morala večjo važnost polagati slovanskim starožitnostim in zgodovini severnih in vzhodnih Slovanov, stolici za teoretično filozofijo se mora pridružiti še stolica za zgodovino filozofije. Arheologija in epigrafika pa sta doslej le pastorki stolice za zgodovino starega veka.⁶⁵ Že naslednje leto je Fakultetni svet skladno s temi smernicami predlagal sistematizacijo stolic. Največ kateder bi imeli zgodovina (narodna, stari vek s klasično arheologijo in starožitnostmi, srednji vek s pomožnimi vedami, novi vek) in slavistika (slovanska filologija s staro cerkveno slovanščino, slovenski jezik, srbohrvaški jezik s književnostjo, starejša slovanska književnost s posebnim ozirom na slovensko, novejša slovanska književnost s posebnim ozirom na slovensko). Pri klasični filologiji sta bili predvideni dve katedri (grška oziroma latinska filologija), pri germanistiki in romanistiki pa ena redna in ena izredna (nemška in angleška filologija z literaturo; francoska in italijanska filologija z literaturo). Ena katedra je bila na filozofiji, pedagogiki, zgodovini umetnosti in primerjalnem indoevropskem jezikoslovju. Načrt je predvideval izredni stolici za primerjalno književnost in etnologijo.⁶⁶ Vsaki

redni stolici je po potrebi pripadla tudi docentura, izredne stolice pa so lahko zasedli tudi izredni profesorji ali docenti.

V tem času so kadrovske težave reševali privatni docenti, ki so bili sicer zaposleni zunaj univerze, a imeli ustrezno kvalifikacijo. Že marca 1931 sta za ta naslov zaprosila Alma Sodnik in Stanko Gogala, a so postopek ustavili zaradi formalnih razlogov, devet mesecev pozneje je bila njuna kandidatura odložena, ker naj bi bilo število privatnih docentur omejeno.⁶⁷ Končno je junija 1932 Gogala dobil *veniam legendi* za pedagogiko s posebnim ozirom na mladinoslovje, Sodnikova pa za filozofijo s posebnim ozirom na zgodovino filozofije.⁶⁸ Gogala je od zimskega semestra 1933/34 predaval psihologijo, karakterologijo, metodiko in zgodovino slovenske pedagogike, Sodnikova pa se je tedaj priključila prof. Vebru s predavanji o Descartesu, Spinozi, Leibnizu in zgodovini slovenske filozofije. Tudi geografija je dobila novega privatnega docenta za regionalno geografijo, in sicer Valterja Bohinca, ki je nato predaval zemljepis Sredozemlja, Apeninov in Amerike.⁶⁹ Zgodovina se je leta 1937 okrepila s privatnim docentom za občo zgodovino novega veka, Franom Zwittrom, ki je predaval francosko revolucijo, napoleonsko dobo, nacionalna gibanja v Evropi ter slovensko zgodovino 18. in 19. stoletja.⁷⁰ Zwitter je bil odlično usposobljen, saj je na Sorboni poslušal predavanja Alberta Mathieza, avtorja *Francoske revolucije*. Nanj je vplivala tudi francoska zgodovinska šola, ki so ji dajali pečat sodelavci revije *Annales*.⁷¹ Tudi Anton Ocvirk je pripadal generaciji, ki se je podiplomsko izobraževala v Parizu. Najprej je poslušal predavanja Paula Hazarda na Collège de France, nato pa je kot Turnerjev štipendist v Parizu zbiral gradivo za *Teorijo primerjalne literarne zgodovine*, sicer tretjo knjigo o tej stroki na svetu, s katero se je leta 1937 habilitiral kot privatni

65 Ibidem, 287.

66 Zapisnik izredne seje Fakultetnega sveta Filozofske fakultete (ZISFSFF), 17. 1. 1930.

67 Zapisnik redne seje Fakultetnega sveta Filozofske fakultete (ZRSFSFF), 26. 3. 1931. ZRSFSFF, 18. 12. 1931.

68 ZRSFSFF, 30. 6. 1932.

69 ZRSFSFF, 17. 11. 1936.

70 ZRSFSFF, 22. 1. 1937.

71 Peter Vodopivec: O življenju in delu prof. dr. Frana Zwittra. *Zwittrov zbornik*. Ur. Peter Štih. Ljubljana: Oddelek za zgodovino FF, 2008, 8–10.

docent za teorijo primerjalne književne zgodovine in zgodovino svetovne književnosti novejša doba. Bil je prvi, ki je sistematično predaval posamezna literarna obdobja in pozneje tudi literarno teorijo.

Nekatere katedre so imele resne kadrovske težave: po Lunjakovem odhodu leta 1930 ni bilo profesorja za latinski jezik in književnost, zato so za honorarnega predavatelja postavili Milana Grošlja, ki je tudi študiral v Franciji, in sicer pri Antoinu Meilletu.⁷² Predaval je rimsko zgodovinopisje, ep in Horacija, habilitiral pa se je leta 1940.

V zimskem semestru 1932/33 je na Filozofski fakulteti študiralo 430 slušateljev, delež slušateljic je narasel že na 45 odstotkov. V tem semestru je bila pedagogika (27. skupina) najbolj priljubljen študij, ki ga je vpisalo 18 odstotkov slušateljev, sledile so ji romanistika s 15 odstotki in z odstotkom manj vse slavistične skupine. Nad deset odstotkov sta imeli še germanistika ter narodna in obča zgodovina skupaj. V tem času je že prihajala do izraza humanistična podoba fakultete, saj sta imeli biologija in antropologija manj kot pet odstotkov študentov, le matematika jih je imela nekoliko več. Sicer je v tem semestru zaradi gospodarske krize in »hiperprodukcije inteligenčnega proletariata«⁷³ vlada uvedla šolnine, čeprav je vidovdanska ustava zagotavljala brezplačnost šolstva.⁷³ Šolnine so povzročale mučne incidente na kvesturi. Če so študentje prihajali večinoma iz posestniških in kmečkih družin, so imele študentke drugačno zaledje, njihovi očetje so bili uradniki, učitelji in profesorji. Kmečkih deklet je bilo v primerjavi s fanti zelo malo.⁷⁴

Leta 1936 je Seminar za umetnostno zgodovino s težkim srcem – kot je zapisal v kroniko – zapustil Izidor Cankar, ko so ga kraljevi namestniki imenovali za izrednega poslanika in opolnomočenega ministra v Buenos Airesu. Februarja 1938 je seminar

prevzel France Stelè, banovinski konservator, ki bo poslej predaval starokrščansko umetnost in zahodnoevropsko slikarstvo od Giotta do Leonarda da Vincija. Stelè, ki je leta 1912 pri Maxu Dvořaku doktoriral iz stenskih poslikav na Kranjskem v 15. stoletju, se je tako kot zadnji od treh utemeljiteljev slovenske umetnostne zgodovine priključil Filozofski fakulteti. Na izpraznjenem konservatorskem mestu ga je nasledil France Mesesnel, profesor skopske fakultete, ki je bil nekaj let pozneje izvoljen za honorarnega predavatelja za bizantinsko umetnostno zgodovino s posebnim ozirom na starokrščansko umetnost.⁷⁵ Mesesnel, ki je doktoriral pri Karlu Chytilu na Karlovi univerzi v Pragi s tezo o slikarju Janezu Wolfu, je po pripadnikih generacije 1886 veljal za edino pomembno osebnost slovenske umetnostne stroke.⁷⁶ Sicer pa sta leta 1938 vsaj dva iz številnega nabora privatnih docentov postala redna: Ocvirk za primerjalno književnost in Zwitter za zgodovino novega veka.⁷⁷

Leta 1938 je bila ustanovljena Akademija znanosti in umetnosti, več profesorjev Filozofske fakultete (F. Kidrič, M. Kos, R. Nahtigal in F. Ramovš) pa velja za njene ustanovne redne člane, ki so bili imenovani v filozofsko-filološko-historični razred.⁷⁸

72 Nada Grošelj: Življenje, delo in bibliografija Milana Grošlja. V: M. Grošelj. *Izbrani spisi*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2018, 11.

73 Slavko Kremenšek: *Slovensko študentsko gibanje 1919–1945*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1972, 178.

74 Ibidem, 179.

75 ZRSFSFF, 16. 6. 1939.

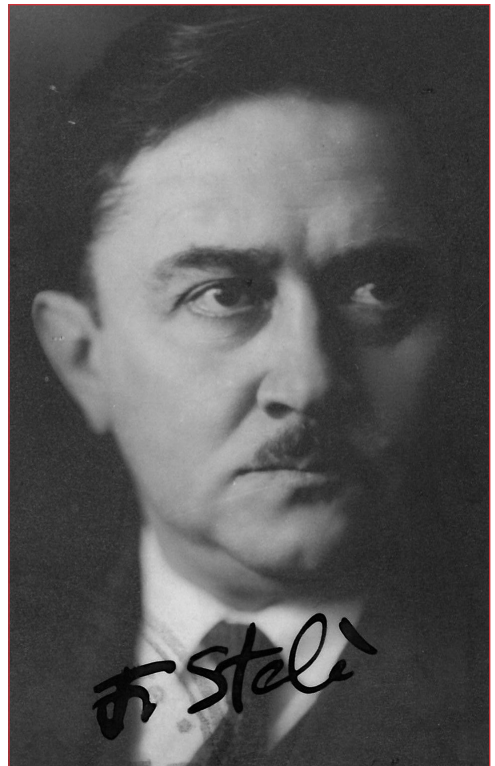
76 Lucijan Menaše: Beseda o avtorju. V: F. Mesesnel. *Umetnost in kritika*. Ljubljana: Državna založba, 1953, 8.

77 ZRSFSFF, 20. 6. 1938.

78 Ž. Oset: *Zgodovina Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Prizadevanja za ustanovitev akademije, ustanovitev in njena prva leta*. Ljubljana: SAZU, 2013, 81–82.

Milan Grošelj

France Stelè

Anton Ocvirk
(vir: Tadej Ocvirk)

Fran Zwitter

2 Predvojna, vojna in povojna leta (1939–1949)

Konec leta 1939 se je iz okupirane Poljske v Ljubljano zatekel Vojeslav Molè, ki se je srečno izognil novembrski nacistični aretaciji profesorjev Jagelonske univerze v Krakovu. Takoj po prihodu je za intervencijo zaprosil Rajka Nahtigala, predsednika Akademije, ki pa si skoraj ni mogel misliti, da bi bil narod Goetheja in Schillerja sposoben takšnih zločinov. Ramovša pa je zlasti pretresla aretacija rektorja Tadeusza Lehra-Spławinskega, ki so ga poslali v koncentracijsko taborišče.⁷⁹ Marca 1940 je Fakultetni svet Moleta najprej izvolil za honorarnega predavatelja zgodovine umetnosti pri Slovanih,⁸⁰ kmalu nato pa je sprejel stolico za bizantologijo pod pogojem, da bo lahko predaval le umetnost brez državne zgodovine.⁸¹ Molè je takole popisal profesorski zbor Filozofske fakultete, v katerega se je vrnil po trinajstih letih:

Na fakulteti ni bilo novih, ker so bila vsa mesta zasedena s starimi znanci. Filozof France Veber je – kakor prejšnje čase – enkrat na leto izdajal debelo filozofsko delo [...]. Ramovš je dalje vodil znanstvene in administrativne posle. France Kidrič je pisal zgodovino starejšega slovenskega slovstva, protestantskega in katoliškega. Ko gledam nazaj na tiste čase, se kar čudim, da so vsi ti ljudje, ki sem jih imenoval, in drugi, ki jih nisem omenil, v težkih razmerah in v letih, ki niso bila univerzitetnemu delu naklonjena, toliko storili

in neutrudno delali za prihodnost slovenske znanosti, pri čemer ne smem pozabiti še prav posebej prijatelja Steleta, ki je nadalje gradil zgradbo umetnostne zgodovine slovenskega naroda.⁸²

Veber je dejansko v tem času izdal več obsežnih del, med drugim tudi *Filozofijo* (1930), *Knjigo o Bogu* (1934) in *Vprašanje stvarnosti* (1939), Kidrič pa je končal svoje prelomno delo *Zgodovina slovenskega slovstva*. V tem letu se je profesorskemu zboru priključil še Niko Zupanič, ravnatelj Kraljevega etnografskega muzeja, ki ga je Fakultetni svet izvolil za rednega profesorja za etnologijo in etnografijo.⁸³ Kar dve desetletji je trajalo, da so to stolico ustanovili, leta 1924 so se nekateri profesorji celo spraševali, ali je sploh potrebna.⁸⁴ Zupanič, nekdanji minister v vladi Nikole Pašića, ki je že leta 1903 na Dunaju promoviral s tezo o prihodu Slovanov na jug, je v poznejših semestrih predaval slovenske starožitnosti, pa tudi socialne in rasne momente pri narodnosti, sicer pa se je že prej ukvarjal z merjenjem lobanj znamenitih osebnosti, pa tudi anatolskih Turkov. Zupaničeva rasna znanost je bila sicer v polemiki z nemško in njenimi postulati o superiornosti nordijske rase, saj je dokazoval njihovo napačnost in argumentiral zoper slovansko manjvrednost.⁸⁵ Leta 1925 je Fakultetni svet odklonil njegovo kandidaturo za stolico etnografije, češ

79 V. Molè, op. cit., 465, 468.

80 ZISFSFF, 15. 3. 1940.

81 ZISFSFF, 4. 10. 1940. V. Molè, op. cit., 477.

82 V. Molè, op. cit., 484.

83 ZRSFSFF, 1. 6. 1940.

84 Božidar Jezernik: Antropolog, ki je ljudem meril glave. *Niko Zupanič, njegovo delo, čas in prostor*. Ur. Rajko Muršič in Mihaela Hudelja. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2009, 30.

85 Ibidem, 53–61.

Niko Zupanič

Stanko Leben

da njegova dela bolj sodijo v okvir antropologije.⁸⁶ Tik pred vojno so Stanka Lebna, ki se je habilitiral z delom *Problem Dantejeve Beatrice*, imenovali za docenta za italijanski jezik, Ceneta Logarja pa za privatnega docenta za teoretično filozofijo (s posebnim ozirom na spoznavno teorijo, logiko in ontologijo).⁸⁷

Zadnja seja pred vojno je bila marca 1941. Saria je bil mobiliziran v južno Srbijo, ker kot Volksdeutscher ni veljal za zanesljivega; nato je prestopil k prvim nemškim enotam, maja pa se je vrnil na univerzo.⁸⁸ Stelè, ki je bil tudi poklican na orožne vaje, je 1. aprila takole zapisal v seminarsko kroniko: »Sebi in seminaristom pri tem neprostoovoljnem slovesu ne želim nič bolj kakor, da bi se zopet mogli sestati in nadaljevati delo, ki mi je že tako priraslo k srcu.«⁸⁹

Delo na univerzi je potekalo celo med bombardiranjem Ljubljane: Molè je tako opisal promocijo, ki se je odvila 11. aprila:

Potekala je v rektorjevi sobi v drugem nadstropju univerzitetne zgradbe. Navzoči smo bili: rektor Matija Slavič, promotor (jaz), doktorant France Kos in pedel filozofske fakultete, ki se je menda tudi imenoval Kos in je držal v rokah zavitek z diplomom. Zunaj nad mestom pa so brnela sovražna letala. In prav, ko sem izgovoril besede *hoc diploma tibi daturus sum* (ker tedaj nisem mogel izročiti prave tiskane diplome, saj zanjo ni bilo časa...), se je eden izmed avionov spustil prav nizko nad univerzo, a je odletel dalje. V teku dneva je postajalo streljanje čedalje pogostejše in močnejše.⁹⁰

86 ZRSFFS, 25. 11. 1925.

87 ZRSFFS, 21. 1. 1941.

88 Dušan Nečak: Slovenski izobraženci v korespondenci Fritza Valjavca (1935–1944). *Slovenci v Evropi (O nekaterih vidikih slovenske povezanosti s sosedi in Evropo)*. Ljubljana: Oddelek za zgodovino FF, 2002, 203.

89 Seminarska kronika. Leto 1940/41. Zahvaljujem se prof. dr. Mateju Klemenčiču, da mi je omogočil branje še neobjavljenega tipkopisa.

90 V. Molè, op. cit., 488.

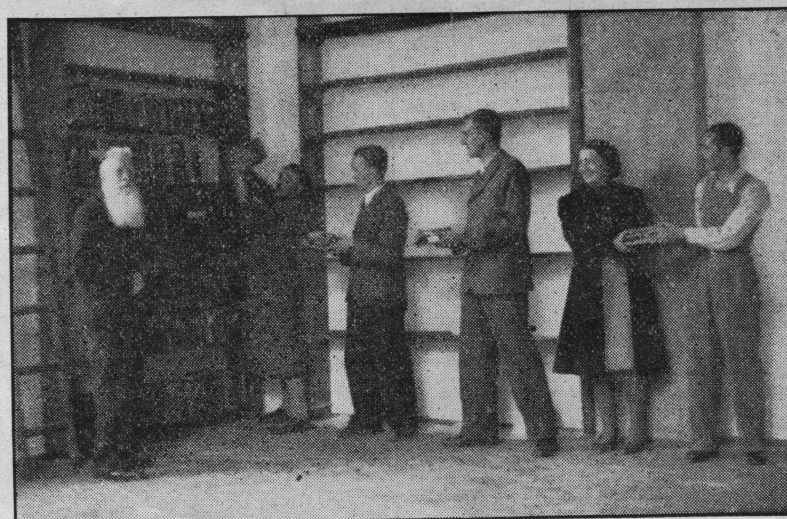
Tako se seli Slovanski seminar v Vseučiliško knjižnico

Knjige iz Slovenskega seminarja vozijo iz glavnega univerzitetnega poslopja pred Vseučiliško knjižnico, kjer je dobil nove prostore.

Da gre delo hitro izpod rok, si podajajo akademiki-slavisti knjige iz roke v roko po hodniku —

— da pride nepretrgana veriga do seminarskega uslužbenca Železnika, ki jih polaga na police
pod vodstvom voditelja seminarja univ. prof. dr. Nahtigala.

A promocije so se še odvijale, saj je bil naslednjega dne za doktorja teologije promoviran Metod Mikuž. Po italijanski okupaciji je visoki komisar Emilio Grazioli dovolil, da na univerzi nadaljujejo z delom, in za začetek predavanj določil 12. maj, delegat prosvetnega ministrstva pa je izrazil zahtevo po nekaterih novih predavanjih.⁹¹ Nekateri pa so dvomili o obstoju fakultete. Saria se je spraševal o prihodnosti univerze, ki z novimi mejami nima več dosedanjega zaledja.⁹² Fakultetni svet je že junija na izredni seji sprejel sklep, da bo treba ustanoviti dve stolici, in sicer za italijansko književnost in italijansko zgodovino, hkrati pa okrepiti italijanski lektorat, da bo mogel vsem slušateljem nuditi možnost učenja italijanščine.⁹³ Drugi lektorati so bili v Ljubljanski pokrajini očitno nezaželeni, saj so Fanny S. Copeland poslali v konfinacijo v Italijo, Jean Lacroix, ki je vodil tudi Francoski inštitut, pa je dobil odlok, da mora zapustiti Ljubljano.⁹⁴ Tudi Srb Nikola Radojčić se je zatekel v zanj varnejši Beograd. Okupacijske oblasti so se obvezale, da bosta nova profesorja lahko začela z delom že v akademskem letu 1941/42. Skladno s prejšnjimi sklepi je moral Fakultetni svet z novimi predavanji dopolniti dotedanje študijske skupine, saj bi morali poslej vsi slušatelji poslušati predavanja iz italijanske zgodovine in književnosti, ki so jih večinoma uvrstili v obveznost c-izpita. Po prvotnem predlogu naj bi vse do tedaj obvezne tuje jezike zamenjala italijanščina, narodni zgodovini pa bi dodelili še italijansko. Fakultetni svet pa je sprejel še bolj preprosto dikcijo, namreč da c-izpit obsega samo enega od predmetov, ki so v dosedanjih predpisih, in poleg tega še italijansko književnost in zgodovino. Največ sprememb je bila deležna romanistika, kjer je v razdelku a poslej francoski jezik s književnostjo alterniral z italijanskim jezikom s književnostjo, za franciste je bila pod b obvezna še italijanska književnost, pod c pa so morali poleg latinščine opravljati tudi izpit iz zgodovine Italije. Na isti seji so Stanka

Lebna izvolil za docenta za italijansko literaturo, najverjetneje iz razlogov, da tega mesta ne bi zasedel italijanski predavatelj. Spremembe so doletele tudi študij zgodovine. Pri narodni zgodovini se je pod b obči priključila še zgodovina Italije, pod c pa je jugoslovanske književnosti zamenjala italijanska. Pri obči zgodovini je pod b bizantinsko zamenjala italijanska, pod c pa je postala obvezna tudi italijanska književnost. Dvajseta skupina, ki je imela prej nevtrarno ime (narodna zgodovina), se je preimenovala v skupino za zgodovino Italije in Slovenije.⁹⁵ A preimenovali so tudi univerzo, ki je postala Kraljeva univerza v Ljubljani z italijanskim dodatkom Regia Università di Lubiana. Tudi Filozofska fakulteta je dobila daljšo italijansko ustreznico Facoltà di Filosofia, Lettere e Scienze, *Seznam predavanj* pa je bil od zimskega semestra 1941/42 dvojezičen. Ramovš je tako npr. predaval Fonetica storica della lingua slovena oziroma Glasoslovje slovenskega jezika itn.

V tem semestru je fakulteta potrdila tudi nove italijanske profesorje. Člani komisije so sicer zapisali, da niso imeli vpogleda v znanstvene publikacije Eugenia Duprèja Theseiderja, a so mu priznali kvalifikacije na podlagi poročil komisij natečajev za zasedbo stolic v Palermu in Urbinu. Izrazili pa so željo, da bi kandidat svoja dela predložil naknadno.⁹⁶ Duprè, avtor še danes citiranih del o Katarini Sienski in avignonskem papeštvu, je na fakulteti od letnega semestra 1942 predaval zgodovino Italije od srednjega veka do 19. stoletja, eno predavanje pa je posvetil tudi omenjeni svetnici. Če je bila Duprèjeva kandidatura vložena dokaj nepopolno, se je Bartolomeo Calvi potrudil s skrbno pripravljeno bibliografijo in življenjepisom, v katerem je navedel tudi članstvo v Partito Nazionale Fascista od leta 1925, saj je vedel, da ga v Ljubljani cenijo kot prevajalca Cankarja. Komisija je sicer poudarila, da klasični filolog Calvi nima kvalifikacij za docenta za italijansko književnost, a bo »prikladna moč«, saj da bo imel bolj informativna predavanja za

91 Metod Mikuž: Gradivo za zgodovino univerze v letih 1919–1945. *Petdeset let slovenske univerze v Ljubljani*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, 1969, 88.

92 D. Nečak: Slovenski izobraženci, op. cit.

93 ZSFSFF, 30. 6. 1941.

94 P. Vodopivec: *Francoski inštitut v Ljubljani*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2013, 40.

95 ZISFSFF, 25. 8. 1941.

96 ZAMU IV – 10/165. Duprè, Eugenio. Personalna mapa. ZISFSFF, 4. 12. 1941.

Programmi dei corsi / Seznam predavanj (letni semester 1942)

Proseminario: Esercizi di slavo antico ecclesiastico; 1 ora: mercoledì dalle 11 alle 12; ivi.

Dott. Ramovš Franc, prof. ord.: Introduzione nello studio della lingua slovena; 2 ore: lunedì dalle 15 alle 16, martedì dalle 10 alle 11; Aula di filologia slava.

Gramatica storica della lingua slovena III. Morfologia; 2 ore: giovedì, venerdì dalle 10 alle 11; ivi.

Esercizi pratici; dialetti sloveni moderni; 2 ore: martedì dalle 15 alle 17; Istituto di Filologia slava.

Dott. Stojičević Aleksander, prof. ord.: Sintassi della lingua serbo-croata (significato delle forme verbali); 2 ore: lunedì, venerdì dalle 8 alle 9; Aula della biblioteca.

Seminario: Commento di monumenti culturali e linguistici scelti dal volume di Miklošič „Monumenta serbica“; 2 ore: martedì dalle 10 alle 12; Istituto di filologia slava.

b) Sezione di storia della letteratura.

Dott. Kidrič Franc, prof. ord.: La società slovena e il lavoro per la fondazione di organi periodici 1829/43, parte II; 3 ore: giovedì, venerdì, sabato dalle 11 alle 12; Aula della biblioteca.

Esercizi di seminario di Letteratura slovena antica; 2 ore: martedì puntualmente dalle 8,30 alle 10; Istituto di filologia slava.

Dott. Stojičević Aleksander, prof. ord.: Letteratura dalmata di Ragusa del sec. XV° e XVI°; 2 ore: lunedì, venerdì, dalle 9 alle 10; Aula della biblioteca.

Proseminario: Marulić, „Judita“; 1 ora: mercoledì dalle 8 alle 9; ivi.

Dott. Ocvirk Anton, docente universitario: Sviluppo della letteratura slovena nel periodo dello „Slovenski glasnik“ (continuazione); 1 ora: giovedì dalle 8 alle 9; Aula della biblioteca.

Avviamento alla sistematica dello stile poetico sloveno (continuazione); 1 ora: martedì dalle 11 alle 12; ivi.

Seminario: Esercizi di letteratura slovena moderna; 2 ore: venerdì dalle 14 alle 16; Istituto di filologia slava.

Dott. Preobraženskij Nikolaj, insegnante onorario e lettore: Sguardo generale sulla letteratura moderna russa; „narodniki“ (G. Uspenskij, Garšin, Korolenko, M. Gorki) e la prosa nuova verso il fine del secolo XIX; 2 ore: sabato dalle 8 alle 10; Aula della biblioteca.

Continuazione dell'esame generale della Letteratura dopo Gogolj (continuazione dell'anno scorso); 2 ore: mercoledì dalle 14 alle 16; ivi.

do 12. ure; institut za slovansko filologijo.

Proseminar: starocerkvonoslovanske vaje; 1 ura: sredo od 11. do 12. ure; istotam.

Dr. Ramovš Franc, red. prof.: Uvod v študij slovenskega jezika; 2 uri: ponedeljek od 15. do 16., torek od 10. do 11. ure; slavistična predavalnica.

Historična gramatika slovenskega jezika III. Oblikoslovje; 2 uri: četrtek, petek od 10. do 11. ure; istotam.

Seminarske vaje: moderni slovanski dialekti; 2 uri: torek od 15. do 17. ure; slovanski institut.

Dr. Stojičević Aleksander, red. prof.: Sintaksa srbskohrvatskega jezika (značenje glagolskih oblik); 2 uri: ponedeljek, petek od 8. do 9. ure; predavalnica v univ. knjižnici.

Seminar: Interpretacija kulturnih in jezikovnih spomenikov iz Miklošičeve zbirke Monumenta serbica; 2 uri: torek od 10. do 12. ure; slovanski institut.

b) Književnozgodovinski oddelek.

Dr. Kidrič Franc, red. prof.: Slovenska družba in prizadevanje za periodična glasila 1829/43, II. del; 3 ure: četrtek, petek, sobota od 11. do 12. ure; predavalnica v univ. knjižnici.

Seminarske vaje iz področja slovenske književnosti starejše dobe; 2 uri: torek točno od 8,30 do 10. ure; slovanski institut.

Dr. Stojičević Aleksander, red. prof.: Dubrovniško-dalmatinska književnost XV.—XVI. stol.; 2 uri: ponedeljek, petek od 9. do 10. ure; predavalnica v univ. knjižnici.

Proseminar: Marulićeva „Judita“; 1 ura: sredo od 8. do 9. ure; istotam.

Dr. Ocvirk Anton, univ. docent: Razvoj slovenske književnosti „Slovenskega glasnika“ (nadaljevanje); 1 ura: četrtek od 8. do 9. ure; predavalnica v univ. knjižnici.

Uvod v sistematiko slovenskega pesniškega stila (nadaljevanje); 1 ura: torek od 11. do 12. ure; istotam.

Seminar: Vaje iz področja novejšje slovenske književnosti; 2 uri: petek od 14. do 16. ure; slovanski institut.

Dr. Preobraženskij Nikolaj, hon. predavatelj in lektor: Pregled novejšje ruske književnosti: narodniki (G. Uspenskij, Garšin, Korolenko, M. Gorki) in nova proza konca XIX. stol.; 2 uri: sobota od 8. do 10. ure; predavalnica v univerzitetni knjižnici.

Nadaljevanje lanskega pregleda književnosti po Gogolju; 2 uri: sredo od 14. do 16. ure; istotam.

slušatelje C-predmeta.⁹⁷ Calvi je pozneje v Ljubljani predaval Dantejevo *Božansko komedijo* in Petrarka. Molè je v svojih spominih zapisal, da sta bila Duprè in Calvi dostojna človeka, »toda poslala ju je fašistična vlada, kar je bilo dovolj za opredelitev našega odnosa nasproti njima«. ⁹⁸ Fakulteta očitno na njihov izbor ni imela vpliva, lahko pa je komisija izrazila pomisleke. Postavilo se je vprašanje, ali bodo poslali še tretjega profesorja za antično zgodovino, saj je Saria leta 1942 zapustil fakulteto in odšel na univerzo v Gradec.⁹⁹ Ker je bila ta stolica nezasedena, Mussolini pa je imel Cezarjev Rim za vzor svoje nove Italije in bi lahko

Italijani poslali koga, ki bi predaval rimsko zgodovino v fašistični interpretaciji, je Ramovš predlagal, da ta predavanja prevzame Molè, ki si je občasno privoščil tudi analogije med rimsko zgodovino in ravnanjem italijanskega fašizma.¹⁰⁰ Ščasoma so se razmere zaostrovale, saj je Visoki komisariat dekanatu sporočil, da je za pripustitev k izpitom potrebna potrjena frekvenca italijanskega lektorata, pri doktorskih izpitih iz filozofije in slovstva pa bo moral biti prisoten tudi italijanski profesor.¹⁰¹ Julija 1942 je bil za docenta za geografijo izvoljen Svetozar Ilešič, vendar italijanska oblast imenovanja ni priznala.¹⁰²

⁹⁷ ZAMU IV – 6/85. Calvi, Bartolomeo. Personalna mapa. ZISFSFF, 4. 12. 1941.

⁹⁸ V. Molè, op. cit., 495.

⁹⁹ P. Novaković: Zgodovina arheologije na Univerzi v Ljubljani, 36.

¹⁰⁰ V. Molè, op. cit., 495–496. ZISFSFF, 20. 1. 1942.

¹⁰¹ ZISFSFF, 19. 10. 1942.

¹⁰² Arhiv FF. Ilešič, Svetozar. Personalna mapa.

V času okupacije se je okrepila tudi nemcistika. Domači lektor Henrik Baerent je že oktobra 1941 sporočil, da je v službi nemške vojske in da lahko fakulteta razpolaga z njegovim mestom.¹⁰³ Nekaj časa je nemško deskriptivno gramatiko predaval Franz Hille, nato pa ga je nasledil Otto Drünner, ki je v zimskem semestru 1942/43 napovedal predavanja o Richardu Wagnerju in Friedrichu Nietzscheju. Ker Nemci niso bili zadovoljni z njegovim delom, so ga kmalu mobilizirali. Sledila je kapitulacija Italije, ki jo je napovedoval celo prof. Duprè, saj je vedel, da Savojska dinastija tradicionalno v vsaki vojni prestopi na zmagujočo stran.¹⁰⁴ Fakulteta je že oktobra 1943 sprejela sklep, da se vrača stari izpitni red izpred italijanske okupacije.¹⁰⁵ Anton Ocvirk pa je tedaj najavil predavanja o Simonu Gregorčiču, kar je bila svojevrstna provokacija. A na fakulteti je že več kot dve leti potekalo še vzporedno življenje. Znano je, da je na ustanovnem sestanku OF 26. 4. 1941 sodeloval tudi Franc Šturm, ki je kmalu nato postal dekan Filozofske fakultete. Skupaj s Francetom Kidričem je bil med pobudniki ustanovitve te organizacije na univerzi. Brez oklevanja se je vabilu, naj se priključi OF, odzval tudi Ocvirk. Pozneje je zapisal, da je na fakulteti in zunaj nje pridobival člane, razširjal literaturo in poročila, ki so prihajala od višjih organov organizacije.¹⁰⁶ Sploh je bil Slavistični seminar zelo aktiven, Drago Šega ga je primerjal kar s predsobo kakega operativnega štaba:

[O]d približno 75 študentov, kolikor jih je redno zahajalo vanj, jih je bilo v OF povezanih kakih 65. Razumljivo, da je bila v takih okoliščinah konspiracija zelo težavna in da bi bila veliko lažja, če bi bilo številčno razmerje obrnjeno; ljudje so vzdržema prihajali in odhajali, prihajali so tudi iz sosednjih seminarjev in od drugod: govorilo se je o tem in onem, samo ne o tistem, kar se je dejansko

delalo; ilegalni sestanki so si nadevali videz prijateljskih ali študijskih pomenkov; politična, vojaška in druga navodila so se prenašala individualno od človeka na človeka največkrat v kratkih, redkobesednih kontaktih na hodniku; pod večer je v navidezni študijski tišini v seminarju kdaj pa kdaj škrtnil revolver, slišati je bilo polnjenje šaržerja, nekdo je molče odšel, za njim se je vzdignil drugi, včasih tudi tretji; posamič in brez besed, kakor so bili odšli, so se čez čas tudi vračali.¹⁰⁷

Vrnimo se v september 1943. Po italijanski kapitulaciji so se v Ocvirkovem kabinetu večkrat sestali predstavniki študentov in profesorjev in razmišljali, kako bi okrepili odporniško mrežo.¹⁰⁸ Kot pravijo viri, je delo fakultetnega odbora zelo hitro ogrozila nova oblast na čelu z generalom Rupnikom. Sledili so politični mitingi in napadi v časopisju, razmere so se zaostrele, ko je univerzitetni senat odklonil vabilo na veliko protikomunistično zborovanje v Unionski dvorani novembra 1943. V resoluciji, pri kateri je sodeloval tudi dekan Šturm, so pojasnili, zakaj se rektor Kos ne bo udeležil zborovanja: univerza se je v vseh letih obstoja posvečala zgolj znanstvenim nalogam in se dosledno izogibala vsemu, kar bi jo utegnilo zaplesti v kakršnokoli dnevnopolitično borbo.¹⁰⁹ Rektorjeva odsotnost je na zborovanju vzbudila klice »šus rektorju, kramp in lopato profesorjem, plačo jim ustavite!«. Kljub dvomom so profesorji sestavili novo protestno resolucijo, medtem pa je general Rupnik že izdal odredbo, ki je začela veljati takoj, namreč da se predavanja na Univerzi v Ljubljani ustavijo, kar je utemeljil z naslednjimi besedami: »[K]er se je veliko število slušateljev prijavilo za sprejem v slovensko domobranstvo kakor tudi za prostovoljno delo za obnovo dežele ter pomoč ljudstvu in bi bili le-ti zaradi nezmožnosti obiskovanja predavanj na univerzi sicer nasproti drugim oškodovani.«¹¹¹

103 ZAMU IV – 2/20. Baerent, Henrik. Personalna mapa.

104 V. Molè, op. cit., 502.

105 ZRSFSFF, 12. 10. 1943.

106 Anton Ocvirk: Osnutek pisma Zvezi borcev NOB za okraj Ljubljana.

107 Dimitrij Rupel: Pogovor z Dragom Šego. *Nova revija* 1 (1982/83), 805.

108 Razgovor avtorja z Dušanom Moravcem, 5. 10. 2006.

109 Aleš Gabrič: Ljubljanska univerza pod političnimi pritiski jeseni 1943. *Kronika* 63 (2015), 344.

110 Ibidem, 346.

111 Ibidem, 350.

V požaru 29. januarja 1944 so poleg Velike čitalnice zgoreli tudi romanistični, germanistični, klasični in primerjalnojezikoslovni seminar Filozofske fakultete (vir: Rz NUK).

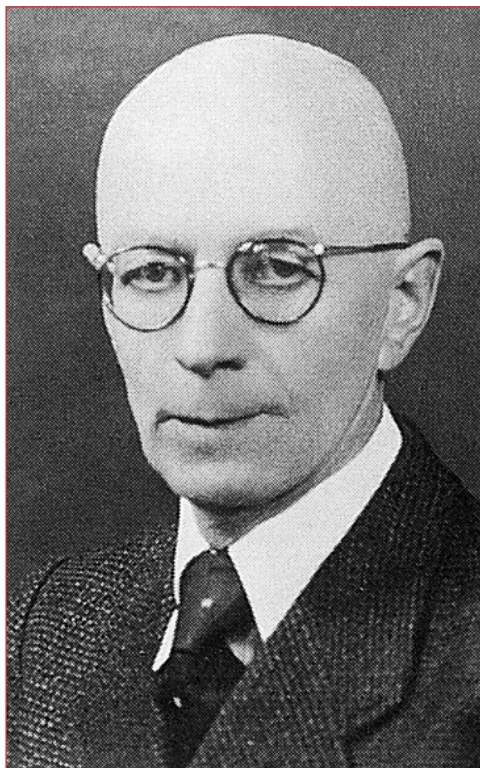
Kakšna je bila reakcija Fakultetnega sveta, ne vemo, saj so bili tedaj zapisniki redki. V seminarski kroniki pa je Stelè zapisal, da je »vojna resnost [...] začela vse resneje pritiskati tudi na univerzo. Začeli smo normalno. Vpis prav dovoljen. Po dobrem tednu pa je 12. XI. izšla prepoved predavanj. Spočetka smo jo tolmačili tako, da se v seminarjih delo lahko vrši naprej. Nato je bilo tudi pojasnjeno kot nedopustno.«¹¹² V letu, ko je Filozofska fakulteta praznovala petindvajsetletnico, so nastopili najbolj tragični

dogodki v vsej njeni zgodovini. 29. januarja 1944 je na novo Univerzitetno knjižnico, kjer so imeli profesorji predavanja in seminarje, padlo poštno letalo. V požaru je zgorela knjižnica Seminarja za primerjalno jezikoslovje in v njej tudi rokopis primerjalnega slovarja alarodskih jezikov, ki ga je prof. Oštir pripravljaval več let.¹¹³ Uničena pa je bila tudi knjižnica Seminarja za klasično filologijo in s tem tudi Bradačev rokopis kritične izdaje Aristotelove *Poetike* ter knjige *Helenistična poezija v rimskih lirikih*.¹¹⁴

112 Seminarska kronika. Zimski semester 1943/44.

113 Janez Orešnik: Oštir, Karel. *Enciklopedija Slovenije* 8. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1994, 205.

114 Kajetan Gantar: *Zasilni pristanek*. Ljubljana: Slovenska matica, 2011, 32–35. D. Movrin: Bradač, Fran, op. cit., 229.

Fran Šturm

A kmalu je moral prodekan Ramovš svetu poročati o novi katastrofi. V noči z 11. na 12. marec 1944 sta se na domu dekana Šturma zglasila dva civilna agenta in zahtevala, naj se takoj odpravi z njima, ker da gre za konfrontacijo z nekim ujetim partizanskim častnikom. Podobno se je zgodilo tudi s sekretarjem Karlom Sketljem, ki je bil aretiran dan prej. Rektorat je javil skrivnostno izginotje policijski upravi, prodekan pa je interveniral pri poveljniku nemške varnostne policije, od katerega je dobil zagotovilo, da jim je stvar neznana, da pa so za njo roke kake ilegalne organizacije. Tudi štab slovenskih domobrancev je izjavil, da v tej zadevi ni bil udeležen noben domobranec. Prodekan je svoje poročilo sklenil takole: »Ta povsem negativni uspeh je zadnja beseda o skrivnostni ugrabitvi g. dekana. Čutim v sebi odpor proti misli, da se je g. dekanu Šturmu pripetilo najhujše, in rajši gojim skromno upanje, da

bo nekoč spet sedel v naši sredi in nam predsedoval. V tem upanju se ga spominjajte z menoj!¹¹⁵ Na tej junjski seji je manjkal že tudi doc. Ocvirk, ki je po Šturmovi ugrabitvi marca 1944 postal sekretar glavnega odbora na univerzi in bil vezni člen med univerzo in glavnim odborom OF za mesto Ljubljano, nato pa je bil izdan. Septembra 1944 so ga poslali v koncentracijsko taborišče Dachau. Kmalu nato je bil omenjen v celostranskem članku »Zvodnik bila je knjiga in nje pisec« med imeni komunistov na literarnem področju, češ da je pisec kulturnoboljševiških *Razgovorov* in *Teorije primerjalne literarne zgodovine* potuhnjeno deloval v Ljubljani, dokler ni bil prijet in razkrit.¹¹⁶ Ocvirk ni bil edini, ki ga je sramotil ta članek, omenjal je še filozofa Ceneta Logarja, načelnika propagandnega odseka, ki da poroča o pohodih rdečih tolp, in Frana Zwitterja, ki da je napisal nekaj razprav po novi metodi,

115 ZRSFSFF, 7. 6. 1944. Poročilo g. prodekana. Tudi Mitja Skubic: *Romanistika*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete 2010, 44–46.

116 Zvodnik bila je knjiga in nje pisec. Imena literatov, ki so pri nas javno pripravljali pot komunistični revoluciji v času, ko je bil komunizem z zakonom prepovedan. *Slovenec* 72/245 (26. 10. 1944). 6. Tudi Bojan Godeša. *Kdor ni z nami, je proti nam. Slovenski izobraženci med okupatorji, Osvobodilno fronto in protirevolucionarnim taborom*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1995, 301–302.

Die italienische Zivilverwaltung übertrag mir 1942 – ohne mich vorher zu befragen – das Ehrenamt des Vorsitzenden in der von mir geschaffenen Slowenischen Schulvereinigung, als deren kommissarischen Leiter mich der Deutsche Berater späterhin bestätigte. In diesem Ehrenamte konnte ich sehr vielen helfen, durch Interventionen, Fürsprachen u.dgl., so daß mein Kabinett stets von Bittstellern besetzt war. Ich habe etwa 50 Slowenen aus der italienischen Konfinierung und zahlreiche aus der deutschen befreit.

Ich war niemals Nazi, noch weniger natürlich Parteigenosse.

Allerdings stand ich zu jenen Slowenen, die österreichische Traditionen wahrten, und war gegen die politische Spaltung im Volke, die nach meiner Meinung zum Unglück führen mußte. So bin ich denn, obwohl ich niemals einem Slowenen geschadet habe, den ersten Stürmen ausgewichen, habe Laibach verlassen, alles verloren und lebte seit Mai 1945 in Neu-markt, Stmk. und, berufen zur wissenschaftlichen Mitarbeit an der Technischen Hochschule, seit November 1946 in Graz.

J. Zupančič

Avtobiografija Riharda Zupančiča, 1947 (vir: Arhiv Tehnične univerze v Gradcu. ATUG, Rektoratsakten 184, ex 1947)

povzeti po marksističnih naukih.¹¹⁷ Zwitter je bil tedaj že nekaj mesecev direktor Znanstvenega inštituta pri Predsedstvu SNOS, ki je med drugim zbiral dokumentacijo o okupatorskih režimih na Slovenskem in preučeval vprašanja meja.¹¹⁸ Sicer pa je Rupnikova oblast sumila še Melika in Ilešiča, da sta naklonjena OF, sumljiv pa je bil tudi Leben.¹¹⁹ V propagandističnih predavanjih pa so sramotili prof. Kidriča, ki naj bi dal »slovenskemu komunizmu jedro delavcev za boljše vizacijo slovenske kulture«. ¹²⁰ Samo en profesor se je odkrito postavil na stran zavojevalcev, matematik Rihard Zupančič, ki je med italijansko okupacijo glasno govoril italijansko in poudarjal, da je Italija velika, močna država, proti koncu vojne pa je po Ljubljani hodil s puško na rami in z rumenim trakom z napisom Deutsche Wehrmacht.¹²¹ Tik pred koncem vojne pa so domobranci na Turjaku ubili Franceta Mesesnela. Sicer so na spomeniku v avli Univerze v Ljubljani navedena imena štirinajstih študentov in ene študentke

Filozofske fakultete, ki so padli med drugo svetovno vojno,¹²² manjka pa ime Vere Moskovič, študentke pedagogike judovske vere, ki je oktobra 1944 umrla v Auschwitzu.¹²³

Na dan osvoboditve je bil aretiran dekan Filozofske fakultete Kelemina, ki se politično nikoli ni udejstvoval, a je bil v Ljubljani predsednik Angleškega kluba. Tri tedne je bil v zaporu, kjer ni bil niti enkrat zaslišan, nato pa so ga izpustili.¹²⁴ V juniju je sledila čistka na univerzi. Rektor Kos je pričakoval, da bo zajela predvsem profesorje, ki so odšli v tujino in niso opravljali službenih obveznosti, a na plenarni seji terenskih odborov OF je bilo poudarjeno, da je ureditev personalnih zadev na univerzi politična zadeva in spada v kompetenco terenskih odborov. Takšnemu stališču sta nasprotovala le člana terenskega odbora s Filozofske fakultete, in sicer rektor Kos in dekan Kelemina.¹²⁵ Nova oblast je podprla stališče, da gre za politično in ne formalnopravno vprašanje,

¹¹⁷ Zvodnik bila je knjiga, op. cit.

¹¹⁸ Tone Ferenc: Znanstveni inštitut. *Enciklopedija Slovenije* 15. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2001, 210.

¹¹⁹ B. Godeša, op. cit., 342.

¹²⁰ AS IV F 117/5. Anonimno predavanje. Informativni urad.

¹²¹ V. Molè, op. cit., 475.

¹²² Za podatke se zahvaljujem ge. Tatjani Dekleva, ki je evidentirala imena na spominskem stebru.

¹²³ Na Levstikovih 15 pa ima Vera Moskovič spomenik – spotikavec.

¹²⁴ V. Molè, op. cit., 506.

¹²⁵ A. Gabrič: Odpuščanje profesorjev Univerze v Ljubljani zaradi politično-ideoloških razlogov. *Objave* 6 (2000), 15.

ministrstvo za prosveto je s tem odvzelo vodstvu univerze pravico reševanja personalnih vprašanj.¹²⁶

Avgusta 1945 je minister za prosveto Ferdo Kozak z odlokom iz dotedanje službe in položaja odstavljal nameščence, ki so pobegnili iz Slovenije v zamejstvo. Na Filozofski fakulteti je to doletelo Ljudmilo Dolar-Mantuani, prvo jugoslovansko docentko petrografije, in Riharda Zupančiča, ki je honorarno predaval matematiko. Isti odlok je nekatere nameščence z 31. 8. 1945 poslal v stalni pokoj. Na tem seznamu sta se znašla klasični filolog Fran Bradač in pedagog Karel Ozvald, ki je v preteklosti sodeloval na tečajih propagandnega odseka Pokrainske uprave Leona Rupnika.¹²⁷ Manj jasno pa je, kakšni so bili Bradačevi »grehi«, morda anglofilska nastrojenost.¹²⁸ France Veber je bil edini profesor Filozofske fakultete, ki je bil predan Sodišču narodne časti. Moleta njegova aretacija ni presenetila, saj naj bi napisal članek o Hitlerju za mladino.¹²⁹ Najverjetneje ni šlo za članek, ampak za predavanja, ki jih je imel v okviru protikomunističnih predavanj za srednješolske profesorje in v okviru nemške akademije v Ljubljani. Decembra 1944 je Veber na takšnem predavanju zavrnil marksistično pojmovanje zgodovine in poudaril, da človeško jedro – misel in volja – ustvarja zgodovino. Pri znanstveniku zgodovinarju je poudarjena misel, pri vojaku, borcu za nov svet, pa volja. Na koncu predavanja je glorificiral novi boj Evrope.¹³⁰ Ko je še konec februarja 1945 predaval uradnikom v Logatcu, so v propagandni službi zapisali, da je bilo to »bolj z gospodarsko filozofskega

stališča«, ni pa bilo političnega obravnavanja.¹³¹ Ker sta amnestija in ukinitve sodišč prehiteli predvideni postopek, so Vebra takoj upokojili.¹³² Čeprav je v stranko NSDAP vstopil šele januarja 1945, pa so v Gradcu odpustili Balduina Sario, ki je bil tam tri leta direktor Arheološko-epigrafičnega seminarja.¹³³ Graška univerza je iz Ljubljane želela informacij o njegovih medvojnih aktivnostih,¹³⁴ očitalo se mu je stike s šefom ptujskega gestapa in nošnjo nemške uniforme.¹³⁵

Avgusta 1945 je bila prva seja Fakultetnega sveta v osvobodjeni Jugoslaviji, udeležil se je tudi Ocvir, ki se je vrnil iz Dachaua. V zimskem semestru 1945/46 je Ilešič začel predavati geografijo SSSR, Fakultetni svet pa je sklenil, da sta potrebni tudi novi stolici za zgodovino narodov Sovjetske zveze ter za rusko literaturo.¹³⁶ Čeprav je Preobraženski prevajal slovensko gradivo za pariško mirovno konferenco, prosvetno ministrstvo ni potrdilo njegovega imenovanja za izrednega profesorja.¹³⁷ Očitno mu je škodila knjiga *Stalin* Sergeja Vasiljeviča Dmitrijevskega, ki jo je prevedel že leta 1938. Udbo so motile prevajalčeve opombe, »ki imajo očitno protisovjetsko tendenco«.¹³⁸ Podatek, da sta Stalinovi petletki terjali 14, 8 milijona življenj, je bil prehud. Tajna služba se je takoj po vojni precej poglobljala v prevajalski opus Preobraženskega. V knjigi *Začarani roman* (in ne *Začarani roman*, kot je navedeno v dokumentu) Nikolaja Semjonoviča Leskova jo je motila nekajvrstična opomba, v kateri je prevajalec zapisal, da so boljševiki uničili veliki samostan Solovki na Soloveškem otočju

126 Ibidem, 16.

127 B. Godeša, op. cit., 346.

128 D. Movrin: Fran Bradač, Anton Sovre, Milan Grošelj in Fran Petre: latinščina in grščina na ljubljanski univerzi v desetletju po vojni. *Keria* 15 (2013), 153.

129 V. Molè, op. cit., 506–507.

130 Predavanje prof. Vebra. Človek in zgodovina. *Slovenec* 72/276 (1. 12. 1944), 2.

131 AS 1912 IV F 115/III.

132 A. Gabrič: Odpuščanje, 18.

133 Walter Höflechner: *Das Fach »Geschichte« an der Philosophischen resp. Geisteswissenschaftlichen Fakultät der Universität Graz*. Graz: Akademische Druck- u. Verlagsanstalt, 2015, 402. J. Mlinar: Balduin Saria, 395.

134 ZRSSFF, 16. 11. 1946.

135 J. Mlinar: Balduin Saria, 395.

136 ZSFSFF, 23. 2. 1946.

137 Ž. Oset: Akademski kariera Nikolaja Fjodoroviča Preobraženskega, op. cit., 140.

138 ARS. AS 1931, serija Lm, št. 100, 194134. Sicer je Preobraženski 7. julija 1945 v pismu Antonu Ocviru razložil genezo prevoda in omenil govorice, da ga sumijo fašistične propagande, širjenja napačnih podatkov o SSSR in žaljenja vodilnih sovjetskih osebnosti.

Josip Korošec s študenti arheologije

in izrabili surovo podnebje za najstrašnejšo izmed svojih ječ.¹³⁹ Sicer pa naj bi Kidrič Preobraženskemu zaupal, da ni važno slovnično znanje ruščine, ampak je glavni namen učenja tega jezika, da se komunizem širi, za kar pa ni sposoben.¹⁴⁰

Čim prej so želeli organizirati tudi predavanja iz dialektičnega materializma, Boris Ziherl naj bi bil pripravljen od časa do časa prevzeti nekaj predavanj, Fakultetni svet pa je menil, da so poleg tega potrebna še sistematična predavanja, in sklenil povabiti Cene-ta Logarja, ki je bil v manj kot mesecu izvoljen za izrednega profesorja.¹⁴¹ Vrnil se je tudi Jean Lacroix, ki ga je minister za prosveto imenoval za brezplačnega predavatelja za francosko književnost.¹⁴² V korist nekdanjega predavatelja Otta Drünnerja, ki je bil v taborišču za vojne ujetnike, pa je pričal prof. Kelemina in izpovedal, da je nemški lektor v pogovorih

kritiziral nacistični režim.¹⁴³ Zelo zanimivo je, da je Kelemina, ki je anglistiko poslušal še v Gradcu pri slavnem Karlu Luicku, po letu 1946 predaval samo še angleško historično slovnico in zgodovino angleške književnosti; v naslednjih letih ni bilo nemcističnih predavanj. V poletnem semestru 1947 je bila fakulteta tudi prvič uradno razdeljena na dva oddelka, in sicer na humanistični in realistični (pozneje matematično-prirodoslovni). Na filozofiji se je novi izredni profesorici Almi Sodnik priključil Logar, Vebrov doktorant, a ne več učenec, ki je pozneje – kot že rečeno – predaval historični in dialektični materializem, na pedagogiki pa je Stanko Gogala sam vodil vsa predavanja. Upokojenega Bradača je na klasični filologiji nasledil Anton Sovre, ki ni imel doktorata, kar pa je dopuščala nova uredba o univerzitetnih oblastvih, saj je bil za rednega ali izrednega profesorja

139 ARS AS 1931, serija Lm, št. 100, 194134.

140 Ž. Oset: Akademska kariera Nikolaja Fjodoroviča Preobraženskega, op. cit., 139.

141 Zapisnik izredne seje Sveta Filozofske fakultete (ZISSFF), 17. 12. 1946 in 11. 1. 1947.

142 P. Vodopivec: *Francoski inštitut*, 45.

143 ZAMU I – 10/163. Drünner, Otto. Personalna mapa.

lahko imenovan priznan strokovnjak ne glede na formalne kvalifikacije.¹⁴⁴ Kmalu po nastavitvi pa je dobil enoletni študijski dopust za prevajanje *Iliade*. Romanski filologiji se je priključil Stanko Škerlj, ki je bil doslej profesor italijanistike v Beogradu. Na zgodovini sta začela predavati Gregor Čremošnik¹⁴⁵ in Bogo Grafenauer. Prvi, ki je že leta 1915 pri Matiji Murku v Gradcu doktoriral s tezo o junaškem mejdanu v slovanskem ljudskem pesništvu, se je osredinil na zgodovino Balkana, drugi na zgodovino Slovencev. Pozneje so ustanovili še novo stolico za zgodovino narodnoosvobodilne borbe, ki jo je vodil Metod Mikuž.¹⁴⁶ To je bila prva katedra za to zgodovinsko obdobje na kateri od jugoslovanskih univerz.¹⁴⁷ Molè se je novembra 1945 vrnil na Poljsko,¹⁴⁸ Josip Klemenc je v študijskem letu 1946/47 prevzel mesto profesorja za antično zgodovino in klasično arheologijo, naslednje leto pa je profesuro nastopil Josip Korošec, ki je leta 1939 na Karlovi univerzi pri mentorju Bedřichu Hroznem promoviral iz prazgodovine Ljubljanskega barja, poslej pa bo predaval prazgodovinsko in staroslovansko arheologijo.¹⁴⁹ V šolskem letu 1947/48 so začeli poučevati nove zahodnoslovanske jezike. Rozka Štefan je prevzela poljski, Viktor Smolej slovaški, Boris Urbančič pa češki lektorat.¹⁵⁰ Kmalu nato je s predavanji iz bolgarske slovnice začel še Simeon Hesapčiev, tedaj edini tuji lektor na fakulteti, njegovemu predčasnemu odhodu pa je botrovalo poslabšanje odnosov med Jugoslavijo in drugimi vzhodnoevropskimi komunističnimi državami.¹⁵¹

Leta 1948 se je Almi Sodnik kot druga predavateljica priključila še slavistka Marja Boršnik. »Nikdar v življenju si kot ženska nisem mogla predstavljati, da bi lahko prišla na univerzo,« je izjavila dvajset let pozneje.¹⁵²

Konec štiridesetih let so bili novih političnih pritiskov deležni profesorji, ki so sodelovali z OF. Spomladi leta 1947 so lektorja Lacroixa z univerze nepričakovano obvestili, da bo moral prenehati predavati na Filozofski fakulteti,¹⁵³ čeprav je pred vojno pomagal levičarskim intelektualcem. Ker je prof. Mikuž smrtno obsodbo pisatelja Nartea Velikonje označil za justični zločin, so začeli nadzorovati tudi njegova predavanja.¹⁵⁴ Leta 1948 minister Jože Potrč ni potrdil Ocvirkovega imenovanja za rednega profesorja, češ da vse njegovo strokovno delo preveva »naši sodobni ideologiji povsem tuja miselnost«.¹⁵⁵ Takšno oceno si je nekdanji vodja univerzitetnega odbora OF prislužil, ker si je drznil kritizirati nekatere sodobne slovenske romane socialnega realizma. Tudi Seminar za primerjalno književnost se je moral sčasoma po sovjetskem zgledu preimenoovati v Seminar za svetovno književnost. A veliko hujšo obsodbo je doživel profesor, ki ga je pred leti skupaj z Ocvirkom tudi sramotil pronacistični tisk: prof. Logar je bil kot informbirojevec poslan na Goli otok, kjer se ni odrekel svojim prosovjetskim stališčem in bil zato deležen najhujše oblike kazni.¹⁵⁶ Ko je dekan Fakultetnemu svetu poročal, da je ministrstvo za prosveto odločilo, da Logarja odstranijo iz službe,¹⁵⁷ je fakulteta spet ostala brez predavatelja dialektičnega materializma.

144 D. Movrin: Fran Bradač, Anton Sovre, Milan Grošelj in Fran Petre, 159.

145 V zvezi z njegovim imenovanjem so zanimiva zlasti pisma M. Kosu iz leta 1945. Cf. *Pisma Gregorja Čremošnika*. Ljubljana: SAZU, 2016.

146 ZRSSFF, 1. 7. 1947.

147 Ignacij Voje: Utrinki iz spominov na prof. Metoda Mikuža. *Mikužev zbornik*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, 1999, 402.

148 Del njegove zapuščine (Spuścizna 81, Molè, Wojsław) se nahaja v Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego.

149 P. Novaković: Zgodovina arheologije na Univerzi v Ljubljani, 12.

150 *Sedemdeset let slovistik v Ljubljani*. Ur. Špela Sevshek Šramel in Jozef Pallay. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2017. *Sedemdeset let poučevanja poljskega jezika v Ljubljani*. Ur. Maria Wtorkowska, Maria Waclawek in Lidija Rezoničnik. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2018.

151 A. Gabrič: Simeon Hesapčiev – prvi lektor bolgarščine na Univerzi v Ljubljani. *Slovenci in Bolgari med zahodnimi in vzhodnimi vplivi*. Ur. Žarko Lazarevič in Aleš Gabrič. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2016, 119–233.

152 Francka Premk, Eva Premk Bogataj: *Marja Boršnik. Prva dama slovenske slavistike*. Kranj: Gorenjski muzej, 2015, 197.

153 P. Vodopivec: *Francoski inštitut*, 49.

154 I. Voje: Utrinki, 402–403.

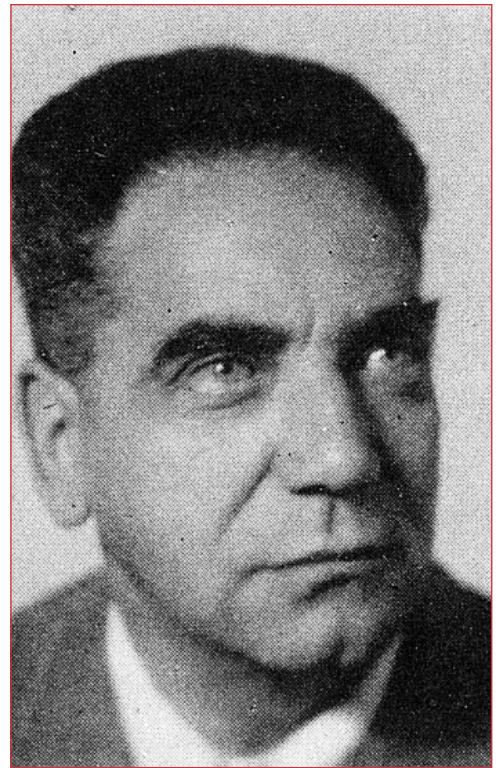
155 Arhiv FF. Personalna mapa. Ocvirk, Anton. Jože Potrč: Pismo rektoratu, 3. 8. 1948.

156 A. Gabrič: Odpuščanje, 22.

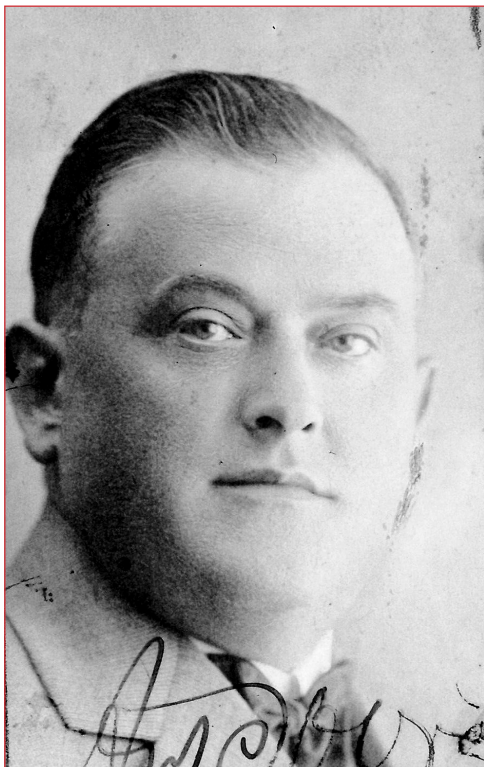
157 ZRSSFF, 11. 3. 1949.

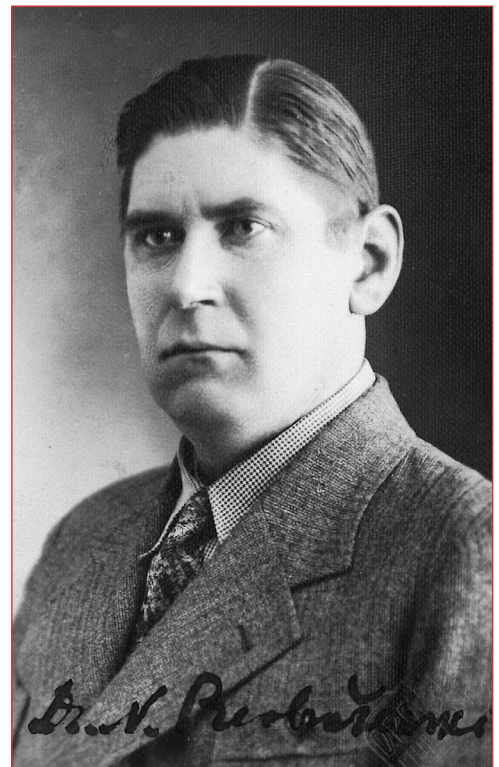
Cene Logar

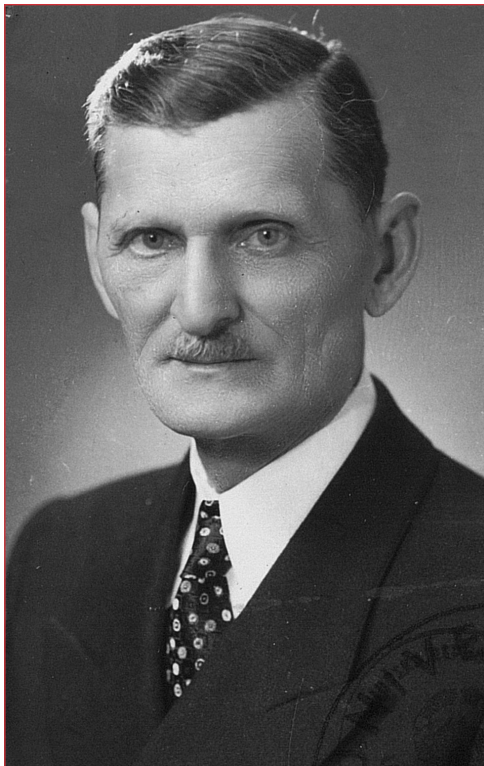
Stanko Gogala

Anton Sovre

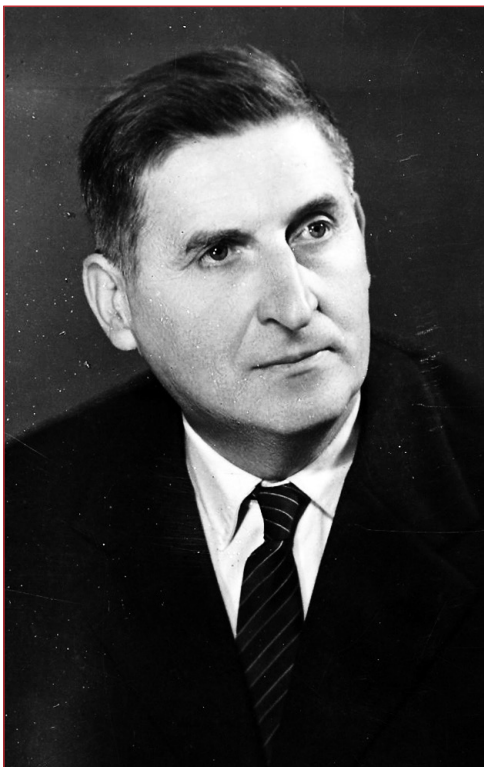
Nikolaj Preobraženski

Gregor Čremošnik

Metod Mikuž

Svetozar Ilešič
(vir: Oddelek za geografijo)

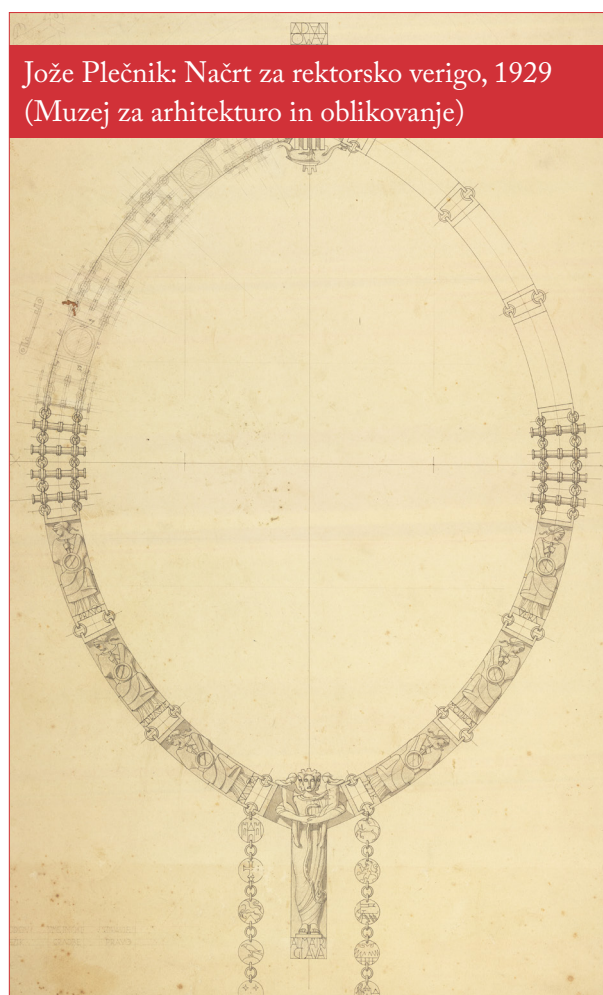
Bogo Grafenauer

Alma Sodnik

Marja Boršnik

Profesorji Filozofske fakultete – rektorji (1919–1954)

Josip Plemelj (1919/20)
France Kidrič (1923/24)
Rajko Nahtigal (1927/28)
Fran Ramovš (1934/35)

Milko Kos (1941–1945)
Anton Melik (1946–1950)
Fran Zwitter (1952–1954)

Študijske kombinacije na Filozofski fakulteti¹⁵⁸

Ministrstvo je leta 1947 potrdilo osnutek uredbe fakultete, ki določa diplomske izpite, humanistični oddelek je imel naslednje skupine:

11/12, 11/12, 11/14, 11/15, 11/19, 11/20;
12/11, 12/19, 12/20;
13/11, 13/12, 13/13, 13/14, 13/15, 13/19, 13/20;
14/11, 14/12, 14/13, 14/14, 14/15, 14/19, 14/20;
15/11, 15/12, 15/13, 15/14, 15/15, 15/19, 15/20;
16/7, 16/18, 16/19, 16/20;
17/16, 17/19, 17/20;
19/20;
20/19.

11. slovenski (shr.) jezik s književnostjo,
12. ruski jezik s književnostjo,
13. romanski jezik (francoščina ali italijanščina) s književnostjo,
14. germanski jezik (angleščina ali nemščina) s književnostjo,
15. klasični jeziki (latinščina ali grščina) s književnostjo,
16. zgodovina,
17. umetnostna zgodovina,
18. etnologija z etnografijo,
19. filozofija,
20. pedagogika.

Geografija (7) je sodila v prirodoslovni oddelek in so jo študenti lahko kombinirali z meteorologijo, mineralogijo, zgodovino, filozofijo in pedagogiko. Večino strokovnih skupin tega oddelka so lahko kombinirali tudi s filozofijo in pedagogiko.

Predmet A je tvoril glavno, predmet B pa vzporedno stroko. Diplomski izpiti so se delili v pripravljalni in zaključni izpit. Pripravljalni izpiti so bili sestavljeni iz več delnih izpitov, zaključni pa iz klavzure in ustnega izpita. Za izpit iz B-predmeta je zadostovalo že šest semestrov. Nova uredba je odpravila C-izpite in bila z nekaterimi popravki in novimi kombinacijami v veljavi več kot pol stoletja.

¹⁵⁸ *Seznam predavanj za zimski semester 1947/48*. Ljubljana: Univerzitetna tiskarna, 1947, 17.

3 Obdobje gradnje in razgradnje (1950–1971)

Dne 23. marca 1950 je bila zadnja seja, na kateri sta še sodelovala humanistični in prirodoslovno-matematični oddelek. Dekan Jovan Hadži je poudaril, da se oddelka razhajata prijateljsko, kot sta trideset let tudi živela. Poudaril je, da ob ločitvi ni starejšega in mlajšega brata, »ostanemo enaki in zato rešujmo v bodoče vse stvari enako prijateljsko«. ¹⁵⁹ Takoj nato je bila konstitutivna seja na novo osnovane Filozofske fakultete, ki pa je tedaj za dobro desetletje izgubila študij geografije. Glavni problem fakultete je bila starostna struktura profesorskega zbora, saj je imela na začetku akademskega leta 1950/51 13 rednih profesorjev, katerih povprečna starost je bila dvainšestdeset let in pol. Trije so bili rojeni še v sedemdesetih, večinoma pa v osemdesetih in devetdesetih letih 19. stoletja. Vsi so se šolali na univerzah na Dunaju, v Gradcu ali Fribourgu. Le dva profesorja, ki sta deloma študirala tudi v Parizu, sta promovirala na ljubljanski univerzi. Grafenauer je zapisal, da je tedaj nastopila »menjava sijajne prve generacije univerzitetnih učiteljev z novimi, ki so jim vojne in poveljne razmere marsikdaj ovirale tisti stik s svetovno znanostjo, ki so ga dobili nekdani učitelji že med svojim študijem [...] v stari Avstriji«. ¹⁶⁰ Od trinajstih profesorjev so štirje umrli v naslednjih osmih letih, pet pa se jih je upokojilo do konca desetletja. Pokojna profesorja Ramovša

in Stojičevića sta sčasoma zamenjala Rudolf Kolarič in Emil Štampar, upokojenega Nahtigala pa France Tomšič.

Po nenadni Keleminovi smrti maja 1957 je germanistika ostala brez profesorja, šele dve leti pozneje se je s študijo o Melvillovem romanu *Moby Dick* habilitiral Janez Stanonik. Prvega docenta za nemški jezik in književnost – Dušana Ludvika – je fakulteta dobila šele leta 1962. Vodstvo Seminarja za germansko filologijo pa je začasno prevzel vsestranski prof. Grošelj. Po Čremošnikovi smrti leta 1958 pa je tudi balkanistika ostala brez predavatelja.

Med omenjenimi rednimi profesorji iz leta 1950 pa je bila osebnost, ki je kljub visoki starosti šele začela svojo ljubljansko univerzitetno kariero: Mihajlo Rostohar. Po doktoratu na dunajski univerzi *O hipotezah in njihovem spoznavno-teoretičnem pomenu* se je habilitiral v Pragi in se že leta 1919 pripravljaj na akademsko kariero na naši fakulteti, ki pa jo je zaradi sporov nadaljeval v češki prestolnici. Na Filozofski fakulteti Masarykove univerze v Brnu je ustanovil psihološki oddelek in tam leta 1928 postal redni profesor. Po upokojitvi je postal še rektor Visoke socialne šole. Ker mu po informbiroju Čehi kljub funkciji niso več izdali potnega lista, je ostal v Sloveniji. ¹⁶¹ Leta 1950 je na Filozofski fakulteti začel predavati občo psihologijo, nato pa je ustanovil še Inštitut za psihologijo.

¹⁵⁹ Zapisnik zaključne seje Filozofske fakultete v dosedanem sestavu, 23. 3. 1950.

¹⁶⁰ Bogo Grafenauer: Filozofska fakulteta. *Petdeset let slovenske univerze v Ljubljani*, 197.

¹⁶¹ Njegovo medvojno usodo opisujejo tudi avtorji knjige *Kalendarium Masarykovy univerzity (1919–2019)*. Brno: Masarykova univerzita, 2019, 74. V Rostoharjevi personalni mapi je poleg mnenja habilitacijske komisije še prošnja prof. Chmelařa iz leta 1963, naj se zaslužnemu profesorju izplača pokojnina, saj v Jugoslaviji ni ostal po lastni krivdi. Archiv Masarykovy univerzity. Rektorat MU. A 2. Osobni spisy 13/1. Rostohar Mihajlo.

Inštitut za slovansko filologijo leta 1957

1. vrsta zgoraj (od leve proti desni): Viktor Smolej, Rudolf Železnik, Franc Jakopin, Štefan Barbarič, Boris Paternu

2. vrsta: France Bernik, Emil Štampar, France Tomšič, Greta Andrič, Milena Fajdiga, Bratko Kreft, Irma Ožbalt, Marja Boršnik, Stanko Šimenc

3. vrsta: Rudolf Kolarič, Rozka Štefan, Anton Bajec, Anton Slodnjak, Nikolaj F. Preobraženski, Alfonz Gspan
(vir: Oddelek za slovenistiko)

Psychologie.

Řád. prof. dr. **Mihajlo ROSTOHAR:**

Psychologie obecná. Týdně 3 hod., pondělí, úterý a středa 16—17 hod. v posluchárně č. VII.

Psychologie sociální. Týdně 2 hodiny, čtvrtek a pátek 16—17 hod. v posluchárně č. VII.

Soukr. doc. dr. **Vilém CHMELÁŘ:**

Psychopathologie. Týdně 3 hod., čtvrtek 17—20 hod. v posluchárně č. VII.

Česká psychologie (pokračování). Týdně 2 hod., středa 12.30—14.30 hod. v posluchárně č. VII.

Soukr. doc. dr. **Ludmila KOLÁŘIKOVÁ:**

Úvod do typologie a charakterologie. Týdně 2 hod., pondělí 14—16 hod. v posluchárně č. V.

Seminář psychologický.

Řád. prof. dr. **Mihajlo ROSTOHAR:**

Psychologická cvičení pro začátečníky (II. a III. semestr). Týdně 2 hod., pondělí 17—19 hod. v psychologickém ústavě.

Psychologická cvičení pro pokročilé. Týdně 2 hod., pátek 17—19 hod. v psychologickém ústavě.

Seznam zadnjih Rostoharjevih predavanj na Filozofski fakulteti
Masarykove univerze v Brnu v akademskem letu 1947/48
(Arhiv Masarykove univerze v Brnu)

Seznam Inštitutov in Seminarjev na Filozofski fakulteti, njihova lokacija in predstojniki, jeseni 1954

Inštitut za pedagogiko. Vegova 4. Predstojnik: Stanko Gogala.

Inštitut za primerjalno jezikoslovje in orientalistiko. Turjaška 1. Predstojnik: Karel Oštir.

Inštitut za psihologijo. Parmova 33. Predstojnik: Mihajlo Rostohar.

Inštitut za slovansko filologijo s seminarji za slovenski jezik, za slovensko književnost, za srbohrvatski jezik s književnostjo, za ruski jezik s književnostjo. Turjaška 1. Predstojnik: Anton Slodnjak.

Inštitut za zgodovino. Turjaška 1. Predstojnik: Gregor Čremošnik.

Seminar za arheologijo. Vegova 4. Predstojnik: Josip Korošec.

Seminar za etnologijo. Turjaška 1. Predstojnik: Niko Zupanič.

Seminar za filozofijo. Turjaška 1. Predstojnik: Alma Sodnik.

Seminar za germansko filologijo. Trg revolucije 11. Predstojnik: Jakob Kelemina.

Seminar za klasično filologijo. Turjaška 1. Predstojnik: Milan Grošelj.

Seminar za romansko filologijo. Turjaška 1. Predstojnik: Stanko Škerlj.

Seminar za svetovno književnost in teorijo književnosti. Turjaška 1. Predstojnik: Anton Ocvirk.

Seminar za umetnostno zgodovino. Turjaška 1. Predstojnik: France Stelè.

Poleti 1950 pa se je profesorskemu zboru priključil Anton Slodnjak, dotedaj izredni profesor v Zagrebu,¹⁶² ki bo z nemajhnim vplivom na študente pomembno zaznamoval naslednje desetletje. Leta 1951 je fakulteta dobila prvo redno profesorico Almo Sodnik, ki je naslednje leto postala tudi prva dekanja, tedaj edina na jugoslovanskih univerzah.¹⁶³

Samostojno življenje fakultete je bilo kratkotrajno. Septembra 1954 je dekan prof. Korošec Fakultetnemu svetu sporočil odlok Izvršnega sveta LRS, da se morata Prirodoslovno-matematična in Filozofska fakulteta spet združiti v eno Prirodoslovno-matematično-filozofsko fakulteto, tudi Ekonomska in Pravna fakulteta sta doživeli podobno usodo. Odlok o združitvi sorodnih fakultet naj bi bil začasen in prehodni do sprejetja novega republiškega zakona o univerzah in statuta univerze in fakultet, ki bo določil dokončno strukturo in organizacijo univerze. Dotedanje fakultete obstajajo naprej kot oddelki. V zapisniku je najti naslednji zapis, ki dobro povzema splošno razpoloženje: »Svet sprejme

sporočilo na znanje, obžaluje pa, da je Filozofska fakulteta že drugič pri reorganizaciji visokega šolstva imenovana v naslovu na drugem mestu (prvič ob združitvi 1949 v uredbi o fakultetah univerze), da si je fakulteta matična in na Univerzi najmočnejša.«¹⁶⁴ Najpomembnejša novost je bila volitev članov Fakultetnega sveta.¹⁶⁵ Konec leta 1954 se je po novih pravilih prvič konstituiral Fakultetni svet, od enajstih članov so bili štirje predstavniki fakultete, eden je zastopal študente, šest pa je bilo t. i. zunanjih članov (med njimi so bili direktorji Državne založbe Slovenije, Drame in Klasične gimnazije, ljudski poslanec, pa tudi profesor Medicinske fakultete), ki jih je izvolila Ljudska skupščina LRS. Predsedniki svetov so bili praviloma voljeni iz zunanjih članov, edina izjema je bila prav Prirodoslovno-matematična-filozofska fakulteta, kjer je predsednik sveta postal prof. Svetozar Ilešič.¹⁶⁶ Ta je že na drugi seji dal v razpravo vprašanje o razdružitvi fakultete, s čimer je soglašal profesorski zbor obeh oddelkov. Eden od zunanjih članov je menil,

162 ZSSFF, 24. 6. 1950.

163 Stanko Gogala: Alma Sodnik. Beseda ob krsti. *Naši razgledi*, 14, 6. 3. 1965, 94.

164 ZRSSFF, 28. 9. 1954.

165 A. Gabrič: Reforma visokega šolstva 1954–1961 ali kako uničiti univerzo. *Nova revija* 13 (1994), 109.

166 Ibidem.

da združitev narekuje potreba po dvigu pedagoške in metodične ravni srednješolskih kadrov. Pedagoško delo, ki se bo vodilo enotno iz enega centra, da bo uspešneje usmerjalo slušatelje k pedagoškemu smotru. Združitev je podprl tudi predstavnik študentov. Dekan pa je pojasnil, da sta z upravnega vidika združeni fakulteti okoren organizem in je delo v njem zapleteno in dolgotrajno, saj o vsakem vprašanju najprej razpravljata oddelka zase in šele nato fakultetna uprava. Tudi Zagreb in Beograd ne razmišljata o takšni organizacijski obliki, ki je sicer običajna le pri nerazvitih fakultetah. Svet je s petimi glasovi proti štirim izglasoval ponovno ločitev.¹⁶⁷ Čeprav notranji člani niso imeli večine, so se sej udeleževali resneje kot zunanji. To je novembra 1955 na seji Izvršnega komiteja CK ZKS, na kateri so razpravljali o problemih družbenega upravljanja na univerzi, izpostavil Boris Zihlerl. Boris Kraigher, predsednik Izvršnega sveta, je tedaj poudaril, da se na nekaterih fakultetah (npr. Filozofska fakulteta) utrjuje sovražni kader, kritiziral pa je tudi delovanje komunistov na univerzi.¹⁶⁸ Ker novost ni prinesla pričakovanih rezultatov, namreč premoči političnih nad strokovnimi člani svetov, je bilo nujno spremeniti njihovo sestavo.¹⁶⁹ Že januarja 1956 je prof. Ilesič prosil za razrešnico, ker je menil, da bo delo Fakultetnega sveta bolj uspešno, če bi mu predsedoval zunanji član. Aprila 1956 se je konstituiral nov Fakultetni svet, ki je imel štirinajst članov, med katerimi so le štirje predstavljali profesorski zbor, eden študente, devet pa je bilo zunanjih članov.¹⁷⁰ Na tajnem glasovanju je bil z večino glasov brez protikandidata potrjen France Kimovec, po izobrazbi učitelj, tedaj pa sekretar Glavnega odbora SZDL Ljubljana. Novi zunanji člani so na isti seji predlagali, da bi se v okviru Fakultetnega sveta osnovala vrsta komisij, ki bi se poglobile v življenje te fakultete. Ker doslej svet ni imel takšnih komisij, je

bila fakultetna uprava do njih zadržana, predlagala pa je, da bi v te komisije pritegnili člane že obstoječih fakultetnih komisij.¹⁷¹ Na koncu so ustanovili tri komisije: gospodarsko, študijsko in personalno, ki je bila sestavljena le iz članov sveta. Zadnja je postajala čedalje bolj pomembna, saj je novi zakon uvedel reelekcijo, ki jo je po novem moral potrditi tudi Fakultetni svet. Aprila 1957 je Kimovec poudaril, da razpis za ponovne volitve sodelavcev ni mišljen formalno, temveč je namen »izbrati kandidate, ki bodo najbolj ustrezali znanstveno-pedagoškim in družbeno-političnim pogojem. Družbeno-humanistične in prirodoslovne vede terjajo jasno opredeljenih ljudi, ki morajo obvladati revolucionarno ideologijo časa. Ker je naloga univerze izobraziti napredno akademsko inteligenco s prečiščenimi odnosi do vodeče vloge delavskega razreda, mora biti kriterij že pri izbiranju asistentov in lektorjev na naši fakulteti jasn in brezkompromisen.«¹⁷² Na isti seji je bilo sporočeno, da personalna komisija ne soglaša z izvolitvijo asistenta Franceta Bernika, ker da izhaja iz rodbine, ki je bila v času druge svetovne vojne »idejno nerazpoložena do NOB«. Ker se v času svoje asistenture ni dovolj potrudil, »da bi si usvojil znanstveni svetovni nazor«, ni strokovno dosegel tiste stopnje, ki bi upravičevala domneve, da se bo razvil v znanstvenega sodelavca širšega obsega. Kljub izraženi podpori prof. Slodnjaka, ki je Bernika označil kot zelo vestnega asistenta, ta ni dobil podpore sveta.¹⁷³ Geografa Vladimirja Kokoleta pa je svet zavrnil, ker je med okupacijo služil kot prometni policist. Poskušali so zavrniti tudi Bredo Cigoj, predvsem ker je v disertaciji obravnavala izrazito katoliškega pisatelja Paula Bourgeta.¹⁷⁴ Pozneje je bila izvoljena za asistentko, čeprav je eden od zunanjih članov sveta menil, da je v disertaciji sicer kritično obravnavala estetsko ideologijo visoke francoske družbe, toda idealistično, proč od

167 Zapisnik Fakultetnega sveta PMF fakultete (ZFSPMFF), 14. 2. 1955.

168 AS 1589 Te 7. Seja IK CK ZKS, 28. 11. 1955.

169 A. Gabrič: Reforma visokega šolstva, 109.

170 ZFSPMFF, 3. 4. 1956.

171 Ibidem.

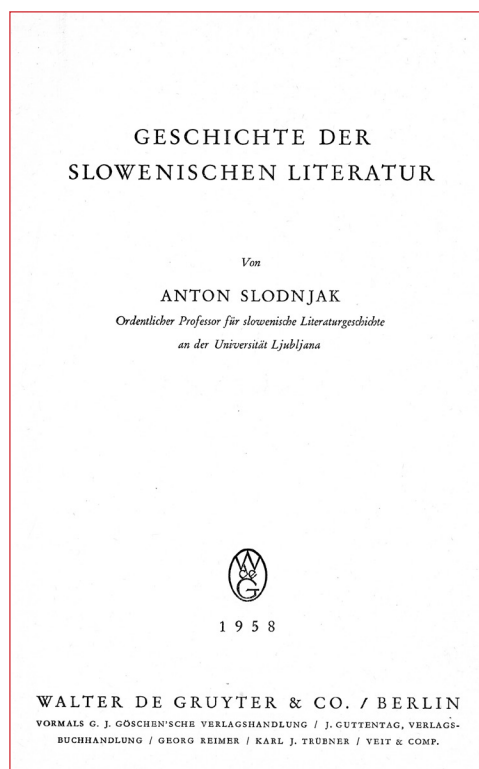
172 ZFSPMFF, 16. in 17. 4. 1957. (O tem so pozneje govorili tudi na seji IK CK ZKS, 14. 5. 1957. AS 1589 Te 7.)

173 Ibidem.

174 Ibidem.

Anton Slodnjak

Slodnjakova monografija

materialističnega naziranja, kar kaže, da kandidatka ne bi mogla napredno vzgajati študentov.¹⁷⁵ Leta 1962 je Fakultetni svet iz ideoloških razlogov zavrnil njeno ponovno izvolitev za asistentko in Cigojeva je ostala brez službe.¹⁷⁶

Leta 1957 sta se Prirodoslovno-matematična in Filozofska fakulteta spet ločili in poleti se je konstituiral nov Fakultetni svet, ki ga je spet vodil France Kimovec, njegovo vodenje pa je zaznamovala t. i. afera Slodnjak. Marca 1956 je fakultetna uprava prof. Slodnjaku znižala obveznost v poletnem semestru 1955/56, ker je pripravljaj knjigo za zbirko Grundriss der slavischen Philologie und der slavischen Kulturgeschichte.¹⁷⁷ Nekaj mesecev po tem, ko je knjiga *Geschichte der slowenischen Literatur* jeseni 1958 izšla pri ugledni založbi Walter de Gruyter, so

o njej že razpravljali na seji predsedstva SZDL. Boris Kraigher, čigar oče Alojz se tudi pojavlja v knjigi, je tedaj izrekel znamenite misli:

Na univerzi imaš lahko ordinarija za matematiko in fiziko [...], ki nima pojma o družbenih in političnih problemih. To je sicer slabo, vendar se da to prenesti, če je dober matematik oziroma dober fizik. Če ga imaš pa na tako izrazitem in občutljivem mestu, kot je zgodovina slovenske literature, in če ima takšen smisel za bistvene in življenjske probleme slovenskega naroda, je pa to naša lastna sramota.¹⁷⁸

Nekatere je motila Slodnjakova zavestna protikomunistična usmerjenost. Kimovec, ki je Slodnjaku zameril zavzemanje za Bernika, je tedaj predsedstvu obljubil, da bodo pri prvi reelekciji »pospravili« še

¹⁷⁵ ZRSFSFF, 14. 1. 1958.

¹⁷⁶ ZSFSFF, 21. 3. 1962.

¹⁷⁷ Zapisnik seje fakultetne uprave PMF fakultete, 8. 3. 1956.

¹⁷⁸ A. Gabrič: *Socialistična kulturna revolucija. Slovenska kulturna politika 1953–1962*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1995, 243. AS 537. Š 28. Seja Predsedstva SZDL, 29. 1. 1959. 29.

druge asistente.¹⁷⁹ Kritiziral pa je celotno slavistiko, kjer da vsi uče samo literarno zgodovino in nihče več – razen Antona Bajca – slovenskega jezika. Na seji so napovedali, da bodo kmalu izšle ostre kritike v časopisju. Te so poudarjale problematično metodo in karakterologijo, preveč pozitiven odnos do stare Jugoslavije, omenjanje Balantiča, neomenjanje Kardelja in predvsem opisovanje Cankarjevega hlapca Jerneja kot Kristusovega naslednika. Jože Kastelic je zato monografiji očital idejni in estetski subjektivizem,¹⁸⁰ Vasilij Melik pa je pozneje svojo recenzijo zaključil z naslednjimi besedami: »Močno bo torej razočaran tisti v svetu in doma, kdor bo vzel njegovo knjigo v roke v domnevi, da bo videl, kako gleda znanstvenik socialistične Jugoslavije na literarno zgodovino svojega naroda.«¹⁸¹

Dne 26. 2. 1959 je bila seja Zveze komunistov Inštituta za slovansko filologijo, na kateri so razpravljali o Slodnjaku. Edino Marja Boršnik – kot je razvidno iz njenega dnevnika – se je uprla zahtevi centralnega komiteja, da se profesorja odstrani s katedre, in javno vprašala, v čem je Slodnjakova pedagoška neustreznost. Pravilno je tudi napovedovala, da bo nasilna odstranitev spričo Slodnjakove šestdesetletnice težko učinkovala.¹⁸² Na sestanku, ki je potekal 17. 3. 1959, so Kimovec, Zihl in Mikuž Slodnjaku povedali, da so kritike »zbudile pomisleke o pravilnosti njegove vzgoje univerzitetne mladine«.¹⁸³ Ker njegovo delo »niti v znanstvenem niti v ideološkem pogledu ne ustreza današnji razvojni stopnji te vede v prikazu socialne politične preteklosti ter karakterologije Slovencev« ter izpričuje »nekatera docela subjektivna in nesprejemljiva tolmačenja«,¹⁸⁴ je Kimovec profesorju sporočil, da ne more več ostati član fakultete, pač pa

lahko še naprej znanstveno deluje in javno nastopa. Po treh dneh je Slodnjak privolil v upokojitev skladno z obljubo polne pokojnine, hkrati pa je zaprosil, da mu pismeno zagotovijo pravico do publiciranja in javnega nastopanja.¹⁸⁵ Fakultetni svet je bil aprila o Slodnjakovi »prošnji« le obveščen. Kot se je spominjal prof. Grafenauer, tedanji prodekan, svet v tem položaju ni mogel o Slodnjakovi odločitvi niti razpravljati niti sklepati: »Bil je z njo samo seznanjen. To je bila tudi edina pot, ki je odvzela fakultetnemu profesorskemu zboru o tej stvari možnost sklepanja, ki bi po zakonu pripadala samo njemu.«¹⁸⁶ Grafenauer je tudi menil, da profesorski zbor ne bi podprl odstranitve, dekan in predsednik Fakultetnega sveta pa sta delovala brez pooblastila obeh teles.¹⁸⁷ Po Vojetovi interpretaciji pa je dekan Mikuž Slodnjaku predlagal upokojitev, da ne bi spravil v zadrego drugih kolegov, saj jih večina ne bi podprla izključitve.¹⁸⁸ Sicer pa je na isti seji Fakultetnega sveta dekan poročal, da naj bi se angleški lektor Michael Scamell kompromitirajoče izrazil v zvezi z zadevo Slodnjak, zato bo predlagal prekinitev pogodbenega razmerja.

Še pred omenjeno sejo je 21. 3. 1959 potekal tudi sestanek Kluba slavistov, ki so se ga poleg številnih študentov udeležili tudi mladinski funkcionarji in asistenti slavistike, primerjalne književnosti in zgodovine. Da pomeni Slodnjakova knjiga degradacijo slovenistične znanosti, saj zanemarja utrjeno literarno terminologijo in odklanja pozitivistično in marksistično metodo, je študente prepričeval asistent Dušan Pirjevec, ki je nato v *Naših razgledih* začel objavljati obsežno kritiko. Študent slavistike Janez Stanič je tem stališčem oporekal, in Pirjevec je na koncu dejal: »Jasno, da mladi ljudje rebelirajo,

179 A. Gabrič: *Socialistična kulturna revolucija*, 284–285.

180 Jože Kastelic: Subjektivizem ali znanost. *Ljudska pravica* (31. 1. 1959), 6–7.

181 Vasilij Melik: Velik korak nazaj. *Slovenski poročevalec* 20/53 (6. 3. 1959), 4.

182 F. Premk, E. Premk Bogataj: *Marja Boršnik*, 299–300.

183 ZSFSFF, 29. 4. 1959. Sestanek je 10. marca 1959 od dekana zahteval Kimovec zaradi kritik knjige, pa tudi ker se je pri reelekciji asistentov pojavil pri zunanjih članih Sveta FF vtis določene neurejenosti slavistične stolice, ki jo »povzroča predvsem pomanjkljiva skrb za idejno prečiščeno znanstveno metodo na njej«. Arhiv FF. Personalna mapa A. Slodnjaka.

184 Ibidem.

185 Arhiv FF. A. Slodnjak: Pismo Svetu FF, 20. marec 1959, Personalna mapa.

186 B. Grafenauer: Nekaj opomb k Zadnjemu srečanju s Tarasom Kermaunerjem. *Glasnik Slovenske matice* 14 (1991), 28.

187 Ibidem, 26–27.

188 I. Voje: Utrinki, 404.

tudi politično, in bodo iz Slodnjaka skušali napraviti zastavo. Ali ta zastava je raztrgana.«¹⁸⁹ V istem času pa je fakultetna uprava – skladno s Kimovčevo obljubo, a nikakor ne soglasno – zavrnila reelekcijo Štefana Barbariča, ker da se ni približal »naši družbeni stvarnosti«. ¹⁹⁰ Že prej pa so prekinili sodelovanje z demonstratorjem Stankom Šimencem. ¹⁹¹ Breda Pogorelec se je več desetletij pozneje spominjala, da so vsi ti dogodki potekali skrivoma, saj člani kolektiva niso smeli izvedeti za ozadja. Vse to je škodovalo medsebojnim odnosom in v marsičem prispevalo k »negativni hipoteki« zveze komunistov. ¹⁹² Kakorkoli že, Slodnjak je nato postal gostujoči profesor na univerzi Johanna Wolfganga Goetheja v Frankfurtu na Majni, večina akterjev pa se mu je pozneje opravičila.

Ob tem pa je potekala tudi čistka v Seminarju za filozofijo, ki je bila tesno povezana tudi z *Revijo 57*, s katero je oblast obračunavala jeseni 1958. Že tedaj so se pojavljala vprašanja, kako so lahko sodelavci revije tudi asistenti na univerzi. ¹⁹³ Spet so posegli po reelekcijah kot sredstvu odstranitve. Marca 1959 je komisija zavrnila vlogo asistenta Tarasa Kermaunerja za reelekcijo, ker naj bi bila njegova prizadevanja premalo povezana z nalogami predmeta Uvod v družbene vede. Od 24 navzočih članov fakultetne uprave sta se le dva vzdržala in se zanj zavzela: Veljko Rus, ki je menil, da kandidatovo delo ni bilo nezadostno, saj je prevedel delo *Razkroj uma* Györgyja Lukácsa in vodil proseminarske vaje, ter Grafenauer s stališčem, da bi bilo prestrogo odkloniti reelekcijo zaradi neizvrševanja obveznosti, ki za asistente niso fiksirane. ¹⁹⁴ Grafenauer se je pozneje spominjal, da je Ziherl svoje stališče utemeljeval takole: »To, kar gradim pri predavanjih in seminarjih,

Kermauner v svojem delu s študenti podira!«¹⁹⁵ Na aprilski seji Fakultetnega sveta se je že razpravljalo o začasni odstranitvi Veljka Rusa iz službe, saj je bila zoper njega uvedena preiskava zaradi suma kaznivega dejanja sovražne propagande. Dekan Mikuž je na seji prebral odlomke pisem, ki jih je iz tujine poslal sodelavcem *Revije 57* in jih je javno tožilstvo poslalo dekanatu. Za Rusa se je spet zavzel le prof. Grafenauer, ki je menil, da bi morala biti pred glasovanjem osnovana posebna komisija, a je bil njegov predlog zavrnjen. ¹⁹⁶

V petdesetih letih so začeli reševati vprašanje prostorske stiske fakultete, ki je tedaj še vedno gostovala v NUK. Že leta 1953 sta se Prirodoslovno-matematična in Filozofska fakulteta sporazumeli, da na zemljišču ob križišču Aškerčeve in Gorupove ulice sezidata skupno poslopje. Leta 1954 je rektor prof. Zwitter pozval Izvršni svet LRS, naj gradnjo vključi v investicijski načrt za naslednji dve leti. Svoj poziv je utemeljeval z dejstvom, da se je število študentov po osvoboditvi potrojilo, število profesorjev pa podvojilo. Poudaril je tudi družbeno funkcijo, saj da je vzgoja vsakega bodočega izobraženca v celoti poverjena učiteljskemu kadru, ki ga dajeta ti dve fakulteti. Projekt, ki ga je pripravil arhitekt Stanislav Rohrman, je predvideval, da bi obe fakulteti v stavbi imeli vsaka nekaj več kot 3000 m². Čeprav je rektor poudarjal idealnost lokacije, je imela Tehnična srednja šola veliko pomislekov, dokler ni fizik prof. Kušar dokazal, da nova stavba pri osvetljenosti ne bo škodila sosedu na drugi strani Aškerčeve ceste. ¹⁹⁷ Od rektorjevega poziva do izgradnje je trajalo kar osem let. Zlasti zapletena je bila selitev knjižnice Inštituta za slovansko filologijo, saj so se težaški delavci

189 Stanko Šimenc: Spomin na profesorja – v navzkrižju stroke in politike. Štirideset let pozneje. *Literarnovedno srečanje ob stoletnici rojstva prof. dr. Antona Slodnjaka*. Ur. Miran Hladnik in Gregor Kocijan. Ljubljana: Filozofska fakulteta, 1999, 79. Šimenc je zapisnik sestanka objavil v svoji knjigi *Med politiko in stroko*.

190 ZSFUFF, 10. 4. 1959.

191 S. Šimenc: Spomin, 79.

192 Breda Pogorelec: Oddelek za slovanske jezike in književnosti. *Zbornik 1919–1999*, 236.

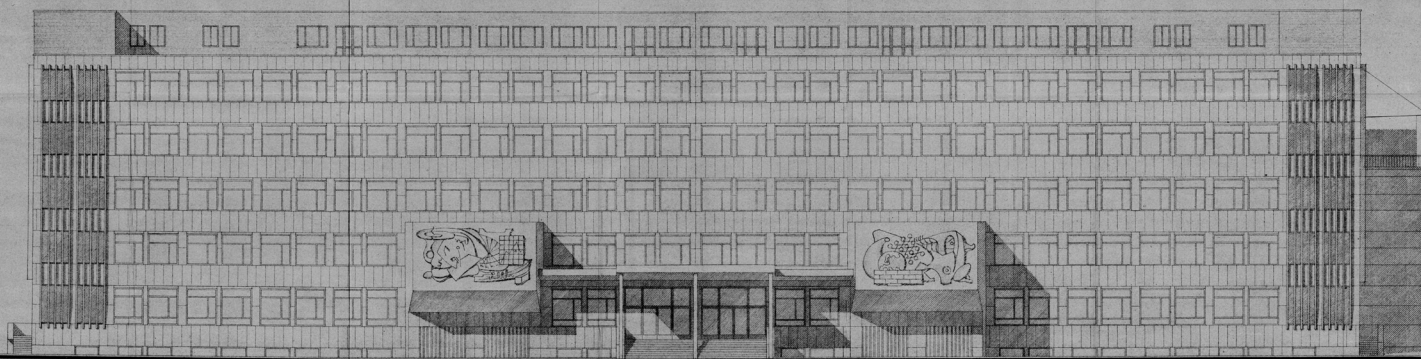
193 A. Gabrič: *Socialistična*, 275.

194 ZSFUFF, 9. 3. 1959.

195 B. Grafenauer: Nekaj opomb, 31.

196 ZSFUFF, 29. 4. 1959.

197 Zahvaljujem se dr. Anji Dular, da mi je predala tozadevno dokumentacijo iz zapuščine prof. Zwittera. SI AS 1402.

Rohrmanov načrt Filozofske fakultete (Zgodovinski arhiv Ljubljana)

Slovesna otvoritev novih prostorov Filozofske fakultete, 16. 2. 1962. Na sliki je tudi Alma Sodnik, ki je bila slušateljica že v zimskem semestru 1919/20 (ZAMU).

France Stelè s študenti

menda ustrašili tovara in odšli domov, dragocene knjige pa so potem selili študenti.¹⁹⁸ Slovesna otvoritev je bila 16. 2. 1962. Tedanji dekan Emil Štampar, prodekan France Bezljaj in rektor Makso Šnuderl so poudarili kulturno in družbeno vlogo Filozofske fakultete ter izrekli »priznanje skrbi, ki jo je družba pokazala s tem, da je omogočila sezi-dati novo poslopje za fakulteto«.¹⁹⁹ Ulica, poime-novana po štajerskem pesniku, pa bo poslej postala metonimija za fakulteto.

Konec petdesetih let je prišlo do upokojitev ne-katerih profesorjev. Že ob ustanovitvi univerze so nekateri napovedovali, da bo prav menjava generacij predstavljala kritično obdobje za kakovost Univerze

v Ljubljani.²⁰⁰ Ker so profesorji pravočasno poskrbeli za nasledstvo, v glavnem ni bilo kritičnih situacij kot prej ob nenadnih smrtih. Leta 1957 se je upokojil prof. Stelè, ki je seminarsko kroniko zaključil z na-slednjimi besedami: »Stolico za umetnostno zgodo-vino zapuščam po skoraj 20 letih z zavestjo, da se s tem končuje druga faza v razvoju ljubljanske šole in da novi čas zahteva svoje, kar bo sevé tudi šoli dalo drug, želim samo, da še bolj uspešen značaj.«²⁰¹ Stanetu Mikužu, profesorju za občo umetnostno zgodovino novega veka, sta se v zgodnjih šestdesetih letih pridružila dva docenta, in sicer Luc Menaše ter Nace Šumi, ki sta začela predavati srednjeveško občo umetnostno zgodovino oziroma jugoslovansko

198 Arhiv FF. Boris Paternu: Pismo dekanatu FF, 1. 7. 1961.

199 Odprli so novo zgradbo Filozofske fakultete. *Delo* 4/47 (17. 2. 1962), 1.

200 B. Grafenauer: Nekaj opomb, 21.

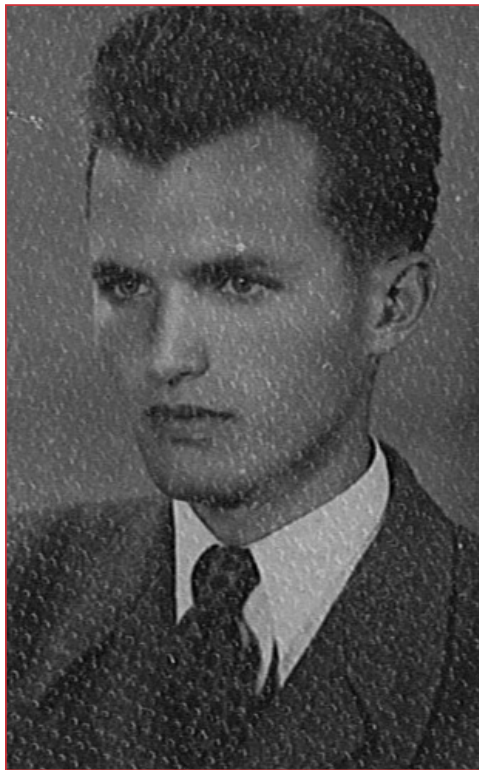
201 Seminarska kronika, jesen 1957.

Ivan Toličič pri vajah iz otroške psihologije (ZAMU)

Vid Pečjak pri eksperimentalnem delu (ZAMU)

Jože Toporišič

zgodovino umetnosti.²⁰² Po Zupaničevi upokojitvi istega leta je bil Vilko Novak desetletje edini, ki je predaval evropsko in južnoslovansko etnologijo, šele leta 1967 se mu je pridružil Vekoslav Kremenšek. S tem se je poleg katedre za regionalno etnologijo zasedla še katedra za občo in neevropsko etnologijo.²⁰³ Po Rostoharjevi upokojitvi leta 1959 sta njegovo delo nadaljevala Ivan Toličič s predavanji iz mladinske psihologije in Levin Šebek, ki se je ukvarjal z industrijsko psihologijo. Pozneje se jima je pridružil še Vid Pečjak, ki je slovel tudi kot pisatelj. V šestdesetih letih so lahko študenti izbirali med klinično, industrijsko in šolsko psihologijo.²⁰⁴

Istega leta kot Rostohar je bil upokojen Karel Oštir, sčasoma ga je nasledil Bojan Čop, ki je promoviral s tezo o labialnih priponah v indoevropskih jezikih. Na začetku šestdesetih let se je primerjalnemu jezikoslovju priključila še orientalistika s

predavanji Viktorja Korošca iz akadijščine in sumerščine ter lektoratom arabščine. Na romanistiki pa se je Stanko Leben leta 1956 pred reelekcijo umaknil v pokoj, kar je ohromilo delo na francistiki, ki je imela poslej le profesorja jezika Antona Grada.

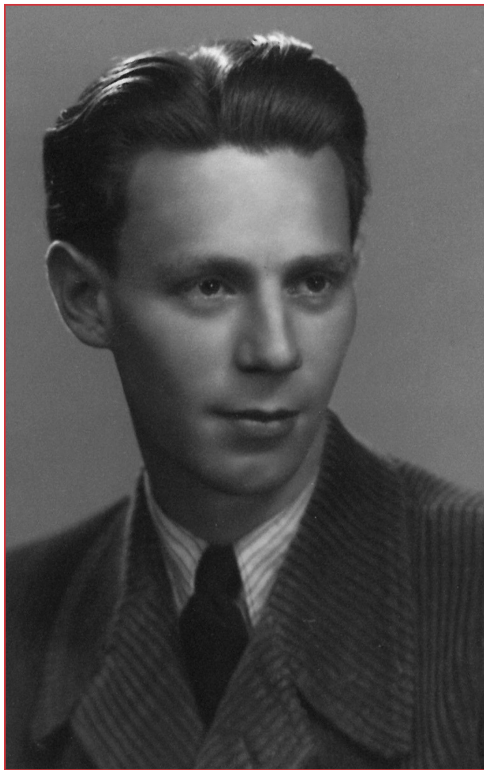
Naslednji upokojitveni val je fakulteto dosegel v drugi polovici šestdesetih let. Upokojenega Stanka Škerlja je na italijanistiki leta 1966 nasledil Mitja Skubic, naslednje leto pa se je na francistiko kot docentka za francosko književnost vrnila Breda Cigoj-Leben. Leta 1965 se je po skoraj štirih desetletjih delovanja upokojil nekdanji rektor Milko Kos, njegovo stolico za občo zgodovino srednjega veka pa je prevzel Ferdo Gestrin. Vasilij Melik je v tem obdobju začel predavati slovensko in jugoslovansko zgodovino 19. stoletja, Ignacij Voje pa starejšo zgodovino južnoslovanskih narodov.²⁰⁵ Leta 1967 je odšel v pokoj nekdanji dekan Stanko Gogala,

202 Nace Šumi: Oddelek za umetnostno zgodovino. *Zbornik 1919–1999*, 120.

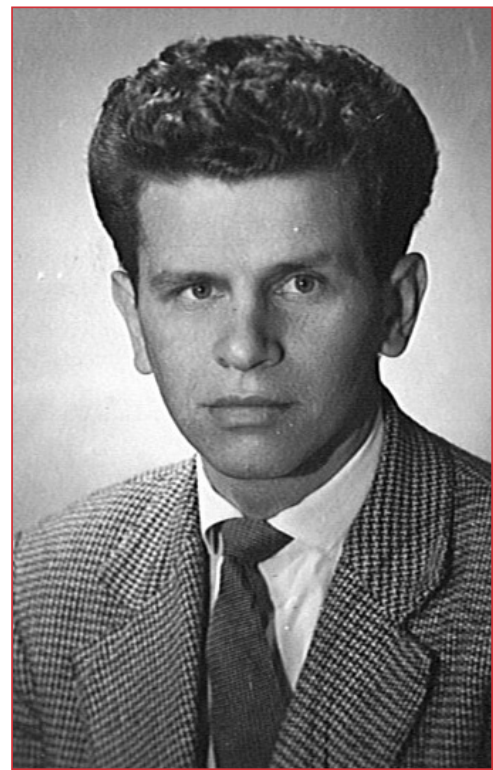
203 Božidar Jezernik: Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo. *Zbornik 1919–1999*, 175.

204 Klas Brenk: Oddelek za psihologijo. *Zbornik 1919–1999*, 61.

205 Ignacij Voje: Oddelek za zgodovino. *Zbornik 1919–1999*, 82.

Dušan Ludvik

Kajetan Gantar

na pedagogiki je tedaj zgodovino šolstva predaval Vladimir Schmidt, leta 1960 pa se je tu habilitirala – kot tretja učiteljica Filozofske fakultete – Milica Bergant, ki je uvajala predavanja iz pedagoške sociologije in predšolske vzgoje.²⁰⁶ Leta 1967 se je upokojil Milan Grošelj, istega leta pa sta bila kot docenta izvoljena dva naslednika, in sicer za grški jezik s književnostjo Erika Mihevc Gabrovca in za latinski jezik s književnostjo Kajetan Gantar.²⁰⁷

Ko se je konec leta 1963 upokojila Marja Boršnik, šele druga redna profesorica, je imela katedra za slovensko književnost že dva docenta, Borisa Paternuja in Franca Zadravca. Katedra za slovenski jezik je v šestdesetih letih obsegala skupini za slovenski jezik z zgodovino in stilistiko ter zgodovinsko slovnico z dialektologijo.²⁰⁸ Primerjalno slovnico slovanskih

jezikov je leta 1959 prevzel France Bezljaj, historično slovnico slovenskega jezika Tine Logar, več težav pa je predstavljal slovenski knjižni jezik s stilistiko, saj se je Anton Bajec, ki je predaval opisno slovnico, ob uvedbi reelekcij upokojil. Prof. Bezljaj je na začetku šestdesetih let opozoril, da je imela slovenistika v zadnjih petnajstih letih le eno disertacijo in da ni strokovnjakov, ki bi napisali slovnico.²⁰⁹ Situacija se je spremenila šele leta 1966, ko sta se habilitirala Breda Pogorelec in Jože Toporišič, ki je desetletje pozneje objavil *Slovensko slovnico*. Od šestdesetih let naprej je prevladalo stališče, da mora študij slovenskega jezika enakovredno prikazovati sinhroni in diahroni uvid.²¹⁰ Na začetku šestdesetih let so ustanovili še makedonski lektorat, ki ga je vodil Blaže Ristovski. Leta 1965 so organizirali prvi Seminar slovenskega

206 Mateja Ribarič: Bergant, Milica. *Novi slovenski biografski leksikon. B–Bla*. Ljubljana: ZRC SAZU, 2017, 317–319.

207 Okoliščine svoje asistenture je Gantar popisal v avtobiografiji *Zasilni pristanek*.

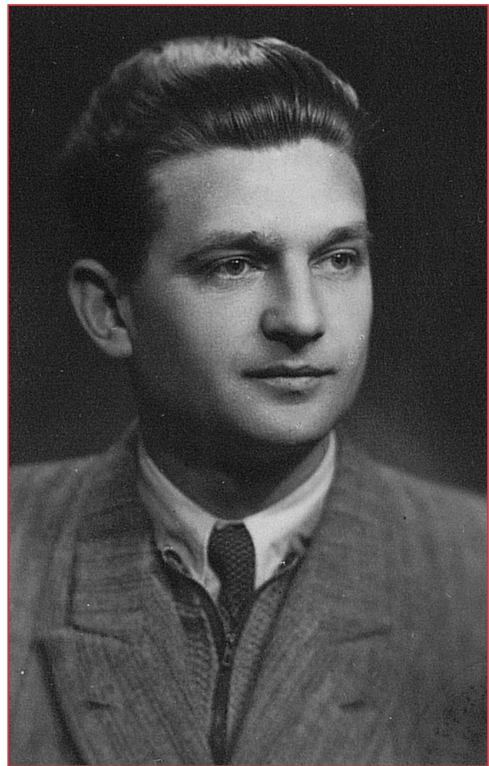
208 Breda Pogorelec: Oddelek za slovanske jezike in književnosti. *Zbornik 1919–1999*, 237.

209 ZRFSFF, 23. 11. 1961.

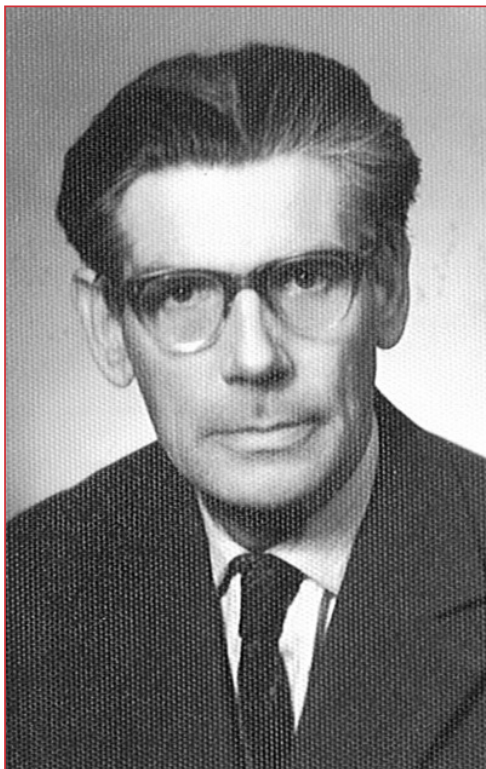
210 B. Pogorelec: Oddelek, 236.

Boris Paternu

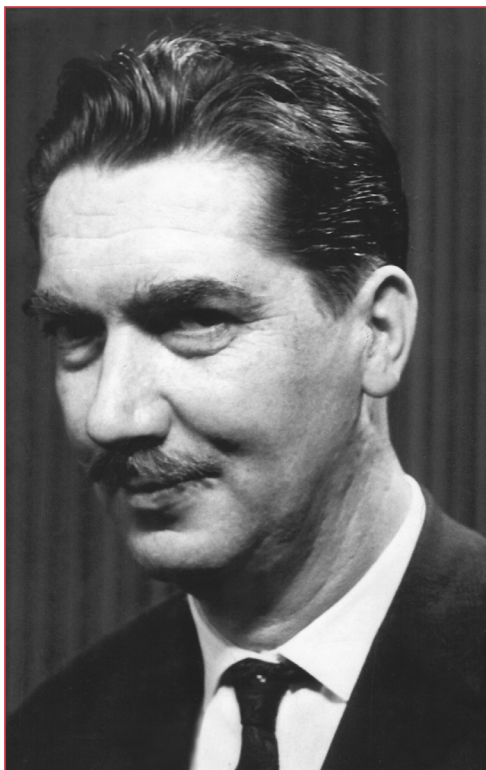
Franc Zadavec

France Bezljaj

Tine Logar
(vir: Oddelek za slovenistiko)

Dušan Pirjevec

Janko Kos

jezika, literature in kulture, ki se ga je udeležilo 25 udeležencev iz Evrope in ZDA.²¹¹

Na svetovni književnosti se je Antonu Ocvirku pridružil Dušan Pirjevec, ki je doktoriral s tezo o Ivanu Cankarju in evropski dekadenci. Leta 1970 pa se je habilitiral še Janko Kos, ki je promoviral s tezo o Prešernu in evropski romantiki. Kmalu so se tudi odločili, da oddelek namesto oznake »svetovna književnost«, vsiljene po sovjetskem zgledu, spet prevzame prvotni zahodnoevropski pojem »primerjalna književnost«.²¹²

Tudi v šestdesetih letih je bilo delo posameznih kateder prekinjeno. Smrt Alme Sodnik leta 1965, ki je tudi po upokojitvi predavala zgodovino filozofije, je ohromila delo na filozofiji, saj ni bilo habilitiranih profesorjev. Šele istega leta se je habilitiral Vojan Rus za etiko, proti koncu desetletja pa še Boris Majer, Frane Jerman in Božidar Debenjak. Na arheologiji

pa sta se v dveh letih poslovila prof. Korošec in prof. Klemenc, glavne arheološke predmete so nekaj časa izvajali zunanji honorarni profesorji.²¹³ V šolskem letu 1961/62 se je geografija vrnila na Filozofsko fakulteto. Starejšima profesorjema Meliku in Ilesiču so se v tem obdobju pridružili mlajši kolegi. Na katedri za družbeno geografijo sta delovala Vladimir Klemenčič in Igor Vrišer, na katedri za fizično geografijo Ivan Gams in Darko Radinja, na katedri za regionalno geografijo pa Vladimir Leban in Jakob Medved.

Leta 1962 so vse dosedanje inštitute in seminarje preimenovali v oddelke, še prej pa so ustanovili dva nova. Novembra leta 1959 je fakultetno vodstvo predlagalo ustanovitev nove katedre za muzikologijo. Ker so nekateri videli v učnem načrtu pomanjkljivosti in se niso strinjali z nazivom, češ da bi bil primernejši pojem zgodovina glasbe, se je zadeva zavlekla.²¹⁴ Dragotin Cvetko, predlagatelj nove discipline,

211 *Poročilo o delu Filozofske fakultete v študijskem letu 1964/65*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, 1965, 107–108.

212 Janko Kos: *Ideologi in oporečniki. Spominjanja*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, Beletrina, 2015, 179.

213 P. Novaković: *Zgodovina arheologije*, 13.

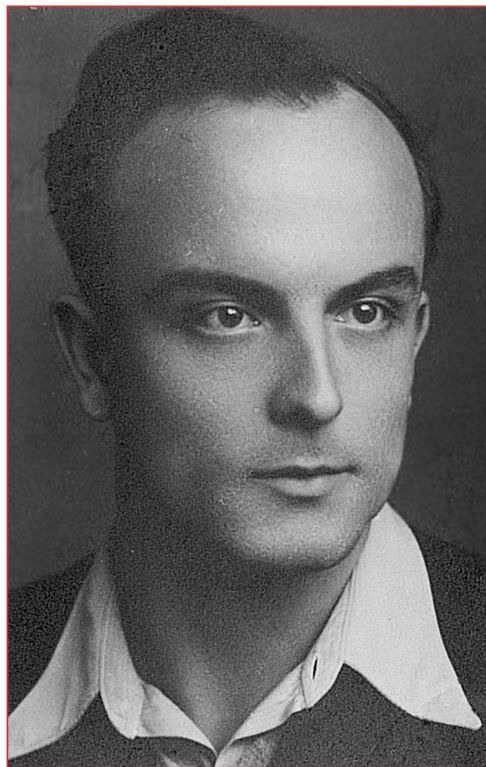
214 ZSFUFF, 23. 11. 1959.

Anton Grad

Mitja Skubic
(vir: Vladka Skubic)

Bojan Čop

Vilko Novak

se je pozneje spominjal, da se člani fakultetne uprave niso veselili muzikologije, saj niso vedeli, kaj je njeno bistvo. Bali so se, da bo novi oddelek povzročil hrup z muziciranjem na razne instrumente in jih motil tako v osebnih kot v študijskih prizadevanjih: »Ni jim bilo znano, da je muzikologija znanstvena disciplina, ki ji Nemci pravijo Musikwissenschaft. Šele, ko so slišali za to nemško različico, so skušali dojeti upravičenost in eksistenco te discipline, ki je že dolgo prisotna in uspešna na Zahodu.«²¹⁵ Cvetko je bil nato izvoljen za rednega profesorja za zgodovino slovenske in novejšje svetovne glasbe in v šolskem letu 1962/63 je bil prvič razpisan študij muzikologije, na katerega se je vpisalo dvanajst študentov.²¹⁶ Cvetko je tedaj predaval južnoslovansko glasbo od baroka do moderne, honorarna sodelavca Vilko Ukmar in Marjan Lipovšek pa razvoj glasbe do renesanse oziroma analizo fuge in sonate ter tehniko instrumentalne partiture.²¹⁷

Februarja 1960 je fakultetna uprava potrdila ustanovitev katedre za sociologijo.²¹⁸ Novi oddelek, ki je bil šele drugi v tedanji Jugoslaviji, je v šolskem letu 1960/61 že razpisal enopredmetni in dvopredmetni študij sociologije.²¹⁹ Ziherl je predaval občo sociologijo, honorarni profesor Jože Goričar pa zgodovino družbene misli in metodologijo sociološkega raziskovanja. Imeli pa so tudi predavanja iz statistike in politične ekonomije. Dobrih pet let pozneje je tedanji predstojnik Anton Žun, sicer sociolog prava, fakultetni upravi predstavil oddelčni predlog, da bi se študij sociologije v celoti prenesel na Visoko šolo za politične vede, saj ga je na fakulteti težko organizirati s kar 18 honorarnimi sodelavci.²²⁰ Ker je večina razpravljavcev zavrnila možnost, da bi se fakulteta odrekla sociologiji, je oddelek pripravili nov predlog: sociologija

bo ostala na fakulteti, a jo bo mogoče študirati le kot B-predmet.²²¹

Na začetku leta 1966 je dekan poročal o zaskrbljujoči finančni situaciji, saj naj bi fakulteta v tekočem letu dobila od 30 do 40 odstotkov manj sredstev kot v preteklem. Zanimive so rešitve, ki so jih predlagali nekateri spričo težke situacije. Rado Jan, zunanji član Fakultetnega sveta, je predlagal, da bi morali stroke (npr. klasična filologija), ki nimajo dovolj študentov, preusmeriti na druge vire financiranja, fakulteta pa bi morala javnosti ponuditi znanstvenoraziskovalne usluge, od občin bi lahko prejela denar za zgodovino NOB v njihovih krajih. Profesorji so takšne predloge zavrnil.²²²

Na začetku sedemdesetih let je postal lektor v Ljubljani nemški pisatelj Gert Hofmann, ki je desetletje pozneje opisal ljubljansko filozofsko fakulteto v svojem romanu *Fistelstimme* (dobesedno piskajoč glas). Čeprav gre za roman o duševno neuravnovešenem človeku, ki se izdaja za lektorja, avtor omenja študente slovečega profesorja F., ki »zaradi svoje ideološke neodvisnosti prihaja v spor z našimi oblastmi in je bil tudi že večkrat izključen iz partije«.²²³ V tej omembi seveda ni težko prepoznati Dušana Pirjevca, v svetovljanskem dekanu pa Dragotina Cvetka; oba sta bila pomembna akterja pri študentski zasedbi Filozofske fakultete.

14. aprila 1971 je več tisoč študentov zasedlo Aškerčevo cesto, saj jih je motil hrup.²²⁴ Zaradi nekaterih besed, izrečenih v govoru, je bil proti mlademu pesniku Milanu Jesihu, študentu primerjalne književnosti, uveden kazenski postopek. Deset dni pozneje je milica pred kazenskega sodnika poslala še petnajst študentov, ki so želeli mirno protestirati ob obisku francoskega premiera Jacquesa Chabana-Delmasa.

215 Dragotin Cvetko: *V prostoru in času. Spomini*. Ljubljana: Slovenska matica, 1995, 178.

216 Ibidem, 179.

217 Cf. Matjaž Barbo: *Slovenska muzikologija. Kratek prelet po zgodovini*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2019.

218 ZSFUFF, 15. 2. 1960.

219 Avgust Lešnik: Razvojna pot Oddelka za sociologijo. *Petdeset let študija sociologije na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani (1960–2010)*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, 13.

220 ZSFUFF, 3. 6. 1965.

221 ZSFUFF, 24. 6. 1965.

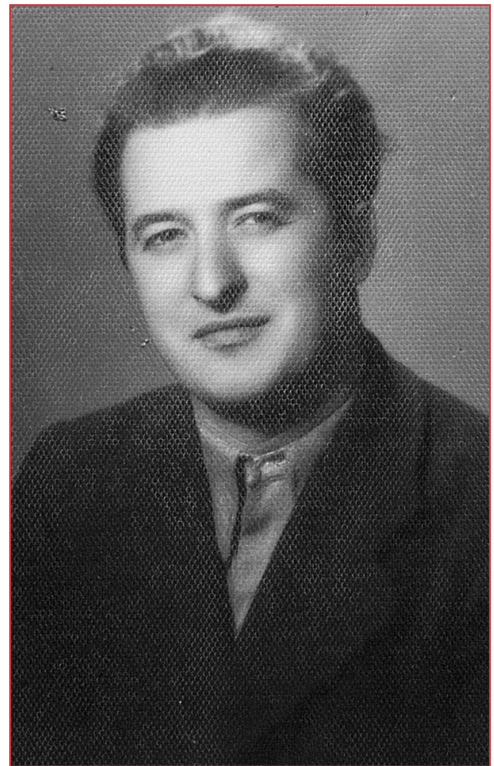
222 ZSFSFF, 31. 1. 1966.

223 Gert Hofmann: *Lektor v Ljubljani*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1982, 80. Zahvaljujem se prevajalki dr. Katarini Bogataj Gradišnik za vse informacije.

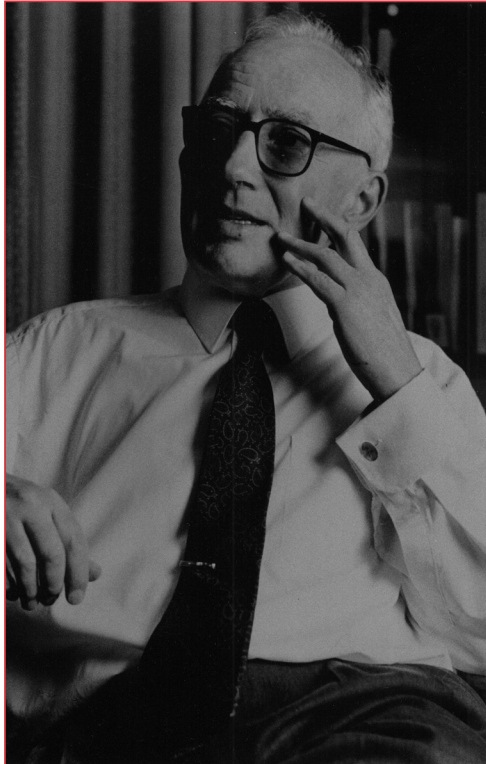
224 Povzemamo poglavje Zasedba Filozofske fakultete. *Študentsko gibanje 1968–72*. Ljubljana: Krt, 1982, 152–211. Za informacije se zahvaljujem tudi Milanu Jesihu.

Ignacij Voje

Ferdo Gestrin

Luc Menaše

Nace Šumi

Milica Bergant

Erika Mihevc Gabrovec
(vir: D. Movrin)

Breda Pogorelec

Breda Cigoj-Leben

8. maja pa je milica prekršila načelo eksteritorialnosti univerze, saj je vdrla v Filozofsko fakulteto, zaplenila plakate in v priporu zadržala Franeta Adama, študenta filozofije, ki je na pano zapisal: »Napočil je čas gverile, uprimo se avtoritarizmu in porajajočemu se kapitalizmu.« Proti Adamu je bil sprožen postopek na podlagi 118. člena kazenskega zakonika (sovražna propaganda). Iz solidarnosti do kolegov je izredna skupščina razglasila zasedbo Filozofske fakultete, ki jo je podprl tudi dekan Cvetko. Prvo noč, 26. maja, je okoli sto študentov prespalo na fakulteti, naslednjega dne pa je več profesorjev pripravilo posebna predavanja. Najbolj znano je bilo Radikalizem in revolucionarnost prof. Pirjevca, ki je imel povsem drugačna stališča kot dvanajst let poprej, a je gibanje spremljal z distanco. V predavanju je polemiziral z nekaterimi študenti, ki so si želeli gverilski boj, saj je sam zagovarjal poseben tip akcije:

Akcija, ki ni nasilna, si drugega noče prilagoditi, ker nima cilja, marveč je uveljavljanje prav te družabnosti, je uveljavljanje človekove odprtosti za sočloveka, je postavljanje samega sebe pred drugega, je postavljanje sebe v pri-sotnost, pri čemer je treba vedeti, da je beseda sotnost izraz za bit. Gre torej za pri-bit, torej biti z, to je so-bit. Takšna akcija ni socialna akcija v tradicionalnem pomenu besede, ni institucionalizirana akcija. Dogaja se zunaj institucij in je uveljavljanje tistega dela človeka, ki se je v zmagi tehnike osvobodil iz institucij. S tem je omogočen tudi nov odnos do institucij.²²⁵

Študenti komparativistike so organizirali tudi recital poezije. Dne 27. maja so na Oddelku za svetovno književnost organizirali skupščino, na kateri so lahko študentje verjetno prvič v naši univerzitetni zgodovini pred svojimi profesorji komentirali študijski program, zahtevali obvezni seznam študijske literature in izrazili pomisleke nad mentorskim delom. Janko Kos je te dogodke takole ohranil v svojih spominih:

Gneča v predavalnicah je bila velika. Protesti so segali do zahteve po odpravi izpitov in ocen, morda do nadomestitve avtoritarnih predavanj s svobodnimi debatami ali z nečim podobnim. [...] Potek je bil tak, kot se je spodobilo slovenskim študentom – ne tako bučen kot v Franciji, Nemčiji in Beogradu, temveč nežen in pesniški, brez silnih pretepov, pogromov in uporov, kar bi bilo morda po okusu nekdanjega oporečništva iz časa *Perspektiv*, Pučnikovih posegov v socialno politiko in študentskih simpatizerjev.²²⁶

Dne 2. junija se je zasedba končala, študente je obiskal visoki predstavnik Kavčičeve vlade Ernest Petrič. Okrožno sodišče pa je tudi odstopilo od pregona Franeta Adama, saj je verjelo, da je izraz gverila uporabil z zavestjo, da študente poziva k nenasilnemu delovanju.

Mesec dni pozneje je dekan poročal, da je študentska akcija potekala v okviru dovoljenega in da študentje niso kršili obljub in zagotovil, ki jih je dal pred začetkom zasedbe akcijski odbor. Akcijo pa je podprl tudi univerzitetni Pedagoško-znanstveni svet.²²⁷ Jeseni istega leta so študenti objavili manifest, v katerem so zapisali, da so z zasedbo fakultete poskušali postaviti temelje novi univerzi: »Osvobajamo univerzo, univerza osvobaja nas!« V letnem poročilu je Cvetko še enkrat omenil zasedbo, katere analizo in oceno bodo oskrbeli zgodovinarji, ko bodo ti dogodki toliko odmaknjeni, da jih bo mogoče presoјati. Sam pa je menil, da bi morali študente v večji meri pritegniti v delo svetov oddelkov, kjer bi lahko sodelovali pri reševanju večine problemov, ki se pojavljajo pri študiju.²²⁸

Na začetku sedemdesetih let so študentje Filozofske fakultete prevzeli pobudo in oblasti, ki se je sklicevala na levičarske vrednote, pogumno nastavili kritično zrcalo, profesorji pa so jih pri tem podprli. Filozofska fakulteta je po petih desetletjih dokončno postala fakulteta študentov, ki vedo, kaj hočejo, in so svoja hotenja pripravljani tudi udejanjiti!

225 Dušan Pirjavec: Radikalizem in revolucionarnost. *Nova revija* 6 (1987), 1481. V zvezi s tem je zanimivo tudi pričevanje Milana Dekleve v filmskem portretu *Jabolko v snegu* (RTV Slovenija, 1998).

226 J. Kos: *Ideologi in oporečniki. Spominjanja*, 169–170.

227 Zapisnik skupne seje Pedagoško-znanstvenega in Fakultetnega sveta filozofske fakultete, 25. 6. 1971.

228 Dragotin Cvetko: Dekanovo poročilo. *Poročilo o delu Filozofske fakultete v študijskem letu 1970/71*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, 1972, 11.

Boris A. Novak: *Vrata nepovrata* (epos), prva knjiga: Zemljevidi domotožja, drugi zvezek: Zgodovinski atlas zapuščenih domovanj, 21. spev: Šole, 3.

Nikoli ni bilo take pomladi
kot leta enainsedemdeset.
Na pusti modernistični fasadi

je troje nezaslišanih besed
sprožilo smeh in dvignjen srednji prst
in gnev in gibanje in ognjemet:

Kamion ni bonbon! Ognjeni krst
smo doživeli nekaj norih dni pozneje,
ko smo zagledali kordon, ves čvrst

in mrzel: takrat smo prišli do lastne meje ...
Pred tem pa eksplozija časa, srh, zasedba
Filozofske fakultete, duh lip, ki veje

prostost, pogum, dotlej neznan, študentka
s smejočo se lepoto, *jazz band*, brkati Dekleva
dirigira hrup sto enega instrumenta

domišljije, ki šprica, lije, seva,
dolgolasi Jesih predava o *Dolini totalke*,
režimo se, nihče ne šteje dni ... vse do dneva

preboja, ko smo iz betonske barake
faksa odšli na cesto in zasedli mesto,
skrivaj sem razmnožil šmiraste letake

z matrico na prastarem ciklostilu, skozi gosto
mrežo teles in sloganov sem dolgo iskal
prijatelje, trdo jedro gibanja, prostor

se je že zibal in lebdel in piskal,
ko sem jih našel, so bili v prvi vrsti,
Jaša s pestjo v zraku pa Mladen in Branko,

Tomaž in Jure in Marko, prijeli smo se za roke,
kot da še zmeraj hodimo v vrtec,
prizor nas je spremenil v prestrašene otroke,

kordon miličnikov v neprebojnih jopičih,
s čeladami in ščiti, pištolami in palicami,
tedaj sem se spomnil in vzkliknil

Palicaj je palicaj!

a sem ga komaj slišal, nismo mogli več nazaj,
samo naprej, kričali smo, da prekričimo strah,
Naprej! naprej! naprej! ...
in se usedli pred parlament ...

Spomnim se vonja po cvetočih lipah
in toplem asfaltu in toplih dekletih, vonja hipa,
ko sem bil mladenič, tako kot vsi,

ko sem bil pesnik, tako kot vsi, ko sem bil upornik,
tako kot vsi, in bil zaljubljen, tako kot vsi,
in korakal naprej, tako kot le nekateri,

tisti, ki se po štiridesetih letih srečamo v večerih
pred filofaksom, po predavanjih novim študentom,
ki parlament obmetavajo z granitnimi kockami ...

Jašo sem zadnjič srečal prav pred parlamentom.
Tako kot nekoč so cvetele lipe, vonj razkošnih vej
je padal po stezicah Valvasorjevega parka,

nikoli več enakih. Šla sva mimo, bežna znanca, nakar
sva se ustavila in samodejno dvignila pesti v zrak,
in zavpila: *Naprej! naprej! naprej! ...*

A nisva šla naprej. Šla sva nazaj, drug k drugemu,
se potrepljala po ramenih in sedla na pločnik.
Brž je pritekel *palicaj*, za njim pa še njegov pribočnik,

ki me je nazijal: *Gospod, pri priči vstanite!*,
in zajeceljal pred Jašo: *Gospod poslanec, kaj pa vi tu?!*
Midva pa sva brez sramu

sedela tam, na pločniku pred parlamentom,
in se režala na ves glas, režala kot takrat, na dnu
tiste davne pomladi, ko je študentom

uspelo za dva tedna zasesti fakulteto
in za dve uri cesto pred parlamentom ...*

* Dekleva in Jesih sta oba Milana in oba pesnika, Mladen in Marko sta Dolar in Uršič – oba filozofa, Branko je Gradišnik in pisatelj, Jure je Detela, pokojni pesnik, Tomaž je Wraber, kulturni novinar in dolgoletni predsednik Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije, Jaša je pa Zlobec, pokojni pesnik, diplomat in politik, v času te pesmi pa neformalni, karizmatični voditelj študentskega gibanja in zasedbe FF spomladi 1971.